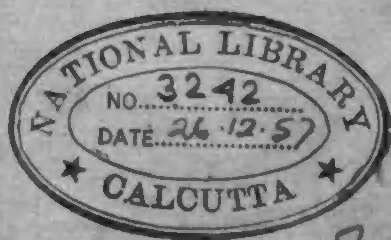

1-75 N. 1
Jayashankar
& Co.

SHELF LISTED

Te
928
T. 933 gr

Printed at 'Sarada' Press, Masulipatam.

B.

శ్రీ లంజన యస్వామి .

కృతివతి.

లే! అనిలనూనుండు యంజనియాత్మకండు ।
భాసుకిహృండు శ్రీరామభక్తవరుండు ।
దాసుదాసుల నేలెడు భవ్యతమండు ।
నాడుకృతిపతియో గాత్ర వాణ్యమతిని ॥

వరుండ

వేమూరి శ్రీరంగనాయకుండ్రు.

National Library
Calcutta-27.

విజ్ఞప్తి.

మన ఆంధ్ర దేశంబున ఇ క్తిరన ప్రధానంబగు నాట కంబులరుదగుటంజేసి, చింతామణినాటకంబొందునూతన ముగ వెల్వడియు నందు ఇ క్తియరుదైశృంగారంబధికంబగు టంజేసి మత్సరదుండు వేమూరిచిన్నయ్యారావుపంతులు శృంగార ఇ క్తిరన ప్రధానంబును గగత్పవిత్రంబగు ప్రసిద్ధ చారిత్రంబును నగు తులసిదాసు చారిత్రంబును నాటక రూపంబుగ రచింపును నన్ను బురిగొల్ప వలెయని 1922 సం॥ అక్టోబరు మాసంబున మొదలుబెట్టి 1922 సం॥ నవంబరు 11 న. తారీఖున పూర్తిజేసియు కారణం తరములచే యింతవరకు అచ్చొత్తించలేనైతి.

ఈ మహాత్ముని చారిత్రము నాటక రూపంబున యిరీరిగ వెలువడుటకు నాసోదరుడు వేమూరి దుర్గా నాగేశ్వరరావు పంతులే కారకుడు.

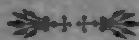
ఉభయభాషా ప్రవీణులును పండిత శ్రేష్ఠులును నాటకాలంకార కళా విభూషితులును నగు బ్రహ్మశ్రీ కురుగంటి నార్యనారాయణ శాస్త్రిగారిచే యాహితము సంపూర్ణముగ బరిష్కరింపబడియె. అందుకే వారికి నామనఃపూర్వక వందనము లాచరించెద.

నేనీపొత్తంబును 11-11-1922 నామరాత్రి 10 గంటల 30 నిమిషములకు ముగించితి. అనాడే 11 గంటలకు పుత్రికా జవన మైనందున నీపొత్తంబును వాంఛ నేయునకే కృతిగానొసంగితి.

నేనింతకుముందు దత్తతాగుణ ముకురంబును, మీనాక్షీన్మృతి యనురంకు పొత్తంబుల రచించితి నే గాని నాటకంబును రచించి ప్రకటించుట కిదియే ప్రవృత్తి ధమమగుటచేసి దీనియందుగల దప్పుల నొప్పులుగదిర్చి జెల్పిన మరియొక ముద్రణయందు అట్టివారికి వందనము లాచరించుచు సరించు కొందుడ!

ఇట్లు విధేయుఁడు,
గ్రంథ కర్త.

పండితాభి ప్రాయము

పంచరత్నములు

చ॥ కవిరఃపవ్యతార్థగుది కల్పవలంబదసంభవంబులన్
వవరపవర్ణసోస్థివద నల్పరసంబుల చేరి పూర్వముం
దవిరక్ ధారగా పొందునయ్యె యిప్పటివారి నోటిలో
దవిరియు సరసంబగుచుకప్పుల చక్రయువంగఁ జెల్లుఁబో !

చ॥ భువివిభుజైన బొక్కకడ బొచ్చెవనన్ రసవంత చూచు నం
ప్రవమున వ్యంగ్యభంగ్య వికధంబుగ శ్రీముత రంగవాయుకుర
దవిరిరచించె శ్రీమద్రామణిదాసుచర్చితము నాటకంబునా
ప్రవముగ నేను వ్రాదిరిని దర్శనమయ్యెదె నీవి చూచుచుదీ !

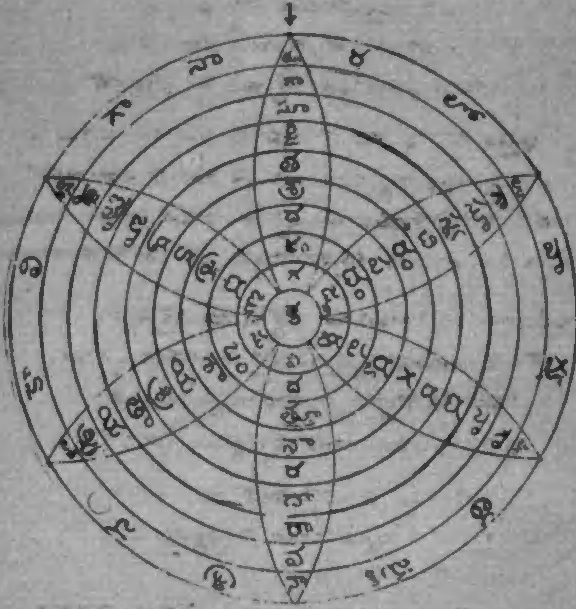
చ॥ కులసీదాసు చర్చితనాటకము నిర్దోషంబు భక్తిప్రప
క్తులకున్ దాంబుమందిదృశ్యురనికస్తోమాంతరంగ ప్రమా
దలతాళోపణ శేచనోల్లసన సుధావంబునై యొప్పుని
మలరంగభరి సుప్రయోగలపదాచ్యుక్తంబు నర్థిలగన్ !

నీ॥ మమతపైనమితమై మమతపై నెలకొన్న
స్వనవారముల నెల్లవ్యవధి పడగ !
గృహమునై పరిపాటి నివాసులైగలనూటి
మహామేది మనునోది నవామ నెరుగ !

నలపుగొల్పుల జక్కి వెలసింబుక చూయ
ఎలజక్కిమరిదక్కివలెనె చెడగ !

జనని యాజ్ఞానద్రోది జనకునాజ్ఞానగాది
వనమోహనాగిపైవలపు తెరుగ

॥ రసమలన్ని నొక కాంత రసమలాకై
 దిండకేయము కామునై దిండమనిది
 యనుమ చెలిమిని కామదర్శనము గొప్ప
 కులసివాసుని చరిత్రకు కులయుగలదె॥

1. నాటకముపేరు— కులసి నాటకం
2. నాటకమును చేసినవారిపేరు— శ్రీరంగ నాయక.
3. నాటకమును బరిష్కరించిన వారిపేరు - సూర్య నారాయణ.

కా॥. కుంగామూర్తిర త్రిదశరంగ విదత్తు నారదారాపనా
 లంకార్య స్వవిరంపభంజకమ బుధామృతా యద్యుట
 ద్వింగానాదద గర్వవర్వయద శ్రికర్త రాజాత్మకం
 కంగా నామరదాం దాగ్యపీఠమన్నా ప్రేమకా-0 కం

తెలువాడ }
 1.11.24 } కురుగంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రి.

నాటకమనందు వచ్చు పాత్రలు

—పురుషులు—

తులసీదాసు — నాయకుడు.

ఆత్మరాముడు — నాయకుని తండ్రి.

బ్రాహ్మణుడు — రామమతాధిపతి.

ప్రశాంతుడు } — నాయకుని మిత్రులు.
విశారదుడు }

వృద్ధబ్రాహ్మణుడు—అంజనేయుని మామరూపము
అంజనేయులు.

శ్రీరాములు.

అశ్వమేధుడు

సూత్రధారి.

—స్త్రీలు :—

మమతాదేవి — నాయిక.

రామాబాయి — నాయకుని తల్లి.

బ్రాహ్మణి — రాక్షస నృపిణి.

కనకాంగి — వేష్య.

దేవకన్య—నాయకుని మోహమడంచవచ్చిన స్త్రీ.

ఇందుముఖి — కనకాంగి చెలిమికత్తియ.

నీతాదేవి.

N. B. 1. ఈనాటకము మూడుగంటలలో పరిచయించుటకు నీలగు
నట్లు నాటకము క్లుప్తపరచితి.

2. ఈనాటకము నందుగల పద్య గద్యముల దేనిని బోధాద
హరదు.

గోస్వామి తులసీదాసు నాటకము.

~~~~~

నాంది.

ప్రస్తావన. నటిసూక్తిధారులు- రంగప్రవేశము.

|| త్రికాంతా కవచుండ బీరకళ్యాణ్య రాద్ధియ్యైవర్తీ
ప్రొకాంతర్మళచాక్రబహుది విష్ణుర్జన్ మహాద్రోష్ణుః
లొకారంబుల సన్నిరంబయివనీతాస్యాబ్రహ్మన్ తామస
ప్రొకొద్భక్తులనీ దళుంజు, రఘుచంద్రుండెల్ల మమ్మెలుకన్-
కీర్తన.

|| శ్రీరామచంద్ర, కృపాగుణామక, హరణభవభయ, బాహుళం;
వనకంబలొచన, కంఠముఖ, కరకంబ, ప్రదకంబారుణం

|| శ్రీరా||

కందర్ప అగణిత, అమితభవిషయ, నిలవరద మందరం|
పటవీరమానో, రదిత-యదీ-శుది, నామిలనక, మతావరం

|| శ్రీరా||

భవాదీవబంధు, విశేషదానవ- దైత్యవంశని.కందనం;
రఘువంద, అవంద, కంద, కోకలచంద, దళరధవందనం

|| శ్రీరా||

శిరమగుటకుండల- లిలచారు- ఉదారఅంగవిభూషణం;
లొకాశుభ, కర- చాప-ధర, సంగ్రామజిత-భర-దూషణం”

|| శ్రీరా||

నూత్ర, నటి:— కీర్తన.

“వందే! చరణమల రఘవందన్”.

1. జనీ, కృపాసకల మఖపంథిరి పావన్ జనభక్తన్ ఉరుచందన్
అమృతభరిమే నిర్మలరాజే - జనమతారమున్ - దుష్ట
నిరందన్ - వందే!
2. దీక్షాప అరుజన్మ మరణభయ భూరకరరథిమే జనరంజన్
పంథిరిమన్. చరణన్ మేధిగన్ కృపాకలా - నీర భయ
భంజన్ - వందే!

(ప్రస్తుంజలి సభితులై జలిహృతు)

గోస్వామి తులసీదాస నాటకము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

స్థలము:— విశారదుని గృహము

(ప్రవేశము విశారదుడు, ప్రశాంతుడు.)

ప్రశాంతుడు:— ఆరద్రట్టి వ్యభావముగలవాడు కాదు.
విశారదా! ఈవిషయమున నీవు నిశ్చయముగా
పొరపడితివి.

విశారదుడు:— పొర పాటేదైనచో పంతకంటె నదృష్ట
మేమున్నది! మున్నటినుండియు నాతని వైఖరి
యంతయు మరియొక లాగున్నది. అతని ముఖ
లక్షణములే యాతని మనోవైకల్యమును
సూచించుచున్నవి.

ప్రశ్నాం:- ఏమి సీవెజ్జి! అతఁ డమాత్యపదవి నధిష్ఠించి
నుమా లేదాది గావచ్చినది. ఈలోన అక్కరు
ఫాదుసా మందిరిమున నెన్ని శుభ కార్యములు
జరిగియుండలేదు. ఎన్ని పాదులు తులసీదాసే
పాని మేళములను జూచుటకు వచ్చియుండలేదు.
నీకు వట్టి యనుమానమేకాని-

విశా:- కారణములేకయే యనుమానింతు నని తలంచి
తివా? నహజముగా నాతఁ డన్యకాంతలను డల
యెత్తియైనఁ జూడనొల్లఁడు. భక్తిపారవశ్యంబున
శ్రీరామ చరణార విడంబులనుండి తన దృష్టిని
మరల్చుకొనఁజాలని యోగివలె కనకాంగీతనూ
లతఁ జిక్కిన తనహృదయము నాతఁడు విడిపిం
చుకొనఁజాలకపోయెను. ఎంతటి ప్రేమ లేకున్న
తేరిజూడనయిన సామాసింపనివాఁడు రత్నస్థగిత
మగు తన ముద్దుటుంగరముచే నాసుందరిని
బహూకరించును ?

ప్రశ్నాం:- అనుమానింప డలఁచుకొన్న వానిఁన్నియు
ననుమానములే. హిందూ రాజ్యరమాధురం
ధరుండగు అక్కరుఫాదుసా యంతివానికి ప్రశ్నాన
మంత్రియై — ఒక వారకాంత కొక్కయుంగ
రమును బారితోషికమిచ్చుటయే నీ కాశ్చర్య
ముగా నున్నదా?

విశా:- పారితోషిక మిచ్చుట యం దాశ్చర్యమున్నదని నా యభిప్రాయము గాదు- ప్రాణతుల్యముగ జూచుకొనుచున్న తన ముద్దుటంగిరము నిచ్చుట యందాశ్చర్యము లేకపోలేదని. అదియునుగాక నాటి సాయంతనమునుండియు నారెడెప్పుడును నేదో వరాకుగ దీర్ఘలోచనము నేయుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

ప్రశా:- ఆలోచనలకేమి! కార్యభారము పైనబడినప్పు డందర కట్లేయుండును. రాజకీయవిషయముల యం దాతటి వృద్ధయము చుగ్గ మైయుండనోవు.

విశా:- అతని బాధించుచున్నది రాజకీయవిషయ ములు కావనియే నానమ్మకము. కడచిన సాయం తనము నే నాతని దర్శనమునకు బోయినప్పు డతడు తనయుద్వానవనమునంచుండి యెద్దియో చింతించు చుండెను. ఆయాలోచన యందు మునింగి నారాకనాతడెఱుంగ నే యెఱుంగఁడు. మానభాషణము నంచైనను కనకాంగీమనోహర గానమాధుర్యమును, నాట్యకిలానైపుణ్యమును, విశేషించి యాపె సర్వాంగ సౌందర్యమును దక్క యితరప్రసంగములే లేవు. ఇంకను నీకు సంజేహమా?

ప్రశా:- ఇంక సంజేహమున కవకాశమే లేదు. కనకాంగి నాటిన యీ మోహబీజ మంకురించి

ములకలెత్తినచో పదిమనలోపద్రవశారియగును.
 దీనినిప్పుడే నిర్మూలించుట మిక్కిలియుత్తమము.
 సమయమునకు మహానుభావుండగు నెయ్యారా
 కాముడు గూడ నూరలేడే! తీర్థయాత్రలనండి
 యాతఁడెప్పుడు తిరిగి వచ్చునోగదా!

విశా:—అతఁడును త్వరలోనే రాగలఁడు. తులసీదాసు
 పంగతి యింకను కనుగొనవలసియున్నది. నేను
 గూడ ఛాయవలె నతనివెంటనే యుండెదను.
 ఎట్టులైనను నతని నీచిచక్కత్యమునుండి మరల్ప
 వలయును.

ప్రశాం:— అది మనకు విధాయకమే.

విశా:— నేనిప్పుడే తులసీదాసునిగిరికి బోయి నా కత్తి
 పంచనలేకుండ నాతని మనస్సు దిద్దె బయ
 త్నించెదను.

ప్రశాం:— ఇంక బోవుదము రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు.)

అంతఃకథ:

ద్వితీయ రంగము.

స్థలము:—ఉద్యానవనము.

(వనశము కులసేదాను).

కులసేదాను:—

కీర్తన.

పల్లవి! అనంద—మా—నందము.

అను పల్లవి! అనందసమితి—యా—అతివహుష పరికష!

—అ||

చరణం 1. కలకా శేకా కలి — కామ నభంచే

యిందు నింబమే—గుండరికగుయెగ|| మా||

2. కనక లలితయది — కాంత శరీరమే

కరిపంథములా—గిరుణి కుచమురే|| అ||

3. వికచోత్పలములు — సలియ కమ్మలా

కొకడు కుమ్మడరె—కుడవరి కురులా|| అ||

4. అధరలింబుమది — మధుర ఫలంగా!

చిలుక పలుకులవి — కలివిగావా|| అ||

కనకాంగీ! నీవు నాపై బరవిన నీ క్రీగంటి
కటాక్ష వీక్షణంబులు నా హృదయమును గలంచి నన్నుల
యించుచున్నవి. నీ రూపలావణ్యవిభవాదులఁ గని
నవ్వుటి నుండియు నీ గాన విద్యానైపుణ్యంబు పరీక్షించి
నవ్వుటి నుండియు నీ నాట్యశాస్త్రకళలం బుపలక్షించి
నవ్వుటి నుండియు నీ నరససల్లాపాదుల నోలలాడు భాగ్యం

బెన్నటి! చేకూరునోకదా యని నా మనం బారాట
మొందుచున్నది.

చం! జరిగిరిపాటలున్ సంపుటల్కెడి నాట్యకళావిశేషమున్
కలి! మిటారిచూపులును కన్నులసన్నలు శక్తు బెక్కులున్
సౌఖ్యలు సోయగంబులును చోద్యపువిద్యలు ముద్దుపల్కులున్
గులుకులాచూపి నా మఃకుగొంటివి కన్వి యిట్లులొత్తన!

ఉ! కన్నులు కుంటవిల్లువిశిఖంబులు చమ్మలు పుష్పమంజరీ
పుష్పమనాటికిన్నెలల బోలు మెగంబున మంజూసను
న్నన్న! కరుణ మరుల్లొలుపు వదిలె! ముద్దియ నిన్నుగూడి సౌ
ఖ్యోన్నతి కలుభాగ్య మొనగూకునె యెన్నటికైనమండరి!
అహ! ఏమిది.

ఉ! ఎన్నిదివాలనుండియు మృగక్షగానెక్కు మెరింగినట్లుగా
మొన్నటి నాటనుండి కను చూపిన విచ్చిన నెల్లవేళలన్
గత్తులవ్రేలుచుండె గనకాంగి మనోహరరూప మార య
య్యమ్మలమిన్న నా కెటుల వమ్మ విలెన్నడు దీరుకోరిక!

కలికీ! ని న్నెన్నటికైన గన్నుల కరపుదీరగాంచి,
తనవిదీర గాగిలించి, ప్రేమాతిరేకంబు వెల్లివిరియ
ముచ్చటలాడుచు సుఖంచుభాగ్యము నా కలవకునా!
అయ్యో! అలవడకున్న నే జీవించుటెట్లు! ఇంకను
నా కెట్టియాస! నా యవస్థల నా జవరాలి కెఱిగించు
నా రెవ్వరు! నన్నా నెలకాంత దరికేర్చువా రెవ్వరు!
ఇంతకును దానిభావ మెటులనున్నదో! ఆకాంతనాపై
వలపునిలుపునా! అక్కటా! నే నెంత బేలను! మొన్న

సభాంతరంబున నా లతాంగివిలాసము లన్నియు కన్గంట
చూచియు నేనేల సుదేహింపవలయు. నిశ్చయముగా
నన్నా శాంత వలచియే యున్నది. ఎట్టి సమయమును
నేను వెట్టిన గోలుపోతిని!—

నీ! విరజాజ్ఞానంబు వివరి వచ్చెడినక

చెలియకు కనునైగ నేయనైతి.

కాట పాడుచు నన్ను బల్కరించెడినక

చేడెతో మారుమా టాడనైతి.

నృత్యంబునెయుచు నెనయ జానెడినక

మెదరికి నా నీటు జూపనైతి.

రమిఁ జెక్కుకొక్కి గండము బూయుచో నైన

జెలి! రహస్యంబు జెప్పనైతి.

లే! పలుకు పలుకువహానంబు జలుకుచుండ

జాణకనమును పరిపును జాటుచుండ

నింతిచ్చాదయంబు నినుమంత యెఱుంగలేక

గోలనై కానిచెర్మి బోఁ గొట్టుకొంటి.

కడచివదానికి వగచి ప్రయోజన మేమున్నది.

ఇప్పు డా శాంతయే శాంతదర్శన మెట్లుబును! ఏ దారి
తాటి యేవారి చీరి యేసాది నోది యా తిరుణిమః
గృహంబుగాంచనగు. ఆమాత్యుండనగు నేను సిగ్గు
విశిచి, యభిమానముడిగి యా వారశాంతగృహము
నన్వేషించుచు వెట్లుబోగలను? కాకున్న నా పతి
లలామ గొక్క లేఖవ్రాసి యంపుదునా? లేఖ నేమని

వ్రాయుదును? దానిని గొనిపోవువా రెవ్వరు? అది
యందుట యెన్నడు? అకాంత న వ్నాదించుట
యెన్నడు? అంతివరకు నే నోరిమిగలిగి యుండగలుగు
దునా? కల్ల! కల్ల! ఐన నిప్పు డేమి జేయుటకును
దోచకున్నదే? ఏది చారి!

(అలోచన నభిసయించును)

(ప్రవేశము వికారదుఃఖము)

వికారదుఃఖము:— (స్వగతము) తులసీదాసింకను నొంట
రిగ నాలోచనా నిమగ్నుఁ డయ్యెయ్యన్నాఁడు.
రాచ కార్యములయందుగూడ నించుక ప్రమ
త్తుడై యున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. నా
రాకనైనను ఎటుంగకుంచునంతటి పరధ్యానము
గల్గించు విషయము దానికంటె మరొండే
ముందును. ఈతని హృదయము నే ననుమా
నించినట్లు మాటియుండలేదు గదా?

తులసి:— తిప్పదు. అంతకంటె వేరు మార్గముదోచుట
లేదు. స్వయం దాత్యమున నేన యా కనకాంగి
యింటికి బోవలయు. అది యిచ్చటికి వచ్చుట
పాపగదు. కనకాంగీ! నీవు నన్నెంత యులకడి
బెట్టుచుంటివే!

చి. మనవివాదాధి కార్యవిక మాదినిగదా నేర మందరికా
గనుగొని గొంటిబంటిది కంతునితెయ్యబోయనకగళర

అం. ౧] తులసీదాస నాటకము.

తనకును ముద్దులాడి నును తెక్కుల గోరులనుంచి కాని తి
యనినను మోచి వానియనాచ! యనిసొక్క కాకుటెట్లా.

విశా:— (స్వగతము) అనుకొన్నంతయు నై నది. ఇంక
నూరకొనిన బ్రయోజనములేదు. (ప్రకాశ
ముగా) మిత్రమా! వారకాంతా సంగమాధి
లాక్షకర్తవ్యాంక మే యయ్యెనాదేమి?

తులసీ:— (వెలుగువడి) ఇచ్చటికిగూడ నీవే దావరించి
తివా! నేనిచ్చట నొంటరిగా నుంటినని తలంచు
చుంటినే!

విశా:— మిత్రకార్య తత్పరులగు మాదృశులు దావ
రించని స్థలముండునా! మిత్రమా! నేనుగూడ
నీ సంగతి యెఱింగి నందువలన నీకు గలుగు
నష్టమేదియులేదు. ఇందు నీవు చింతింప వల
సిన యగత్య మేమున్నది ?

తులసీ:— “లోకోభిన్నరుచి” అని యార్యవచనము. నా
హృదయంహస్యములనీవెఱింగితివి. నాకుప్రియము
గాదోచినది నీకప్రియముగా గనుపించవచ్చును.

విశా:— కనకాంగిపై నీ కింత ముక్కువ యెట్లాన
గూడె! నీవంటి ప్రాజ్ఞులుగూడ పొందర్యమే
కృధానముగ నెంచి మగువల వగలడగిలి యిట్టి
నీచ కృత్యంబుల కొడఁ బడుట తగునా!

కులసి:— గాధానురాగమే ప్రభావముగ నేను దానిని
వలచితిని. చక్కదన మైచ్చికము.

విశా:— గాధానురాగము కుల కాంతలకేగదా!

కులసి:— విలకాంతలకు మాత్రము కలుగదామేమి?
వారు మాత్ర మాడువారు కారా?

విశా:— (వత్సయ) ఏమి వారవసితా గాధానురాగము!

|| కలగు తెత్తావి మరై మొగ్గలకు పనిన
మల్లిని గల్లువని చెప్ప బొప్పిదంతె!
పరికి పరిమీడ ప్రేమ నిశ్చలమనంగ
కులటకడి సార్థకంబుగా దలఁప నశుకె||

కంచు కాగడాలతో బట్టి వెదకివెను వేశ్యా
కులంబున బళ్ళాల్తాపము నిర్మలానురాగము గనఁ
బడునా! ఎంత వెట్టివై తివోయి!

■ తిర్వీ బళ్ళాంగవతు శిష్యు డొకనితెన
మాపపం ముండదనియెడు భావ మకట
లోక విదితంబ! ఏకటిలో కలుగదు
గుంక కాంక్ష విరిచిన గలక సామ్యు.

కాల్యంబుననుండియు పరమ సాత్విక భావంబున
చరించు నీబోటి వానికా నూతన ప్రియాటోక విజృం
భణము. నీ సద్గుణ గణార్ణవము పొంగి పొరలి తోడి
చెలిమికాండ్ర దుశ్చేష్టలనెడి ద్వీపములను ముంచి
వేయవని యెంకో యాశగొని యున్న పండిత ప్రకాం
దుల కాకాళంగ మొనరింపకుము. పరమ వేదాంత

పరిజ్ఞాతయగు నాత్మారాముని గర్భమున జనించి
దుర్వివయ లంపటుడనై నచో నీజననీ జనకులు పరిభ
వానల తాపంబున తపింపరా! ఆగర్భ శ్రీమంతుండ
వగు నీకీ నీచబుద్ధి హేయమునుమా ! నిజవంశ స్థిర
యశశ్చంద్రికలకు నీవుగళంకమాపాదించకుము. ముందు
వెనుక లాలోచింపుము. మించిన పిదప వగచిన
ప్రయోజనము లేదు. కామోద్రేకమున గన్ను గానక
యున్నట్లులే కాంతా లోలురై చెడిన సంపన్నగృహస్థులు
వేసవేలు గలరు. వలదు మిత్రమా ! నీకీ యభిలాష
వలదు.

తులసీ:—విశాండా ! నేను చెడుచననిగదా నీయుప
న్యాస సారాంశము! నీవు కనకాంగి సర్వాంగీణ
లావణ్య మెఱుంగని వాడ వగుటంచేసి
యట్లాటివిగాని యొక్కసారి చూచినను దాని
మోహవల్లకలఁ జక్కని వాఁడుండఁను. నాహృ
దయ మాతన్వి దరహాస చంద్రికలలో లీనమై
పోయినది. పోక తప్పదు. నిన్నడ్లకుము
(పోకోతము.)

విశా:— (అరి) పిచ్చి వదలివది రోకలి తలఁజుట్టుమని
చెప్పు నిన్నేమందును. మిత్రమా ! నీ వెఱుంగ
నిదిలేను. కాని,

గీ కులితశ్యం విధియే శుడిచెట్టు
మిసిమిగలతశ్యరే యల మేడిపండ్లు
విటురే యాపండ్లఁడివ నచ్చు ద్విజములవియే
దశులుకొనె మోహవాగు ర కరుల లోను ।

వేశ్యాగాఢానురాగం బెద నమ్మి తొందర
పడకుము.

ఉ! పుట్టదు మోహమంతయును బోగముదాని మనంబులోపలక
పుట్టను పుట్టెనేని నదిపోవును కొన్ని దివాలలోనకే
అట్టిటు పెక్కుమంది నడయాడెడి మార్గమునందు గడ్డి దా
బుట్టను పుట్టెనేనియది పొంగుపడంగలదయ్యె ? పెచ్చరీ ! ■

ఆ ప్రయత్నము మూఁకుము. నీవంటివాని కిది
తగనివని.

గీ బ్రహ్మకులమునబుట్టిన భాగ్యశ్రేణి !
దడువు సంధ్యలవాని సత్పథములోని
సాని సంపర్కమానింది మాకథనము
గోలుపోయిన నేమి చేపూరునయ్యె.■

వామూటలాలింపుము. శాంతమునహింపుము.
విషయేచ్ఛమానుము. మానిన నీ మానంబు దక్కు.
లాఠినిధంబైన నవమానంబుదప్పదు. వారిశాంతా
సంగమము శాస్త్రదూష్యంబు గదా ? యోజింపుము.

తులసి:— (కోపముతో) ఏమీ ! నీ వాచాలత్వము
మేరమీఱుచున్నదే ? అమాత్యుడగు తులసీ

దాసునిత వ్యర్థునిగ దలంచుచుంటివే? వారాం
గూసంపర్కంబు శాస్త్రదూష్యమా?

|| వారకాంతాసమాగ మాచారదూర

మా! యిదినిజమా! హేయమా! మాద్యశులకు

తూతులా సోధమానకు భూరులైన

సండితక్కువ్వులు పరించు పట్టుగాక ||

రోనెలంది పొంతునాకువింత. పాపముకానిమ్ము
పుణ్యము కానిమ్ము.

|| పడవిలోయినగురుడు దుష్పథకుటన్న

సిరుగుదొలగిన ఎంకపుం బరువుచెడిన

నెలనెలందుక నెయ్యంబు వలచివాడ

పోకతప్పదు, తప్పిన పోవునుమరు ||

(నిష్క్రమించును).

విశా:— కొరా! వేద వేదాంగాధ్యయన మీరీతి
ఫలించెనా? అమృతము హలాహలముగా
బరిణమించెనా? నీతిపథసంచారి అవినీతిపథ
గామి నుయ్యెనా? ఎట్టి వాడెట్టి వాడుగా
మారె !

|| చలిచిమిషియు నలియఁ ద్రోక్కనివాడు

సర్వంబు సమముగా నాటువాడు

కలనైన నమృతంబు బలుక నేరనివాడు

పలుకుల నమృతంబు నలుపువాడు

జేర వేదాంగాది విద్యలుగలవాఁడు

గలవాఁడు ధర్మగుణులు గలవాఁడు

వాసిష్ఠాదయోశు చరణశంఖులు

తలఁపున పతిరంభు నిలుపువాఁడు

శ్రీ తులసిదాసకు విభూతి గలదుగాని

పరిభ్రదయవంత శ్రీమదధ్యక్షులు

దుర్గుణములయ్యె గాఁజోలు స్వర్ణమణు

నైక్యమఁజె నారుడోగాదె వాకమునను.

చతుష్టయైశ్వర్యల సాంగోపాంగముగా వభ్యసించిన పుణ్యపురుషుఁడు తుచ్ఛమును భోగి భోగమానించి పార్యాపయ్యములెఱుంగక న్యయముగా వేశ్యాంగనా గృహంబున శేగుటఁజూడ విధిచెయ్యములు విచిత్రముగా జోఁచెడివి. కాదామరి.

మః! భవహీనుఁడు భవాధి వాఁడగు నిర్వాహిణ్యునిక్తుఁడు ప

జ్ఞన మాన్యందగు నిర్వికల్పకరపస్సమాశ్రిత్య భారముఁజొ

మునిచంద్రుండిలఁ జరిచలుండగు నజీమ్రాంతియేగాని యె

వ్వనికన్ శక్యముగాదు ధార్యలిఖిత వ్యాక ౨ కృత్తింపగన్ ।

(నిష్క్రమించును).

తృ తీ య ర ం గ ము .

స్థలము :- గృహంగణము.

(ప్రవేశము కలకాంక్షి, ఇందుమణి)

కన:- చెలీ! నన్నూరడించుట కట్లు పలుకుచున్నావు
గాని నిజముగా నాథఁ డొక్కరివంటివాఁడు
కాఁడే?

మ! మగువో! నేమిట పాపభయములు కలుగుచున్నవి? మహాత్మాజ్యుడున్
భగవద్భక్తుఁడు నిర్మలండు మహాబ్రాహ్మణుఁడగుదు నిం
తగ ధర్మైకపథానుబంధి తులసీదాసుం దిమామ్యునిఁడు నె
వ్వగలక తక్కువ మోహించుచు నభి నానాంధ రీతెరుగె!

ఇంచు:- కనకాంగీ! విరహాతిరేకమున నీ కట్లు వోచు
చున్నదిగానియీతఁడొక లెక్కయో?

■ సర్వసంగ పరిత్యాగ బుద్ధి నెంత
మంది ప్రీతి నది ప్రతిపాలలేదు ?
పడియ! కేశ్యలమోహావలీకలఁ జిక్క
కుండ నెవ్వఁడు కప్పించుకొనఁగలఁడు ?

అదియునుంగాక

నీ! చలపులుగులును నీ వారు జాతులగలం

గక యుండగా వివాహముఁడె వాఁడు

విరిచెందగలదు నీ ముఱుగువారిందలకం

తుల గెల్వఁగ మామమంతుఁడె యితఁడు

నిండుపున్నమమించు నీ కుండమాసచం

త్రికల లోరువగ నాకునుదెవాడు
అలిమారికాళముల నవ్వు నీ కద
రుచులదాల్చి నహింప గలుగెదవాడు.
గీ|| ఎన్నడును మున్ను పరభావనెఱుంగనట్టి
గోలయాటకు నిండుపేరొలగమున
వలదియును నిన్ను హృదయంబు తెలుపజోడె
ఒంటిమైనున్న నెగలదకున్న మున్నె!

నీవీగానము లాతని హృదయము నాకర్పించిన
వనియే నా నమ్మకము. ఫాదుషాదర్బారు వందా
తనిప్రవర్తనములయు దాని శనుగుణముగనే
యున్నది. ఇవ్వు డాతఁడుగూడ నీకై పరిత
పించుచున్నాఁడేమో నీ కెట్లు తెలియును?

కన:— ఏరుణాతనమే! మాటలతోడనే మొక్కలు
మొలిపించుచున్నావు!

ఇందు :— మొక్కలుమొలచి పూవులు పండలు
కాకుండనే తన ముద్దుటుంగరమును నీ కిచ్చె
ననితలంచితివే! అలిఁడునీవలనో దగుల్కానుట
నిక్కువము. ఇంక నెక్కడికి పోగలము?

కన:— ఇందుముఖి! నీవు వన్నారకే యానెట్టు
చుంటివే! ఒకవేళ న న్నాతఁడు వలది
యున్నను,

గీ|| పాగములకంటె నెక్కుడుపాగమును
విలము మమకారకాఁగి యా మందరునక

చక్కదనము ప్రాప్త నా పరిణామి

యేలవచ్చున నాపై విరాళియని.

ఇందు:- ఓనీ! నీవెంతచేలవే! నిరంతరంబును మనయింద్ల
కడ కుక్కురములవలె గాచియుండు నీబొజంగు
మూతల నకులందఱను సుదూపలనుగాదలంచు
చుంటివా? సఖీ! యింట రంభలవంటి నకు
లున్న ను దూరపుకొండలు నునుపగుటచే మనల
ననుసరింతుగు. రూపవతులగు భార్యలున్నంత
మూత్రమున వేళ్ళవిముఖులైయెనచోగవకాంగీ!
మనకిక 'జీవితాశయే' లేదు. మేళనమయ
ముల యందలి మన కృత్రిమసౌందర్యమే గదా
వీరి నాకర్షించునది. లేకున్నచోలోకమున నితర
సతులకంటె మన మే మంత నుండరులమే!

కవ:- అవును గాని

ఉ! కొందఱమందుడెందముసఖుల ననుజూచి హాసించి యూరక
అందరినానివండు కొలకాపనహించియుటలో మనోవ్యధక
కుండిన నేమి లాభ మొనగూడునె! మంత్రి యిటెలవచ్చు న
త్ముండగదవ్వు రూపజితమవృద్ధుఁడారఁడురాఁడురాఁడనక.

ఇందు:- సఖులపలుకులకే యింత యలకడి నొంద
వలయునఁట! పుట్టినది లోగముపుట్టుకగాదఁట!

కవ:- తలంచుకొనిన కొలఁదిని నాకే సిగ్గుగుచున్నదే!
ఏమిదిత్రామోగాని నిమునమునకెంతరమోదనో
నెవరుంచు నాకు నాటనుండియు నితర

లను గన్నెత్తి చూచుటకై నను మన సొప్ప
కున్నదే? ఏమి సౌందర్యమే?

|| ముద్దుగుక్కడి యా నగుమోము తొడి
సోయిన మోము తొడి నాకిక సొలగు తొడి
తొడిగితికొది చెక్కుల ముద్ర తొడి
ఁజెరిగెందర ! రంభాదికౌంతలెవ.

వాడే ఎన్నుగామించి నా ముచ్చటలదీర్చు నదృ
ప్తమే నాకు లభించినచో చెలీ? యిది నాకు గావలసిన
దేమున్నదే?

■ పురుషులెవటి లోకైక మోహమండు
సాటిలెవటి మేటి యైశ్వర్యయుకుండు
మనముమందిరి విరరణ మతియుగలదు
లేమ ! వాకంటె బాగ్యకారినిగలుగునె?

ఇంక నీ చిల్లరవిటులకై నే నానపడ నక్కఱ
లేదు.

ఇంకను:— నాల్గు దినములవర కట్టేయుండునే. వీరవ
ప్రేమై యొకరోత శ్రోత్రయొకనింత" యగును.
మహేంద్రవైభవుడగు నశ్వరుఘాదుమా యంత
వాని మరగినను అలవాటుపడిన మన మూర
కుంచునే?

కన:— నభి! యీతనివట్ల నట్లు గానేరదే!

ఉ! ఎంతలాడలేచె యింక పెండటిలాడనె? తానికేమి యా
మందర మోహవ్యాధియు; లోక్కప్రభావము సోయ
గంబు క్షే

నందునుగాన నింతవరకెవ్వఁడు నన్నిటవేచలేద ? కా
దెందడు దొంగిలియె నరేదే యిఁకవానిని మానకాలనే ?
వానియాపు నాకుకన్నులగట్టినట్టే యున్నదే ?

|| శుల్క యవరంజగల్పు నెక్కువరాయ
గండుమీలను గెల్పు నా కన్నుదోయి
రాశిమీరీజముల గెల్పు దంతకుం ||

హృదయము గలంచు చున్న నీ నలులనైతు !

ఉ! చందురు గేరఁ జాలు ముఖసంపద కన్నులుచేరఁదేసి యా
యందము దెప్ప గిప్ప వరమా ? సతిపుట్టువు పుట్టినట్లు నా
సందిల వానితేర్చి దిగిచున్న యరమ్మవస్రమిన్ని మోదితి
యందక మాని పూర్కవలదా యెఱుఁగెన సోయహేక్షణా!

ఈ విరహసాగరము నీందు పెట్లు ? ఈపువ్వులు
కాని బారినండి తప్పించుకొనుపెట్లు ? మదనా ! అబల
నగు నా యెదుటనా నీ ప్రతాపము జూపవలసినది.

చం! ముగుడల మమ్మనేచియిళమున్ జవమున్ వృధపుచ్చలేం! మ
జ్జగతులగెల్పు శుటిలలకారి ఎటండ్రు రమాకుమార ! ఏ
మగఁటిమిజాననెందిననమాత్మని మార్కొనికూపువేయఁగా
దగదో! బాపగన్దులసిదాసుఁ దగుల్కానకేతురాదో!!

నా మాటవినుము. ఇంతవరకును నాఁడు దాని
మాటనిని చెడిపోయినవాఁ డెవ్వఁడునులేడు. నీవు
గూడ నీ కాంతమాటలఁ బెడచెవిబెట్టి యేగ గదా
నాఁడు ముక్కంటి కంటిమంటల పాల్గెరివి. ఓరీ!
నీ యాపు మానసను నీ సహజకౌర్యమును విడువవు
గదా ? నీ ప్రతాప మా తులసీదాసుపై నేల చూపఁ
జాలవు ?

చి వాని సొందర్యమునుగాంచు వారలెల్ల
దలరు నిల్లు దశంగుడు కులసిదాసు
మావీరర మదమః దశ బారుషములేదె?
కార్యముండిన వాని నేచంగ రావ!

బ్రాహ్మ! వరీతపః ఫలంబున బ్రతికియు నకులనే
యేచు మహాపాతకిని నిన్నే మనిన నేమి ప్రయోజనము.
బ్రాహ్మ! శకాంక! నీకుగూడ నాపైకగయేలరా! నీవేడి
వెన్నలలచే వన్నెల తాధించెదు. చేతనైన నా జగన్మో
హనుండగు కులసి దాసునకు నావల పెట్టింగింపరాదా?
అతనికడ నీ ప్రభావము జూపరాదా? ఇది మున్యా
యముగాదా? అయ్యో! గురువర్తి నైన గూడు నీ
మహాపాతకునకు న్యాయాన్యాయ విచక్షణ యెక్కడిది?
నవాజముగ కళంకివి. అన్నివిధముల దోషాకరుఁ
డవు. అందువలన నివ్వల దెఱుగు నీవేడిమి మహా
భాగుడగు కులసిదాసునకు గండపుఁ బూతకంటె
జల్లగా నున్న దిగాఁబోలు! అన్నా! యమునా వదీతరంగ
ముల నూఁగి యూఁగి నా నుందరోద్యావంబున పుష్ప
వాసనల నెల్ల జూరగొని మోహమాన్మత్తుండవై నా
చెక్కిరిల ముద్దాడుచు నావయింట దొలఁగ దీసెద
వేలరా! ఓరీ! ముందమారులా? వెల చెలియనై నీకెంత
కేరిగ యైరినిరా! నభ ! ఇందుముఖ! ఇంతలో నెక్క
డికి పోయితివే? ఈ శుకపికారవంబులు నన్ను జీవించ
నీయవే. నమయమున కీ తుమ్మెదలుకూడ నెక్కడదాప
రించినవే. అయ్యో! అయ్యో!

2020/02/01

ఇందు:— కవకాంగీ! ఇదేమి వైపరీత్యమే ! పురుషులు
వలపింపరా! స్త్రీలు వలపరా! వారకాంతవయ్య
నీకింత భీతి జెల్లున?

కవ:— చెరీ! నేనింక వానినిజూడ కుండ నుండఁజాలనే!
మెంటనే వానినడనంబునకు బోయి వాని పాదం
బులపై బడియెడ. ఈ మూడుడు క్రూరుడై
నన్నలయించు చున్నాఁడే! వీని కరంబులచారి
నుండి తప్పించుకొన వలయు నన్న వాని కర
ణంబు వేడక తప్పదు. అయ్యో! వానిని
గూడకున్న నాప్రాణంబులు నిలువవే!

ఇందు:— కవకాంగీ! నీకు మతిపోవు చున్నట్లున్నదే!
గీ కుండరాకాయఁడని వానిపాండుగోర
పాటితెనులు నవ్వరే సకియిండ్లు!
అగట యెదురొడ్డి చదరంగ మాడెకొక్క.
చాలుచా రిట్టి వెడగువాంఛలు లకాంగీ!

చ! ఎలపదియెంతయున్న మగువా వెంచెడియి శస్త్రగానిక !
తరియగనియరాదు కడు తేలికయోజామి కాన ; వాడ రా
నిలయున నిగ్గువామ్మనకు వారక నిలకేగితేని ని
వ్వలుకుగ వారునమ్మ తగదమ్మ యిటురదపియింప నింతిగో!

చెరీ! యెరడిల్లుము—

చెరీ! అదే పురుషుఁ డెవ్వఁడో మన గృహమా
న్ముఖుడై వచ్చు చున్నాఁడే !

కన:— చెరి! యెక్కడ? యెక్కడ!

ఇందు :— అదేమే! యీ గనాశమునుండి తొంగి
చూడుము. అదుగోనే మన ద్వారముకడ.

కన:— ఔన? వాడేనే! వాడే!

ఉ! మందరివారె కాశ్యపయ్యోరతు మశ్చరమశ్చరమండు సం
క్రంతన నందకాదిభువంక విరసించుకనోళ్ళమూర్తి న
మృం దణకాదివారెకనోళ్ళుండే యింకానునీయ శ
క్రంతుగ కానిదోడుని రావలె అంతటి మందయాన?!

నా నోములు ఫలించినవి. నాకోరిక లీడరినవి.
నేనిదేవచ్చెద.

(నిష్క్రమించును).

ఇందు :— ఔరా! దీని మూరడించుతలంపున నే
తెప్పినజోస్య మెంతత్వరలో నిజముగా బరిగి
మించినది! కనకాంగీ! అదృష్టమనిన నీచేనే!
నీవి రాకడలంచిన నాశే యబ్బురమగుచున్నది!
ఇంక నీసామ్రాజ్యలోకాగారమున నున్న ధన
మంతయు మా కనకాంగీ కయనాగారమున చేర
వలసినదే? ఇంక నీ కులసీదాను పాదుషాళిలువు
సాలించి దీని పడ నేవ తేయించుడ వలసినదే!
ఎట్టులైనను నీవి కిది వలపుమందులు తల వెక్కిం
పకమానదు! సాటి బోగమువారిగో దీనిని
మించునది లేదు. ఔరా మెంతటిదిట్ట! అదిగో!

అప్పుడే చేయిలో చేయి గలిపినది ! ఇంక వాఁ
డెంతటికేలేంద్రి యాఁ డైనను దీనిచేతిలో కుక్క-
పిల్ల కాకమానఁడు. అరుగో ! యిరువురును
నిశీ వచ్చుచున్నారు. ఇంక నే నిక్కరుండుట
యిచితము గాదు.

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము కృపాంగి, తులసీదాసు.)

కన:-— దేవా ? యిందు దయచేయుఁడు

(తులసీదాసు అనీశుండగును.)

కా! ఏర్పాగనయ లేకదొడ్డి యిటులో

తుల:-

నే నాదుకాంక్షలు

కన:-

అలాటంబెటు సాగకుండెనో గదా

తుల:-

అలంబిటన్ సాగులే

కన:-

అ రా దెప్పఁడు మిమ్ము మాదుకొరగా

తుల:-

అ మార కూచుండె నా

కన:-

అ రాజాన్ గెలువంగ నెట్టులగునో

తుల:-

అల్లాడి నికగుడుటన్!

కన:-

కా! తుల! భకాభకీ అహహా! మీటి నుడుంతులు కొర్యవంతులే
పాలవద్దీయలే పలుకు బంగరు మాయెనోకో సభాసలిక-
కాంతు కాలు నివ్వగలు కాం కురంగ్రీమ లేచువద్దీయలే
ప్రాయదుశ్వకాఁడెచటవోయెనో యాయనరాగ సంపదలో!

తుల:-— సఖీ! అలనాటినుండి

మః అలలా! ఏమధురాభరామ్యరమగ్రోత్ భ్రాంతిభ్రష్టంగ కా
నల పింతింకనరానిదై ప్రియలమై నందింప ఏరీతి ఏ
నలలో జక్కఁగ నచ్చిజాడమజామీ పల్కారుమచ్చాడలే
తిలకింపక నలరాయుకాలమున నింతిగల్గు నే నే యనక!

కరం! తలరువిల్లుడు తూర్పుదే యిది తొలఁ తొలఁ నుండరీ!

నలుకుగుచ్చు లురంబునందున న్నచ్చి కొఁగింట వేర్పరే.

కన:- అలర్రాకాయము మీరు పొందిన నందజేర విశ్వయన

ఇలను నే నశ్రియింప నోరిగ నిమ్ము పొమ్ము మనోహరా!

మృల:- కనలనేటి! కంబుకంఠిన్! గొప్పిరంబగు హారమున

గొనిము మారుని మార్కొనం జరిగూడుమా ననునెలమా!

కన:- కనలనేటి!

మృల:- హారమియ్య దే!

కన:- గౌరవం బెటు!

మృల:- యింతిలో!

(హారము నే నీ)

కనలపండువు నేయుచుంటివి కొఁగింపన ప్రతిగ!

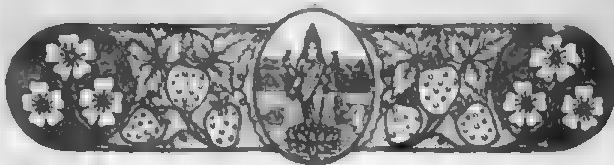
(అనిముద్దు పెట్టుకొనుచు)

కన:-

మః అదియే శిరిగృహంబు నల్లదియే పర్యంకంబు నూ హూహ
నృదై | యానెట్లనునే రి ఏహృదయ మింహారంగ నావగై జా
భ్రుదు భ్రష్టమృగిని శేరియందు; నిక నామోహంబు నిల్వరిగన
యదురారా! నుకుమార! ఏలుకొనరా! అలస్య మింకలరా!

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు)

గోస్వామితులసీదాసనాటకము

కాలా, శ్రావణ

ద్వితీయాంకము.

—ప్రథమ రంగము.—

స్థలము:— ఇంద్ర ప్రస్థము — అంతఃపురము.

(ప్రకళము రామాబాయి.)

రామాబాయి:— (విచారముతో) అకటా! ఎంతటి
వై పరీత్యము సభవించెను.

గీ! నేటినుం శిష్య దవ్యవధూటి గన్న

నాకు మారుగ వాచెను నాకుమారుఁ

దక్కటా! మరుమాయలఁ జక్కవడెను?

మమర ముచెను! యల దాని మరగివాడె!

సహజముగ రాజకీయ విషయముల యందప్ర
మత్తుండై చరించు చుండును గావున నేదేని రాజ
కార్యంబుననియోగింపఁబడి యింత తడవు మనలుచుండె
నని తలంచెదనిగాని అయ్యో! అ కనకాంగి మోహ

వాగుకలఁ దగుల్కొని ప్రపంచమునే మఱచి యుండెనని
తలంపనైతిని. ప్రకాంతుని పుణ్యమాయని యతండు
వచ్చి చెప్పిపోయెనుగాని లేకున్న నాకీసుగతి యెట్లు
తెలియును? కటకటా! విశారదుడన్న నా కులసీ
దాసుకకు ప్రాణము. వాని మాటలుగూడ చెడబెట్ట
లేదా? ఇదేమి పాపమురా! నాయనా! పాలవంటి
కులము నీవలన నీరై పోవలసిందేనా? సమయమునకు
మీ తండ్రిగారు కూడ నింటలేరే? ఏళ్లు హెచ్చినకొల
దిని బుద్ధిపెడతల బట్టుచున్నదిరా? అయ్యో నేనేమి
చేయగలను. ఈ దైవమా?

గీ|| అజ్ఞాధింగి నుకుండు వెలయాలినాడె
నామల మాటవినఁడు; పతి యూరలేడు
కోడలేమియు నెఱుంగని గోల; అఁడు
దాన వికటి నేనిందు వడయఁ జెడచె||

ఇట్లుగక చింతించుచుండిన నేమిప్రయోజనము.
దినములు గడచిన కొలఁదిని వాని స్వభావము మఱింత
కూడిపోవునుగదా? ఇప్పుడచ్చటి కెవ్వరిని పంపిన
నేమి ప్రయోజనము. అయ్యో! కన్నతల్లివగు నామాట
వతఁడు త్రోసివేయగలఁడా? నాపలుకులువినియుకొనెలఁ
దిని తేరిచూడ నాహించునా? కావున నా కవకాంగి

గృహంబునకు పోవుదానా? కిటకటా? అత్తారాము
 నంతటి వానికిల్లాలనై మహామంత్రికి తల్లివై నేనే
 మొగము బెట్టుకొని నీవా? నీవా? యని త్రోవవెడకు
 కొనుచు నా వేశ్యాంగనాగృహంబున కేగక.
 అయ్యో యిప్పుడట్టి యూహలఁ బెంచుకొనినవాముద్దుల
 కుర్రడు చెడిపోవునుగదా! ఇతి తరువారీ నుతుఁడగదా
 నా ప్రాణము. అయ్యో! మాకుముఁ జూపుచు నాచిన్న
 వాని నా మాయలాఁడి కట్లర్పింతును. పోక నిప్పుడు.
 గత్యంతరము లేదు.

(త ర ప దు ను.)

ద్వితీయరంగము.

స్థలము:— వేశ్యా కృపాంగణము
(ప్రవేశము—కనకాంగి తులసీదాసు).

కనకాంగి:— నేనుమాత్రము మీ సందర్శన సల్లాపం
బుల గొనక నిమనము మసలుదానన !

తులసీ:— నీకు నామీద మోహమగ్గల చూటయే
నిజమైన యొక్కణమైనను విడనాడనని బాస
చేయుము.

కనకాంగి:— మణిగణవికరవృత్తి

కనకాసు మరుసరి కరుణామహా !
మనమున విలిపెద మమరిను వినుమా !
జనవియు ఎలదన జరివిడి నెప్పుడుగా !
జనవర సతికిము పరిసరి గనమా !

(చేరిలో తేయివైచును.)

తులసీ:—

మణి! మమరిను రెనగొన మరివారి రతులగా !
రమిమది రెరుగిగ వడయక నొందె !
నమముగ ననముల శ్రమగన కిప్పుడే !
కనుల జనయనరొ దలనె యిటులగా !
(ప రి క) మిం చు చు .

సుందరీ ! ఇటుచూడుము.

రగడ! కనకాంగి ! అదె ! కన్యవికాపుల !

వర పుష్పంబుల • వరలెడుధామము !

కవ. ౨౪ చుక మోదంబును + మాటిచెల్వెడు

భువలలికలుగడు + గాధనభాగము.

కుల. చిలకంపలుకులు + చిలకలభావం

సలలికముగ భువ + కాళికలాదెడి.

కవ. ౧౦ కలలాదెడు + సంజయతగవి

సలత్తన భృంగము + పడి నడుచెంచెడి.

(ప్రవేశము రామాభాయి)

హా! కుమారా కులసీ!

ఇది నీకు తగునటరా నాయనా! ఇది నీ వంటివాఁ
డుండవలసిన స్థలమేనా? ఏమి! నా రాకకైయేనా నీవు
వివ్వరపడి చూచుచున్నావు? అప్పుడే నీకు లెట్లు
చెప్పు కొనుచున్నానో నీకు తెలియునా?
నలుగురిచే ప్రేమఁ జూపించుకొని పదుగురితోల్లలో బడిన
పిదప యింక జీవించి పోయోజన మేమున్నది? ఈ
లోకనింద నీవు సహించఁజాలవు. అయ్యో నేనుకూడ
సహించఁజాలను. కదలుము. దాని చేయి విడిచి
పెట్టుము. నా ముద్దుకూనా ఎంతో నెంత జోగినదిరా?
రమ్మ! పోదము పద! ఏమి మాట్లాడవు! అయ్యో
నామాటలు నీకు వివఁబడుటలేదా? వివఁబడిన నీవేల
కదలవు. నాయనా! నీ జనకులు వినిన సేమనుకొం
చురు. అయ్యో! యింక నైనను కదల వేమి? ఇచట
నీవుండగా నేను జూడఁజాలనురా? నడువుము! ఇంటికి
నడువుము! ఇది నీకు తగిదా.

ఉ! పాడి బుధాశ్రయ పరిపాటిగ తప్పగలాడవన్నిటన్
 తోడ్రపు పిదమంగవొకాత్రాచిత రంగమ పోలు నింట ప
 చేడియ బర వదోధయు ముసల పరివ్రాత గల్ల నిట్లురా
 గూడున రోనెలంతిలదనన్ దనుహానియు తోకనిందయున్ !

సీ! మలకాంత నడఁచాపి మలకాంత పంపర్క
 మాసింతుటన్న దుర్భగము గాన!
 దుర్భగంబులఁ గోరి నురికఁజియలమిరి
 రంధిరి రలపంపు రలప నగున!

విజ్ఞానభవిని విమరితేనెడి ప్రాజ్ఞ
 లెచ్చంగి నిపుడు సహింపఁజాలరా!
 మంత్రియే దుర్బంధ రంధ్రాక్షయైవహో
 నాదరంచునె నిన్ను కాదుమహి!

కాశ్రవేర్తప్రగద! దురాచరణమనుచు
 దలవఁదైతిని! నిబుద్ధి కలఁర వదెన!
 పాతునని భంగి విషయ అంపటుడఁడ వగుట
 భారవరేణి రలగోకి కొనుటగాదె!

కులనీ! లెమ్ము! మనసుందిరమున ముమతగూడి
 యుందువుగాని రమ్ము! రాకుంటేనేని రారాపులువచ్చు.
 నామాటవినుము: ఇకలెమ్ము !

కులనీ:— పృథ్వి.

రాజీరాజీ రాత్రురాజీ! రాజీ కార్యకార్యంబైవఁ.
 పోవరాజీపోరాటంబున్. పానికా రాయణ బాంకాబల్లి!

రామా:—

అ! కరణమేమి రావడం

కుల:- కరణమేమి రావడం గాన గాన జాలకుంటున్నా

రామా:— కుర్రులైనా చిన్నవాడు?

కుల:- మేటిమొదటయ్యెందులకు లేదుగా!

రామా:— కరుణమొదట నువ్వెందులకు యీకానకాంక్ష వే
కరుణ మిన్నమమ్మ!

కుల:- కనకాంక్షతోనైనా కలిగితిరి.

రామా:— తనకేదా! నీబుద్ధివై పరీత్యమున నట్లున్నది
గాని మమత యందుగల అంద చందంబులు
విద్యావైపుణ్యము పాతివ్రత్యప్రభావము నీ
పదపు కలెయెందు గలవే? కొంచె మూల
చించి చూచుము.

|| గగన మెన్నెన్ని రంగుల గానపించు
నదృశ్యమెన్నెన్ని ప్రతిభల వసుధయందు
భావ రెన్నెన్ని విధముల అరణ్యమందు
మూల మాతృకాదో భాగ్యశ్రీలి ||

అ! నీవిహారము మూలమావలనదుర్వ్యా మూలమామొందు భా
నిలు మావలనను కంటగిల్లధనమాపించుకొనుచున్నాధురే
కలకంటెయును; దేహకాంతిచెడు మమ్మంకానిసాంకర్యములే
ఎందోభక్త! చాలు మృదమను నీచాంతిరేక నీదుమా!

మలేయ,

తే॥ కల్పద్రుమలఁగాఢ నిర్తమాహరించు
 తలినెడఁబాటునీముగయ్యలువెట్టు
 జపరసంబులు చూపుచు; బాలు చాలు
 తనము వెలకాంతిగోరంగ దగదురగదు॥

ధృవకోకిలా వృత్తము.

తనయ తరలుము-తగదు మనలుట కండ్లికేదెడలాగతా

తులసి:- జనని విశునఁగజనన విశునమురాలు దరలుముచేగతు॥

రామా:- ఘనమెయిటువలె గదలకను ఘనకార్యమేమిరయి త్రికా

తులసి:- మకమలర మఖమిటులగొనియెడ మార్హసందగు దీనినికా॥

రామా:- కొనుముమఖమలకొనిమిమలమగుడినిర్వయచాయికా

తులసి:- కనలము అటుదలు జననిగో కాదు నిదిమకుండకా

రామా:- తనయ మరలకరదీనినను దలఁ కండ్లి తియును విష్ణుచో

తులసి:- కనకనయితని కదలవలసిన ఘోరమప్పుడె చెందెదకా॥

రామా:- కన్నతండ్రి! నామాటవిననా?

రం॥ కానా యింటికిపుత్రా॥

తేనా నికండ్లి నేను తేనా గొననా॥

నేనా ఫలమును నివనా

న॥ నివంటు మాని నియతింగననా॥

నీపుత్రోవిధి యింటిదేనా? కన్నతల్లి బ్రతిమాలు
 ఘోరఁగావనవచ్చునా?

సమవస్థర్తము

రారపుత్ర యింటికిటురే మేర మీరశాయమొక
 త్రూర సర్పరాజములే-ఘోరతక్య లీదిధమే ।
 దీపకగ్గళిండును నీ చాన దుఃఖమొందెడిరా!
 దాని మాతరాదుర నా- యాన కుమ్మ తమ్మిక
 పాదుమను నేడుకొనక కాదుకొల్ప కీర్తిగనక
 కాదు బుద్ధివీడుమిగళ- వాదమే లేదిదనక ।

నీకు మంచిసెడ్డలు తోచుటలేదా? అయ్యో!
 నీ యుచ్చస్థానంబును జూచి యనూయాపరులెవ్వరై న
 ప్రయోగంబునులేనీ యుందురా! నందియుములేదు!
 అట్టలేగాకున్న ఎన్నడును నామాట జవదాటి యెఱుఁ
 గనివాఁడు నేనింత జెప్పుచున్నను మార్గము వహిం
 చునా? ఏనివిశేష విద్యాధికములవలన గన్నెర్రచే
 నెవ్వరో యిట్టిబెట్టిదపుఁ గార్యమొనర్చి యుందురు.
 కుమారా!

కీర్తన

పాపమునుమ్మా! పరమతి లేమ్మా! పాతేదనిందకుమా

తాపము నాపుము — పాపమునాపుము

తులసి:- పాపంకానే- పరమతియైనక- సమసతి గాదటలే

అవనిగొ ! చనుమిక — అదిమకు వదలక

రామా:- పానులగూడక-సతులనువీడక - బాంబెరామకుఁదా

తనయుడ- తరలము- తరుణిని-గనఁగక

శ్రులనీ:- ఇంతిని వీడక- ఇంతినిగూడక- ఇంతిటనేలేదనే

తరుణిని- నితానను- తరలను- పదకే.

రామా:- కడుపునీపిచే నేనెన్ని విధముల బ్రతిమాలు
కొనినను నీకు తెలియుటలేదురా! అయ్యో!

|| అరయతేక్యా గృహంబు యమాంబు
చానికొరజోరు పరమపాతకరే గాని
దుస్సహదురంత దుర్వార దుష్టరోగ
వాధలరయ నిలయకథిక్యాలరెనుడి||

తలొచ్చుకొలఁ దినికడుపు తఱుఁగుకొని పోవు
చున్నది. పురుషాగ్ర గణ్యుండ వగుదువని యెంచితిని
గాని ఇట్లుధనకాంతా దాసుండ వగుదువని కలనైన
తలంకులేదురా! పేరుప్రతిష్ఠలులేని యాజన్మపెండ్లిపుట్వ
చందంటే సుమా! కులాచార భ్రష్టుండవై ఆర్యాశీర్వ
చన దూరుండవై కుమరి జన లోలుండవై కులటలం
గూడి కులంబు కూలడీయు కలనాశ కుండవుగాని. కుల
శేఖరుండవుగావు. బ్రాహ్మణజన్మమెత్తియు భ్రష్టుండ
వై బ్రహ్మకుల్యుండగు జనకుని పేగుమంట గలువ నెం
చితివే! ముగధంగు రంబులగు నీ తుచ్చసఖముల
కొఱకై ఆపద్ర తారార్కముగ నుండు న్నీని బోగొ
ట్టుకొందురే! హా! దైవమా! నేనెన్ని చెప్పినను నాప
లుకు చెవిబెట్టెడు. నేనేమి నేయుదును.

శం|| వివేచిక యంచుకొనెను వివేకము దెల్పఁ దలంపియైవరా
గజఁడిఁగ బుద్ధిదెప్పినను కాదుకుండె జరియించు నిట్టవకా
జననిగ నెంచడయ్యె చెడుపానికిలోబడె యింట జక్కినా
తనయుని ద్రిప్పగాదరమె! దైవమ! పాపము నేయుమి ర్తిరా!

అంతయు శ్రీరామ చంద్రునిదే భారము.

రా! రామానంద్రుడు వాతమాధిపుడు బిల్వ దుష్టుడై యుండినా
 బహుబలెంతయు బిటులుచ్చెనయదో! నేనెంత భోధించినా
 రామానంద్ర! పరిత్యజింపఁ జగటాకాపాడి రక్షింపనే
 పాకుంతుండవు నర్హ క్రతువు రాగా రామచంద్రుని!

(నిష్క్రమించును)

కనకాంగి:— (మందహాసముతో) మనోహరా ! మీ
 దిననివచనంబులుడలకెక్కినట్లుతోచుచున్నది!

కులసి:— (నవ్వుచు) ఆమెమాటల కేమిగాని (వినుట
 నభినయించి) అదేమి మాటల సవ్వడి వివవచ్చు
 చున్నది.

(ఇద్దఱు వినుట నభినయింతురు)

(తెలుస)

అయ్యా ! మాకులసేదా సెచ్చట నున్నాడు
 అ! మీతెలుగరా! ఏమి? ఏమనుచున్నాడు? వారకాం
 కా నక్తుడైతిరుగు చున్నాడనియా? అయ్యా! వాతన
 యుడిప్పు డెచ్చట నున్నాడో చెప్పగలరా ?

కన:— ఆ కంఠస్వరము మీజనకులగు అత్మారా
 మునిదే!

కుల:— ఆ అట్లనేయున్నది— అగును.

(ముగించుట)

సరిసరి! తెలిసినది! కనకాంగి మందిరమున
 ననియా! ఏదీ! అపగృహమెక్కడ? ఏమనుచున్నారు?
 అ? ఏదీ! యిదియేననుచున్నారా?

కన:- అదిగో నా రిటులనే వచ్చుచున్నారు.

(ప్రళయ అశ్రావముడు)

అశ్రా:- కులసీ! ఇంకను లేచిరావేల?

(కులసీదాను భయవిహ్వలుడై మందు నకువగా అశ్రా
 వాడుడుకడకు నిష్క్రమించును)

(కనకాంగి విర్విగ్లాహితు నిలచిపోవును. అనంతరము.)

తృతీయ రంగము.

స్థలము:— ఉత్కాశవనము

(పరివేషము హఠాఃగాలి).

మోహనాంగి:— (స్వగతము) ఓరా ! ఏమి యీ
యుద్ధానవన రామణీయకము ! వివిధతరులతా
పుష్పశోభితంబగు నీయారామము నందనోద్ధాన
మును మగపించుచున్నది ! దీని రక్షణార్థమే
కాబోలు రాజభటు లందందు జాగరూకతతో
గాచియున్నారు. ఇట్టి మనోహరోద్ధానము
నకు స్త్రీజనమురాకుండ నిషేధించుటయందు
నాత్మారాముఁడు మిగుల సన్ధ్యాయముగా బ్రవ
ర్తించినాఁడని తలంచెదను. పాపము ! అతఁడు
మాత్ర మేమిచేయుఁగలడు ? నిరంతరవార నారీ
లోలుండగు తన తనూభవుని గాంతావిము
ఖుని చేయఁబూని యిట్లొంటరిగనుంచి వేడచోది
తునిగానొనర్చి నీతిఁ గలపుచున్నాఁడు. (పరిక్ర
మించి) విధిచెయ్యము లనూహ్యములు గదా !
తులసీదాసును పరస్త్రీవర్జితునిగఁ జేయురలఁపున
సవయావనాంగినగు నన్నవృజించి యిట్లు నియ
మించుటయం దాతనియభిప్రాయమేమైయుండు

నో గదా! నానాలరా పరివృతంబును వివిధ
పరిమళ పుష్పవల్లవ శోభితంబును శుకవికకూడి
తాళిరామంబును నగు నీ వనంబున నుమఃకాలం
బున నీ పిల్లలెమ్మెరలు ఏమ సమయంబున జవ
రాలనగు న న్నొంటిపాటున కన్గొనిన నెట్టి యువ
కునికై వను మోహము నుత్పదించునే గాని
యెవళమించునా? అందును జరకాలమునుం
డియుఁ గాంతాజనములకు దూరముగాఁజేయుఁ
బడి నుందరీ వదనారవింద సందర్శనోత్సహిగా
నుండు నీ తులసీదాసు వన్ను గాంచి దాల్చి
వహింపఁగలఁడా! ఇది యెట్లువంధవించఁగలదు?
అకటా! నే నెంత వెట్టివానను. ఘటనా
ఘటన సామర్థ్యంబుగల వరాత్మరుని కృత్యంబుల
విమర్శింప నే నెంతదానను. నా కొనంగఁబడిన
యాజ్ఞను నిర్వర్తింపఁ బ్రయత్నించెద. అదుగో!
తులసీదాసు తన యనుంగుసఖులతో నిజే వచ్చు
చున్నాఁడు. నేని మాధవీ లతలమాటున దాగి
యుండెద.

(అది అట్లు జేయును.)

(ప్రళయ-తులసీదాసు-వికారదుఃఖ-ప్రకాంకుడు).

తులః— దానిప్రభావము వర్ణనాతీతము.

ఉ॥ శతమగానప్రవృత్త విశేషమదర్శకు ద్యుతీయ
శతమదేహ తతిః కెన్నిది భూమి ముద్రకాటిక

వేదముజ్ఞానకాంతియు పవిత్రతయుగా భరియింపఁజేయుగా
వేదమునుండివెల్పుడు వివేకవిశేషము దెల్పఁజ్యము !

మన గురువులచే నొసంగఁబడు వేదము అవాఙ్మనస
గోచరము. అది మత్స్యాంతరహితమై దివ్య
తేజంబున వెల్లొందుచుండు. అట్టి తేజోదర్శ
నము నిరంతరము జేయుచున్నను దనివి తీరదు
సుమీ !

ప్రశ్న:- అహహ! ఇంతలోనే తెల్లవారుచుం
డనే. పక్షుల కలకలారావములు వివచ్య
చున్నవి. 'లేలకాంగి నిశాకరుని వెలవెలబాటుఁ
జూచి సహింపఁజాలక దృష్టివధమునుండి మెల్లన
జారుచున్నది. నావనాశనంబై పూర్ణ ముదృ
చించుచున్నదో యన్నట్లు చీకట్లునోయివెలుఁ
గట్లుప్రకాశించుచున్నదో కనుగొనుము.

విశ్వా:- మిత్రులారా! అయ్యవా రగ్ని హూతా
ద్యనుష్ఠానంబులఁ దీర్చుకొని వచ్చుకాలమైనది.
మనమింకను స్నానమయినఁ జేయలేదు. వారు
మళ్లీ వేచియుండురు. త్వరపడుడు.

ప్రశ్న:- (మోహనాంగినొకాది) మిత్రమా! ఆ
లేమావి గున్నకడ వదేమి ?

విశ్వా:- ఏదీ! ఏదీ! ఆ! కనుల మరుమిట్లు గొలుపు
చున్నదే! ఆ కాంతియే మెయుండును.

తుల:- అదియూ !

చ! తొలకరిమించు దీక్షగతిదోయి

దట్టితర కట్టి యెప్పులుకా

ప్రశాం:- గలుగునె! నిశ్చలముగఁ గనంబడునిద్దిపదాదులెల్ల
తెలఁగు నువ్వుల్రుంబ్రతిమ

విశా:- చేతన మున్నటులుండి యుండియు
ర్పులునిగుడించుచుకాగదలుఁబోయితిచ్చి రిదిబొమ్మకాదునో
య్యలి

తుల:- చిగురాకుబోడి కుటిలాంక చంద్రనిభాస్వరవ్యయే !

ప్రశాం:- మిత్రమా !

గీ ఈ యాయారంబు రి హోయరీవిలాస

మిచ్చరకు గాకగలవె ! మర్త్యాంగవలె.

విశా:- శుభవార్తక యవిమేష వృత్తిఁదలుపు

వలుపు నెంతకగాఁదోయి న లకాంగి !

తుల:-

చం! వరమతమాదనమె యిటనాక విలాసినియేమె రంధయో!

ఉరగియొసేమయోయిరయమూర్ఖయేమెప్పుకాచియేమెయో

పరువపు బుంజకఫలియొ బ్రాహ్మణుపోయగ మున మనోచ్చయె

పతిఁగొనె నాదు దెందమిఁగ నైదలికాకటుదక్కవోగవా !

కాంతకంటఁ బడుటయే లేడవుగా మదనవికార
ములు పొడనూపుచున్నవి. అన్నా ! ఏమి నొంద
ర్యము! అపేక్షించిన నిట్టి కాంతనే యపేక్షింపవలయు.

ఉ! అదిగ వన్నలాది కద నర్మిరి ముచ్చటలాడఁగా దగున్
 బాదిన నమ్మమిమ్మవల పారదీపాటలె బాడఁగాదగున్
 నేదిగ చంచలాక్షిగ నేదులుదీర్చఁగ నేడఁగాదగున్
 గూదిన పితాంగి రతిసూర్యమటుంతున గూడఁగాదగున్ ।

పంచబాగుండు నా పంచప్రీతింబులుఁ భారి
 గొనుచున్నాఁడు. కటా! ఇప్పు డేమిసేయుదును ?
 నేనెపోయి యాభామిని బల్కరించిచూచెద ।

(పోవుచుండును.)

వికా:- మిత్రమా! ఇది యేమిభ్రాంతి! మరల నా
 ప్రకంస యేమొదలిడితివి? అగుమాగుము!
 నీవట్లు పోవలదు.

తులసి:- నన్నడ్డకుము. పోక రివ్వదు.

(పరిశ్రమించును.)

వికా }
 ప్రకాం } మిత్రమా! పోవలదు! పోవలదు.

వికా:- ప్రకాంతా! ఇది మన మూరణొనిన బ్రయో
 జనములేదు. పెంటనే మన గురూత్తమునకు
 సర్వమును నివేదించి యిచ్చోటికి పిలుచుకొని
 వచ్చుటయే శ్రేయస్కరము. రమ్మ పోవుదము.

(విక్రమించును.)

(తులసీదాసు వర్షకమించి నానాకాంగిలో)

ఉ! ఎవ్వరిదానక కలి! యెందులకీ కంహంకి నోరని
 దివ్యన భూమిజొంటి బలి యింతెదు ?

మోహ:—

భూసురవర్య శిలుపుం

గ్రోవ్వరిలోటి పరమనికుంజము నివసించు కెక్కటి
నిర్విధి పాపానింది గ్రమియిందిరికన్న మింపజేడెకా!

తుల:— ఈమించుటకు నీచేసిన తప్పేమున్నది! కాని
కాంతా! నిన్నుగని నప్పటినుండియు నీపైభ్రాంతిఁజెంది
యున్నాను. కారణ మేమంటివేని.

ఈ! కాంతుండునుమోహ కనకద్యుతి మిందిన మేని చాయ ని
క్రాంతిము పక్ష మెంతో సరసత్వము జూపెడు కల్పిచూపులో
కాంతరా! నిన్ను నాది దిగికాఁగిటుఁ కల్పి మఖంపకున్న కా
భ్రాంతి! మేరగల్గువా! ప్రాణము నిల్పునె ఈన దిత్తర!

మోహనాంగీ! నాకోరిక లీడేర్చినన్నరక్షింపుము.

మోహనాంగీ:— (స్వగతము) ఇతఁనా పేరెట్లుగన్గొనినను!
తపోమహిమవలనఁ గాదుగదా! కాదు! కాదు! నా
రూపలవణ్యాధిక్యత వలననట్లు సంబోధించి యుం
డును. వీనికినన్ను జూచిన కొలంది మోహమగ్గుల
మగు చున్నట్లున్నది. నేవనుకొనినట్లు భగవ
దాజ్ఞా ప్రతికూలమే యగుచున్నట్లు గన్పించు
చున్నది. కానిమ్ము నాశక్తివంచనలేక వీనివిర
హమునకు విరక్తిఁ జూపెదఁగాక!

తులసి:— జగన్మోహినీ యేది యూర కైతివి! మరు
కారిఁకాళజాల! నిన్ను కరణంటి రక్షింపుము!

మోహ:— ఊరకుండక నే నేమందును. అమాత్యవర్యా!

గీ! విభం విగమాంత నేడ్యండు నిష్కళంక

జ్ఞాన సంపత్కరుండు విజ్ఞానయుతుడు

శూరచార్మితుఁడనమాన పుణ్యకరుఁడ

అంతులిందు శాశ్వరామఁడననుచరితు!

అట్టివానికి తనయుండవై పరకాంత నొంటిగఁ
గని మోహనాంగీ! జగన్మోహినీ! యని పైబడునీతో
నేనేమి సంభాషింపఁగలను. ఇచటనుండు మృగంబులు
పైకము నవి నీరివిస్మృతలైయుండ సత్సంగత్యము సర్వ
శ్రేయములకు మూలమని విని యిచ్చటికి వచ్చినందు
లకు నీవు నాతో నిట్టి మాటలాడఁ జూచితివా! చాలు!
చాలు! నీమి యింకను దగ్గరకు వచ్చు చున్నావు.
పొమ్ము దూరముగా తొలఁగుము.

తులసి:— అలివేణీ! భయ విహ్వలవై యేల నన్నిట్లు
వెలసించెడు. ఈ యారామంబు నాయదియ.
నీకేమియు భయములేదు. ఇంక బరు లేవ్వరును
లేదు. మన యిచ్చవచ్చినట్లు విచ్చలవిడిముచ్చట
లాడ వచ్చును. (దగ్గరకు బోయి)

పృథ్వి.

గీ! చిలుకం కొలిమిదనునికొకలోర్వగఁ జాలనే

శంభు మదనుని తపాల కొలఁగును భక్త్యుఁడేయనెఱుమరీ

కళలుగలనని కంఠపదుచును కాంత నిదరిఁ జేరిరి

శంభు నిలుపును పగల జోనుపుము చాంఛికంబులుదీర్చవే. ||

(పైబడ జోవును మోహనాంగీ తప్పించుకొని)

మోహనాంగి:—

వృత్తము.

కటిక హృదయుడ నులుకుతెరియక మాదనచ్చెర నేరె!
తటులనను నుర తయనీగనినదగ్గమాడువు రాకృష్ణా!
విలుల విరళాను విరళు చలంపక నల్పుకాలనమాను నం
కటమగనియెడు కటకటను చడి కానికృత్యమిజేరాల!

అయ్యో! యింత యోజంపవేమి?

మ! అకలంకంబు మలంబు భర్మపరు దాత్యారాముడుకడగ్గడి నీ
కకటా! కట్టడిపై చరింపఁ దగవయ్యా! నీ నోధింపు భా
గ్నివలెం చెప్పయ లేర!

కులనీ:—

మాన కరుణారిత్రా జిక్కి నేకాళన

నకియా! నీదిగి కాగిరిచ్చి మధురోష్ఠందిచ్చి రక్షింపలే!

(మోహనాంగి పొదరింటి దాగును.)

(స్వగతము.)

|| లేమ జంకంబిరి నీలేమమిగుల

బెడరి బెడరింపఁ జొచ్చెను భీతిచేత

పూవుటిరంబుఁజొచ్చి యీ నోటి కనదు

కాగతనమాన వెలిఁబుచ్చె చతురమరిని.

నేను-మదన రాపమును బట్టఁజాలక బహిరంగ

ప్రదేశమున పై బడ నుద్యమించుటచే నాఁడుది యగు

టంజేని భీతివడి నన్ను బెడరించినగాని తాళనని చతు

రత నాపొదరింట నిలచినది. ఖేరా! దీనిభావ గర్భ

తము మోహము దీర్చుకొనుటకు తగిన యిరవిదిగాని

యది కాదని చూపుటకా! అవ!

|| మోహనాంజి మోహంబు చుదిరి చుదిరి
 వెదరి యారీతిగా నన్ను వెదరగొట్ట
 వాచు చున్నదిగా నోర (ప్రకాశమాగా)
 మది పగిలు

కలహమునకును సిద్ధమై కనయనందీ!|

(సుప్తవ పాదరింట మోహనాంజికడకు చూచును. తీర
 కన్నీడు అదృశ్యమగును.)

తుల:—(విభ్రాంతిలో)

|| ఏదీ నా నోలకరి మెరు
 పేదీకాదివ్యమది యెటుచోయెనాలో
 ఏదీ నా వలపులగని
 ఏదీ నా మోహనాంజి యేదీ! యేదీ!

(నిశ్చల పరించి చూచి) నా మోహనాంజి యెచ
 టి! బోయెను? ఎచటను గానరాదే? నామది సరయ
 నెచటనైన దాగియుండెనా!

|| తమవిసున్న! యీరేణ సుకృతమిందు
 తరిరానుబోడి యే వారిజవియె !
 పాదరిల్ల ! యిటపొంది పొరలాడు పుర్రడి
 పొన్నారయేవాడఁ బోయెదూరి?
 కొరివ్విరి ! నిమ్రుంచి మార్చిని గనినట్టి
 శేషి యెటుచోయె నిష్కలూరి?
 శుకరాణి! మిముమించి శోభతోనాడెడు
 శుకరాణి యెవంక పోరెనొక్క ?

లే! కలసి కలయిక గవలసి కాంత పాశ్చ
మయ్యుకోలేదా! అ! యేమి అబ్బుకన్న
కాంత విడుతున యేకాంతు కాంతయైన
కాంతమిదీర కలసి నావంతు !

హా! మోహనాంగి !

గీ! మొత్తుకోలే రకుక్కని మొహిబాదు
యెల్లమూ కూరిందికోయె విద్యుత్తకాంగి
విషమ పాయకుడుగా దుంట వింటివాడు
బ్రతుక విచ్చునె యా మారక-రహదీంక.

కామశరధారల కింక నే నోర్వజాల. నాశరీ
రంబు నీయధీనంబు చేసితి. కాము కూరినుండి తప్పించి
నీకొగిలిచ్చి రక్షించెదవో! లేక మదక శరదావాగ్ని
కింభనంబుచేసి శిక్షించెదవో! నీదే భారము. మోహ
నాంగీ! మోమోల మేలపడియెదవు. ముద్దాడరాదా! నీ
సిగ్గుమాలిన సిగ్గు నిన్ను దగ్గరకు రానీయ కున్నదని
చెప్పరాదా? నేనే వచ్చి యుండునుగా! ఏల యిట్టి రిత్త
కోరికలు. నామోహనాంగినను నిజంబుగ నెదఱాసినది.
ఎదఱాసినదా ? నిజమేనా ? నిజమేయైనచో నామన
ప్రాణంబులు నిలుచునా? హా! మోహనాంగీ!

(మూర్ఛిల్లును.)

(ప్రవేశము. అత్మారాముడు. ప్రకాంతుడు. వికారదుడు)

ప్రశ్న:- నీ అల్లివిల్లిగనల్లు మల్లెపూ బొదరింట

కులవీ రానుండెట్లు చుమికి నాడు.

విశా:-

అల్లివిల్లిమాటల చిత్తూరి యాటల
పాటలాధరి యెట్లు పాటిపోయె.

ప్రశ్న:-

విరహ వేదనచేత నేసారిజేసారి

వెంటి మాయలచేత వెగడు బడియె

విశా:-

వెట్టి మెట్టిగ నాడు నేదిధంబుల బల్కు

బల్కు బల్కున బల్కు బడరి యాడు

అత్మ:-

లే! అశూక! కష్టము గల్గెగా యాత్మజానక

వరివకన్నుల కగవడు నెరిలొనె

రాజధటు లిట్లుబరిడ నారామమనకు

రాడు యీరి నిచ్చెనోరాడు మహిమ !

విశా:-

అమెలనిమేష స్థితిచే దేవకన్నియ యనితలంచి

తిమి.

అత్మ:-

అహో! నానొమరుని గుణంబుబరిశీలింతు దేవతలే

దలంచిన నేనెమిచేయఁగలను. నాకుల్ల దైవతము

నాలత్మారాముడు నాకు లోడు నీడయైరాఁడే!

నన్ను కాపాడఁడే! ఏఁడీ! వాఁడేఁడీ!

విశా:-

దేవా, అశూక! అపొదరింట బడయున్న

నాఁడు.

(అం ద ను ప రి క్ర మిం చి)

అత్తా:—అపొదరింటఁ దూఱుటకెచటను దారిగాన్పించదే! ఇతఁడేవిధమున నీపొదరింటఁజొచ్చు! ఓరా! కాముకులెట్టి కడింది కార్యంబైన జేయుటకు సాహసించుదు గదా? పుత్రకా! కులసీ! ఇటు రమ్ము.

(కులసీదానులేచి)

కుల:— సమాన పుత్రిక

కారమాఱనిమ్మ గనకః పారభామయింటిటే

కోరవేర రక్షణ మాః భారమందు పెందికకః!

నీవైకయ్యమ్మునకు గాల్చివ్రదు వచ్చినమోహనాంగినికనుమరగించి నాపైదండెత్త వచ్చితివా? రమ్ము రమ్ము. నిన్నిప్పుడే వమ్ముజేసెద.

(అని భీకరాకారము జాత్రుడు గంతులు జేయును)

అత్తా:— అహహా ! ఆమోహనాంగి నాతనయునిపై పెట్టివిత్తనమునాటిదాటినది. ఇకఁజేరువెయ్యది? శిష్యులారా! మీరీపొదరిల్లు ఛేదించి కులసీదాను నిటుతీసికొని రండు

(నాగు కులసీదానుకడకుఁబోవ నుత్సాహముతో కులసీదాను

ప్రకాంతుని బట్టుకొని)

కులసీ:— ఈకాద పుత్రిక

మదనాంగి! మదికాక్షి! మదినిమ్మక! మదినిదక!

(అని కాంగిలింప జోత్రుడు)

కురకాఁగి! రజిగాజే! పెంపెలా! దరివేరక!

(అని వికారదుని బట్టుకొనఁజోవును. వికారదుఁడును ప్రకాంతుఁడును చెరియొకఁ జుక్కను బట్టుకొని యాత్మారాముని కడకు దీసికొని వత్తురు.)

ఆత్మారాము:- తులసీ! ఏలయిట్లు పిచ్చివాఁడవైతివి!

తులసీ:- మరకాంతి వృత్తియ.

విమలగజిగఁ గనకదగుఁగఁ మనంబుకలఁ భూజలలోక

(అవిరండిగిని బట్టుచోన శిష్యులు నివారించురు)

ఆత్మ:- తులసీ! నీకేమి కావలయును?

తులసీ:- మోహనాంగి. మోహనాంగి.

ఆత్మ:- నేనుజెప్పిన మాటలను విందువేని యొకనియు సముద్రాని నే మోహనాంగిని రక్షించెదను.

తులసీ:- నీమాటలను వినుటయేగాదు. మోహనాంగిగనన్పరచెదనన్న నేమి జేయుమనిన జేయుదును.

ఆత్మ:- ఇదివిశ్వయమేనా?

తుల:- త్రికరణశుద్ధిగా. సావధాన చిత్తుండ నైయుండెద.

ఆత్మ:- తులసీ! మోహాంధ కారమును మనశ్చక్తి చే ఛేదించలేవవ్వను మన్మథపిశాచ మాత్రేళించి మనంబు మోహనాంగుల మీఁదిఁ బారును. ఎవ్వఁడు దుస్వభావ దుర్వ్యసన దుశ్శీల దుష్ప్రకర్తకులగు తోయకాకుల నేనిహితులుగఁ జేరింపవచ్చు మన్మథుని ధిక్కరించునో వాఁడే దీరుఁడు. నీహృదయమునింతగా నాకర్షించుచున్న

యీ మోహనాంగుల తనూ కాంతులును
తెక్కు బెక్కులును తీగ భంగురములు నుమా!

చం! మిలుగురు బుద్ధుచందమున కుర్చి ప్రకాశము తిప్త కాంతు
విభజనగానముం బరెను వీరులవిండు విశువ మాత్రే శు
భువకుడుమంబుతావిరై గ్రోలును వాసన ధూమ కాంతు
తమల సాకురమ్యుని తావుల నిర్మము నర్మమిద్దరగా!

ప్రీలయందాస క్షిప్తహించుట యేమొక కానివని.
అందును పరకీయావక్తుడు.

చ! కాని చందమున దల్లిలుగా కురిరేకాను స్వ
హ్నిగతకర్మకాంతుగొనువానిరేకాగ్నియించుకాదమర
విగతవాది పోలికను తెంగగొనుగా నడుద్రవ్యంతుడో
భోగియే పోగియాననిన బూటకరని వికార యనునగా!

కులసి:- ధనికుం డైనను నిర్ధనుం డైనను కామదేవునకు
నొక్కటియేగదా! కామదేవా! నీకు కమ
స్కారము.

కామ:- తనయా ? నీవుచెప్పినది నర్మము. ఏలయున

నీ! మన్మథుండే పరబ్రహ్మంబుగానెంచు
ఎదిగి మహాస్వదేవతగానెంచు
తరుణివాక్యంబె నెదంబుంచు మదిగెంచు
శృంగారకు శృతి స్మృతిగెనెంచు
జలయగొల్గొకంటె నదాంతమనియెంచు
మదిదోచినది ధర్మమనిదలంచు

అయ్యచిహ్నపంకమని యెంచు విషయెచ్చ

శ్రీభోగమే రాచరిగ నెంచు.

శే! నటవిజ్ఞాన గాఢ విటులువంటి

తోర్తిమణులంచు వడినెంచి యూహించెంచు

యావతోచ్ఛాద నర్తి యజ్ఞానమార్తి

నపావదుర్గుణ మణివార్తిచక్రవర్తి !

తులసి:- జనకా? నామాట చెప్పవేమి? మోహనరూపంబు
దాల్చిన నామోహనాంగి యెచ్చట?

ఆత్మా:-

హ! హాధూరింగని యొడమాపులకునమ్మలోపవాసుల్ భుసుల్

విరివిక డొకపు నేదీయాన మిగులన్ విచ్చల్ విడిక బాతుగా

మరువప్పింది) ముక్త్రసంకరసహముస్సంగదాలోరిక

తరమామాయని మార్కొవంగడునీ! దార్కాయ కామరిక!

తుల:- రండి! మోహ మార్కొనుటకుమునులకుకూడ

దరముగాదా! నేనీమగునీదేమి? మీరు చెప్పనదేమి?

ఆత్మా:- కుమారా! ముచ్చవర్తనగల సోయజాక్షుల

దుస్స్వభావమును దెలసి వారివృద్ధితై శ్రీధగల

మన్మథుని ధిక్కరించెడివాడేధీవరుడ. లక్కుర

గలవారలు దీనులు. నీవుధీవరుడవా? దీనుడవా?

తెల్పుము.

తులసి:-

ఉ! దీనుడదేవిగన్వియను దీనువాడగఁ గోరువాడవా
మానసు మెల్లనయ్యమరమానినిదోళానిదోయెనయ్యయో
చాకమలాదటండనిమసంబును చాళగఁజాల సాగను
లాసనయానకాంగి పరిరంభిగళాభ్యుమలేకయుండినక!

జనకా! నాహృదయ మామిలుధకాంత హరించి
పోయినది. ఇప్పుడుమీరు చెప్పెడినీతులు నాతలకెక్కవు!
మీరునన్ను కాపాడదలచినయెడ నాకయ్యమరకాంతను
జూపి రక్షింపనేజెద. (నమస్కరింతును)

అత్త:- అకటా నే నిప్పుడేమిసేయుదును? ఓ శ్రీరామ
చంద్రా!

ఉ! ఓడఁడు పాపకృత్యమని నోరిమిడుగ్గలి మిఁదితాకామక
వీడఁడు భర్తకాప్తమనిదీకము గలిస వోడిమిఁతులక.
నూడఁడు ఘోరహరితుఁడు నూళ్నుకన్ ద్విమయింపు మంచునిక
వీడఁడుకారమాధిపుఁడు వీనిగృహక గరుజించిపోవక!

అంతయు శ్రీరామచంద్రునిదే భారము. ఇట్టి
దోలాయమానమానసుండగు తులసీదాసును తరింపజే
యుటకు నాదిమభ్యాంత రహితుండును వనంతకళ్యాణ
గుణావహుండును నాత్మరామపాలకుండునునగుశ్రీరామ
చంద్రునికదక్క నితరులకు శక్యంబుగాదు. కావున
నాదిదేవుండగు నా శ్రీమన్నారాయణుని పాదపద్మము
లనే వైరించెదగాక.

ఉ! ఓ కరుణాపముక్త!గన - నోవనరక్షణ దివ్యముద్రసి
క్రీకర దివ్యలిలలను-చ ర్తమునకదలపోయి కళ్యాణు

ప్రాకటమైన పంకజున - బ్రాత్రుగఁబట్టి మరీయత్రుఁడున
 పీఠవి రోధికృత్యముల - కేడుకతేయును మందె రాఘవా!

(ధ్యానమున తిండి)

గీ! దైవభుటవశేసి దేవకన్వియరీపు
 ఎచ్చియుంటివమ్మ ననుభవిత్రుడు
 కులశిఖాను దృష్టికులకూగ నిమిఁద
 రమణీమతొకసారి రాగదమ్మ!

(అని కృతాంతరియై నిమిఁద లోచనమందె యుండ దేవి
 కన్వియ నచ్చును.)

తులసి:-- (చూచి)

ఉ! అన్నలమిన్న కన్నులకు నన్నువుకేసెదీ మోహనాంగినా
 విన్నపమాలకించి పలవించెను నీనుని జంటతేర్చవే
 క్రొన్నవ కాఁగదేనఖని గొఁగిటఁ జేర్చఁగదేమిటారియా
 క్రొన్ననవిల్లునాలమాన గూడినమన నుభయింపఁ జేయనే!
 (మోహనాంగిని పట్టఁబోవ సహధ్యాయులు వారింతురు).

వ్రతాం:-- అర్యోత్తమా! ఈమోహనాంగియే మన తుల
 సీదాసును మోహనముద్రకునముంచిన మాయ
 లాఁడి.

విశా:--గురూత్తమా ! ఇదివఱకు తేసినదిచాలక మరల
 తులసీదాసుని విషాదనుగ్గునిఁ జేయవచ్చినది.

అత్తా:--దయామయుండగు నాక్కారాముని యనుగ్రహ
 ముండిన నేమియు భయములేదు. వానినే

నన్ని చరింపవలయు (చక్కగఁజూచు) శ్రీరా
ముని మహిమచే నీ మోహనాంగిని వికృతాకారి
గా నొనర్చెదగాక !

(యోగము వదిలించును. మోహనాంగి వికృతరూపమున
ప్రవేశించును.)

మోహ:— ఔరా! ఈ యాత్మరాముని జాల విద్య
నన్నెంతజేసివది. జగన్మోహనరూపివగు నన్ను
క్షణముగో వికృతాకారినిగఁ జేసివైచెనే ! దేవ
కన్నియనగు నన్నె యిటులఁ జేసివ నీ యాత్మ
రాముని విద్య నెన్నదరమే?

కులసి— (విభ్రాంతిలో) ఏమి? మోహనాంగి విదూషి
యయ్యెనే! కేవలముగను ధిక్కరించు దేహ
కాంతి కాటుకయావంబయ్యెనే! మోహపు
టన్ను యెండినవరడయ్యెనే! ఇట్టి రక్తశీల్య
చర్మ పూరితంబగు దాని నసేయించి యెట్టి
కాలంబు వృధబుచ్చి నాజనకు నంతనొప్పించిరి!
ఎట్టి నిర్మలయశంబును నలుపుజేసిరి! ఛీ! ఛీ!
నేనిట్టి నిశ్చలతత్వజ్ఞుని యానందమును భిక్ష
పరచి మాతండ్రి మొగంబెట్లుజూతు. ఇట్టి జన్మ
నెత్తుటకంటె యోగంబున జీవంబులు వదలుట
మంచిది.

(నాఁ బోవఁ జంద్రీ పట్టుకొనును)

మోహ:— తులసీదాసా ! ఇట్టిదే కదా మోహము.

ఇట్టి మోహంబునకు నీవెట్టి యశ్వత్థంబులఁ జేయబూనితివో చూచితివా ? ఇట్టి మోహంబునకై పరువు మర్యాదలకు భక్తి వైరాగ్యములకు, సిరిసంపదలకు, దూరుండవై రిల్లిదండ్రులకుగూడ దూరుండవుగా నుంటివిగదా ! అహా ! మీపితరుని మహాత్మ్యంబున నాకీగతి కలిగినది ! ఆయన పాదారవిందములపైఁబడి మ్రొక్కిన నెట్టియావదలైనఁ దుదముట్టును— శ్రీగామభక్త మందారా ! నమస్కారము ! నారూపము నా కొసంగి నేను వైకుంఠమునకుఁ బోవ నాజ్ఞ యిగోరెదను.

అత్త:— మోహనాంగీ ! నీవు నాదృష్టివధంబున దప్పి నంతనే నీ నిజరూపము నీకు వచ్చును. నీకు శుభంబు గలుగాక ! పొమ్ము !

(శేషః స్థిత్య నిష్క్రమించును)

(శృంగరము) కట్టా ! ఎట్టి కట్టిది కార్యంబునకు దులసీదామ గడంగెను ? లజ్జా కిరంబులగు నాతని యశ్వత్థంబులే యింతటి సాహసంబునకు బురికొల్పినవి. లోకంబునఁ గాముకుల కెల్లరకు గతు లిట్టివేగదా ! మునుముందు కన్నుమిన్నెఱుంగక లోకంబును విసర్జించి కాముకులు కామినీ లోలురై పిదప బంధుమిత్రులఁ

జాడనైన లజ్జించి ప్రాణత్యాగంబునకై నంసిద్ధులయ్యె
దరు. ఇట్టిదేగదా దుష్టకార్యఫలము. కానియిట్టి వచ్చు
త్రాపంబుగల వానిని శేరఁదీసి బుజ్జగించవలయు (ప్రకా
శుగా) తనయా! ఏల యీతొందరపాటు ?

తులసి :— (తండ్రి పాదములపైఁబడి) జనకా ! ఇట్టి
కూరకర్మంబుల గావించిప నావంటి పాపి
ప్రాణంబులఁ గాపాడఁదలంచెదరేల? నావంటి
వాఁడుండిన నేమి? మండిన నేమి? నా యాయవ
రాధమును క్షమింపుఁడు.

అత్తా :— నాయనా! ఈలోకమున నెవ్వరిచే నెప్పుడు
నెట్టికార్యంబు జరిగినను శ్రీరామచంద్రుని
యాజ్ఞలేనిదే జరుగఁజోడు. కాన నెట్టికార్యము
నేను చేసితినినియెదవు? క్షమియింపుమనెదవు?
చేయుటకు నీనెవ్వఁడవు? క్షమించుటకు నేనెవ్వఁ
డను? అన్నిటికిని శ్రీరామచంద్రుఁడే కారణభూతుఁ
డని యెంచుచు తనయా? ఇక నిట్టి నీచకృత్యంబుల
కొడఁబడకుము.

ఉత్సాహ. తనయ నిదుభార్యఁ దప్ప తక్కువకులసెల్లరక
జనని ధంగిదలచి భూజనమువలయు నిచ్చులున్
మనమునందు రామునెవ కురువలోకు మారఁదే
ఘనుడు నిన్ను గాయవతము కడఁబ్రోచి పాపమరే!

చం! చెనఁబులజేరబోకు మది చేడెఁ చెంతకుఁ బోవకుండగన్
 భువనరత్న బూసుమిటు కాంతను భార్యను విడిచిపోమా
 జనులను వాల్మీకిదయఁ బాడునఁ బామను నెల్లకాలముగా
 విషయము భక్తిశ్రద్ధయు వివేకముగర్భి బుధాభిగోల్పమా॥

తులసి:— జనకా! మీపాదములాన ? మీరుజెప్పిన
 పోషన జేయువాడ.

|| తండ్రి మీపాదమాన శరదుణి నైన
 దల్లివలె భావకుండున దలఁచువాడ
 గోర పరకాంతఁ గలనైక గోరకుంత
 జనక వన్నెలుకొనుమయ్య జడలవదలె ||

ఇది నాత్రికరణశుద్ధిగాఁ జేసిన ప్రమాణము.

అల్ల:— అయిన స్నేహంబున కేగుదమురమ్ము.
 (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గోస్వామి తులసీదాస నాటకము.

తృతీయాంకము.

— ప్రథమరంగము. —

తులసి:— ఈ వియోగ సాగరంబును దాటు పెట్టు !
ఈ విరహము భరించు పెట్టు !

అ! హా! గతిమేవి! కాదదయ! నంబుజలోచన వర్తయాజ్ఞ! నేనెను నేచియుండునొక! యింతిధియంపదినపై యుండినా నాగుటయెట్లు! నానతిని నాత్రతఃకాడక నిట్టివేళంక! దిగుటయెట్లు! యీవిరహ నేదన, నానతిరాక యుండినక!

చ! నిమగ్నము కాళఃకాల, సతిశస్త్రము వింతని తెప్పఁజాల నా! కమలదళాక్షినిక విడలికాలము బుచ్చుట కష్టమయ్యెదిన! నమమిత్రశాస్త్రి, ప్రాణనభి, సారసశాస్త్రి, విభానురాంగినిక నిమగ్నమువీడియుండుటతి నిల్లుటనాక సరేన మెట్లుగనక!

ఇంతకాలము నాముద్దుల గుమ్మ రా దడసె
నేల! కారణమేమై యుండును?

చం॥ చమత్కర సత్తేజి తనస్వామినిగూర్చుట బుల్కుచుండెనో
నెదియిది దోషికాడవకు బ్రీతిని కత్తకు నచ్చుబల్కెనో
తనకుది కాన కంఠయును దప్పుక జెప్పంగ నత్తయ్యలెనో
కనలుచుఁ బోవవల్లనగ గాఢ విహద నిమగ్న యయ్యెనో!

చం॥ తమిళుడినాచ్చుచుండె మదికాపనకళ్యమలైన యూహలుగ్
కమకమలెందురుండె గడుచైవ్యములోపలఁబొచ్చిసైర్యమున్!

గగ్గిముగ మ్రుక్కజేసె ననుగాల్పంగ మారుఁడుతాదమారుగా
శ్రమమున ద్రోయుచుండె సతినన్కిని మేషమలేకయుంటచేక!

నా మనోహరిని యేల రాదడసె ! తడసిన నే
దాకుటెట్లు! తాళకున్న భవిష్యమెద్ది! తోచకున్నదే!
అంగజ సంగరంబున నానందంబు జెందుటకై చెలియ
యింకను రాదడసెనే! నాముదిత నన్ను విడచి యొక్క
క్షణమైన నుండనొల్లదే! ఇంత తడ వేలజేసె! మాతృ
ప్రీయాజ్ఞాను బద్ధయైయుండెనా! అల్లుగాకున్న యేల రా
కుండును! బంధింపబడి యుండునా! అట్లేల జరుగును?
చాదుహవర్తమానము జేసినను నాపత్నిని విడచిపోనైతి
నని నాయోషిద్రోత్సంబును దండన జేసినది కాఁబోలు?
మాయమ్మ యట్లేల జేయును. తిప్పునాకడ నుండఁ
దరుణి నేలదడింప వలయు! నాకడ మాత్రమేమీ తిప్పు
గలదు? నాజనకుని యాజ్ఞానువర్తినై నాతరుణినివదల

కుంటినిగాని మరొందు కారణములేదుగదా! నాకు
కుండు నైదిమారణ్యంబునకుఁ బోయినది మొదలు
పాదుషా మాసంబునకు వేయి నిష్కంబులఁ బంపుచుండఁ
బిలువనంపినను నేబోవకుండుట తప్పనియెంచెఁగాఁబోలు!
ఇదియే నిక్కువంబు. ఇందుల నాసతి యింతజాగుసేసి
యుండనోపు. ఊగములు గడచు కొలంది మమతపై
మమతముప్పిరి గొనుచున్నది. యేది చేయుదును?
ఏదిచారి?

మమ:— (ప్రవేశించి) ప్రాణప్రియా! నమస్కారము.

తుల:— నామనోహరిణియా! నతరము నావ్రియ

పంజరమై యుండువుగాక! మనఃకాంతా? నన్ను

మారువారిఁ బడఁద్రోసి యింతతడవేట తేసితివి!

మమ:— నాథా! అత్తగారు నన్ను శేంజీరిమమకా!

నీతల్లిదండ్రులు నిన్నుబాడ గుతూహల పడు
చున్నారు. "రేపకడనే పోయి" మృని యాన
తిచ్చిరి.

తి. శేషదంతువంచు జనవివరణ కడుసంగతి మంత్రము.

(ప్రాణములన్ని నాపయిని కాళిగోప దంపాలిట్లుగా.

బూనిచరింతు) పోవమి! పోదువాల్లు దివాల లోననే

నే శేషదంతు గాన కరుణించి నాకా నెలవిచ్చి పంపతి!

తులసి:— హా! ప్రేయసీ! ఎట్టిబెట్టిదపు వార్తజెప్పితివే

మమ:— ఏలయిట్లమంగళంబు లాడెదరు? నేనునా

పుట్టినింటికి బోవుట దుర్వార్త యెట్లగును?

శుభ్రీ కాసు .. నునుతా దేవి.

TULSIDAS IN LOVE WITH HIS WIFE.

చం! కురు! ముతోడురకా గనియు గూర్చిని తెందియు జట్టిచేష్టలక
దరికుతుకంటె తెందియును నాటలకాటలమోదమందియుగా
మరితమ నామఖంటె దమసౌఖ్యముగా దలపోయుకారలకా
లితదల కాదిదప్పటి శేకుకాగ మఱిమి యానానా!

తులసి :— అచ్చట నీకు గలుగు సంతోష జనకము
లిచ్చట లేవు గాబోలును.

మమ :— నాకా మీరట్లననేల! సర్వవిధంబుల వంత
కంటె నిచ్చట వేయిమడుంగు లధికము.

తులసి :— అట్లయినచో బోవు పెందులకు!

మమ :— కన్న వారి యభిలాష దీర్చుటకు.

తుల :— నాపై గల్గుమక్కువ కన్న తలిదండ్రిలపై
గల్గుచేమ యెక్కువ కాబోలు.

మమ :— హెచ్చు తగ్గులు నిర్ణయించుటకు దానికిని
దీసికిని పోలిక యే లేదు.

తుల :— లేకున్నచో నెంచనేల!

మమ :— సరేవతుల కన్యోన్యమెంత మోహ ముండి
నను నాడుపుట్టువు సహజముగా పుట్టిసింటి!
బోవనిటు లానపడును.

తుల :— వన్నీమి చేయనెంచితివి!

మమ :— మనశరీరంబులు కారణాంతరములచే నెడ
మైనను మరలంబులు మోహరజ్జువులచే బధింపం
బడి యుండెగదా !

కుల:— అట్లయిన నన్నవిడనాడ నీకిష్టమే!

మమ:— ఎప్పటికిని కాదు.

కుల:— తల్లిదండ్రుల నొంటరిగఁ బోయియెట్లు చూడ
నగును?

మమ:— మనస్సును తమవద్దనిలిపి శరీర మాత్రవిభవ
నైయేగిన.

కుల:— సముపకాలంబైన నిన్నెడఁ బాయఁ బాలని
వానికిశరీరము మగుగుఱగచెడవే? శరీరములేకున్న
నన్నెశరీరవాణితో సౌఖ్యమనుభవింపుమనియా
నీయభిప్రాయము.

మమ:— నాథా! నేముమ్మాటికి మీమ్మూర్తివిడనాడి
యుండు దానను గాను. కావలెనన్న వారే
వచ్చిచూచి పోవుదురు. కానినాథా! అత్తగారి
యాజ్ఞ యవిలంఘనీయముగదా!

కుల:— నీతల్లిదండ్రు లెవ్వరినైన నిన్నుదోడ్కొని
రమ్మని బంపిరా?

మమ:— లేదు. వర్తమానము వచ్చినదని యత్తగారే
చెప్పివారు.

కుల:— అట్లనా ! సరిలే! తెలిసినది. పాదుసాముమ్మారు
రమ్మన మని చెప్పి కంచినను జోకుండుటచే
నమ్మగొరిట్లు పన్నుగడఁ బన్నిరిగాని మతొంచు
గాదు. నేనిన్ను ఎడలుటకిది తెరపు గానెంచి

యట్లుచేసినదిగానిమఱొండుగాదు. నేనువిన్నడ బాసియొక్క యణమైన మనశాల. నీవునాపమయ ముననెప్పుడు లేకుండెదనో యప్పుడే నేనీ గోకంబున లేననుకొనుము. ఇది నిక్కువము. ఇది నీకిష్టమైనచో బోవచ్చును.

మమ:-నాథా! అట్లు శేయుటకు నేనెన్నడైన నియ్య కొందునే? మీసౌఖ్యమే నా సౌఖ్యము. నేను బుట్టినింటికి బోను. కాని యత్తగారి యాజ్ఞ ననుసరింపకుండుటెట్లు?

తుల:- నీకు పతియే కావలయునన్న మాయమ్మగారి తో నే విన్నవించుకొని తిత్ప్రయత్నములు విర మించుకొనుము.

మమ:-ఈ మందరవత్తగారి పతికాదముగొల్పెడి వాళ్లవెక్కనో గొందుమగావరాని పతి యాస్పిత మోహ ప్రవాహాఘోషలుగా మండెను దెండ్రుమిగరి గోయియు మందరవెక్క నూయియుగా రందునయే తెలంగునా! కాంతిదంతయు పరిటంబెగా !

మ! పతియేదెవను స్త్రీకటంచనిరి విశ్వాంకుర విరూపిందినే

పతిధర్తిదండొంచు విహ్వలహి! ప్రియంబుగాకాచెదగా పతిగా ధర్తయే తల్లిదండ్రీ గురుఁడున్ దైవంబు నా గాత్రకా మరుఁగారయ సత్తతదెదమిడుగా గోయంగ నేతరంగా !

నాథా ! నేనిప్పుడేపోయి మీరల్లిగారిని నేనట శేగకుండుటకు, మీజంటనుండుటకు, నొప్పించి

౬౪ తులసీదాస నాటకము. [రం. ౧]

యిదియే వచ్చెద. కాలాతిరంబునకు గవలకును.

తుల:- అత్త నొప్పించి యతిరయంబున రావలయు.
లేకున్న ప్రాణంబులు నిలుచుట కల్ల.

(మమతాదేవి నిష్క్రమించును)

౧౦! బట్ట! ఎక్కడిబట్టడి

దిట్టతనంబునను నాకు దీర్ఘప్రమాదక

బట్టడిగాంచి సత్పతి

కుట్టకుదక దల్లిపన్న దూరమతేయక ।

ఈ వచ్చుగడ మాయున్న పన్నినదిగాని
నొటొందుగాదు. నేనా సతింగూడి యహర్నిశంబు
లుండ నిశ్చయించి పొదుపా పిలువనంపినను బోనైతి
నని యిట్లు జేసియుండును. నామనంబు నావత్తికి పతి
వ్రతా తిలకింబునకుఁ జరియవరచుటచే నామె తప్పక
మాయున్న నెద్దించి వచ్చును. ఏమియుది! నాకాంతయి
కను రాకయుండె. జామైనదే! ఇట్లేల కాలంబుదేయు
చుండె. నా మనోవేదన కంతులేనట్లు వారిమాటలకుఁ
గూడ నంతులేకుండెఁగాఁబోలు. నాసతిని కానిన
స్వల్పకాలమే యుగంబులుగఁ గన్పట్టుచున్నది.

(మమత ప్రవేశము)

౧౧! మానిత పర్యామను?

మమ:- .....

కుల : ..... కలావరీ

కానుగకొప్పేనే జనని

మమ:- ..... దండము చెట్టును కానగొంటిగా

కుల:-మానితే తల్లిదండ్రులను చుట్టున కాకుట మానినవడే

మమ:-మానిని ఇట్టివశమమాన్యుడు బూజ్యుడుభర్తయౌటచే.

కుల:- ఇట్టి నయగునకాలినియైన భార్యగల్గిన భర్తదే

భాగ్యము. ఇట్టిదేగదా పతివ్రతల నిజప్రేమా

నుబంధము ! భర్తకై ప్రేగుతోబుట్టిన ప్రేమను

నహితము ద్రంపినదే ! అహహ ! నాభాగ్యము.

కులకాంతకు వెలకాంతకు నెంతయంతరము

గలదు.

సీ॥ ధనముకై వెలకాంతి ధననిగా నెంచును

కులకాంతి ధనమంతి జూర్చిపతియే

కయ్యకైవశ్య వాక్రమజెందు మదిలోన

కయ్యయే పతిగాను సరివమిన్న

ముద్దుకై ఎగలాడి మాతివిగించును

ముద్దాడు పతింపు ముద్దుగుమ్మ

వగలకై ఎగలాడి ఎగవు జూపించును

వరలుప్రేమను జూపు ఎదిరి పతి !

తే॥ చిన్నవన్నెలుగల్గియు చింతగూర్చు

వాడు పండకబల్కును పలరువేశ్య

స్థిరస్వభావంబునకాగల్గుల జల్లమునను

క్రియలచే జూపుప్రేమను వెరలుభార్య !

మరియు

నీ! నిజప్రేమజాత్రును నిజపరి రికంబు
 గూఢ ప్రేమమజాత్రు వడిలచేత్య
 ధనసంపదల బెంపరిలపెట్టు సర్వరి
 ధనసంపదలగూర్పుఁ గనకహరి
 మానంబుఁగా పొడు మా నిసిరత్నంబు
 మానంబుదీయున మానహీన
 కష్టకాలంబునఁ గాపాడు నిల్లాలు
 కష్టంబులనుగూర్పు గణవచేత్య

తీ! ఇట్టి సర్వత్రమణాలను నంటవదలి
 అట్టి మాళిజంటను నట్టెయుండి
 గట్టిగుడుపని గవ్వమల్ గరుణలే
 వింతలియ్యవి జరిగెడు నింతనిజము!

నచ్చెరీ! మమతా!

❖ చల్లనిబల్కురేంపరలు జల్లగ జల్లుచు మోద మొంద గా
 మల్లము తల్లడిల్లగను మూర్ఖమకెల్లను బల్లవింపగా
 యుల్లనమాడు మాటలను నొప్పుగ నక్ష వరఁజేరి మక్కనక్ష
 పొల్లగ మీము మోమునను మిమ్మనడింకిగ ముద్దులిచ్చెడుకా ।

(ముద్దులెట్టును)

మానిసిమః మనస్సుద్ధిగ నొనర్చిన దాని
 కిచ్చిన ముద్దురుచి యెంతయుంపుగ నుండెను!

మమ:— ప్రాణకారా! అమృతకుల్యంబగు నీ ముద్దు
 చే నామనంబు పొంగి పొలుచున్నది. కాని

యేకాలంబున హఠాత్తుగా భిన్నమగునో యని
భీతినించుచున్నది.

తుల:— అట్లేల జరుగును ప్రాణప్రియా!

మమ:— అత్తగారు నాడ నానగైకొన్నదని చెప్పితి-
గదా!

తుల:— అదేటియాస?

మమ:— ఇట్లని మాయ త్తగారు చెప్పినారు.

తు: తమతా! ఏపరిశ్రమగొరినపుడే మారాం కలెంచకున్

సమయంబందునరాకయున్నయపుడేచా నానిమన్ బం పెదన్

విమలప్రజ్ఞాశీలు కొమ్మరివిన్ నేతగఁ బో పొమ్మికన్

తమతా! భద్రము! మాటమర్చకుమూ! మర్యాద గాపాడుమూ!

ప్రాణప్రియా! అట్టితెట్టిదంపుటాసకుఁ గట్టుబడి
వచ్చుటచే నామది చలించుచున్నది.

తుల:— ప్రియా! మనకా! యెడఁబాటా! ఇట్టిమాటలునా
చెవిని నొకఁగూడదు. నెచ్చెరీ! ఏనందుకీకొం-
టిని. సమయము వచ్చినప్పుడు జూచుకొం-
దములే “అప్పటిమాటలకు దుప్పటిచ్చితి గాని
యెప్పటికివిగప్పనిచ్చితి నా” యనియనవచ్చునులే!
ఇప్పుడేల మనకావిచారము?

మమ:— ప్రాణనాథా! మీమురి పంబునకుమేర లేదుగదా!
మీ ముఖారవిందము జూచిఁకొలంది మీప్రేమ
భావములు వినినకొలంది మీమమతా ప్రియ

చర్యలననుభవించినకొలంది మఱి మఱిం బురి
కొల్పుచునునేగాని నామనంబున విసుగు జనిం
చుటలేదుగా! ఆహాహా! ఇట్టివనితలదే భాగ్యము.
ఇట్టిపురుషులైతములే గదా! జడార భరితలగు
భర్తలు.

తుల:- పేమపుంజమా! నిన్నువీక్షించినకొలంది వికాసము
విసుగు జనింపకున్నదే! నీముఖవికాసము వేర్వేరు
రుచుల గ్రక్కించుటచే మోదమలకారు
చున్నది. అమృత పానంబొనర్చిన కొలంది
సమృతంబుయమై మఱింత రుచింపుచున్నది.
చూచుటచే నిచ్చజనించి వినుటచే బెంపెక్కి
స్వర్గనంబున బొరలిపొంగి మరిపెంబు ముద్దుచే
నమృత పానంబుజేసినగాని తినితీరకున్నది.
అహాహా! ఇట్టిదిగదా విజయోదయ స్ఫూరితమద
నానంబు శమము నొందలేరవు. కాంతా!
మదీయమదన విహ్వల విస్ఫూరిత విశ్రాంత! ప్ర
శాంత! మన మిగువురము నేక మనస్కులమై
యేకమై దినరారుచుండ విడదీయ బ్రహ్మకైన
నలవియగునా! తగునా!

చం: పక్షిగా విధూషితుడు కాస్త్రవిచారుడు కందియాజ్ఞచే
వికచదృగ్జ్వలూపరి! కేకుగ పంకపముందుచుండగా
వికటమలేక, గూడగన కేవలనగాయకంకరంబున
వికటమలేకయుండు మమకేరుడు కేయక కేరికళమా!

(తెరలో)

ఉ॥ ఎచ్చుచునుండె నల్లదిగో కాళాల సైవ్యము వాల్చెనదిగ
హెచ్చుగఁగొల్పుచుండఁ గను హేళనపొదువ పాకుజంటునై
మెచ్చుగ నెక్కిరింపులను మేలుగఁజూచుచు మేళవింపుచున్
వచ్చెగఁజంటు దానునిలువారము చెంతకు నిర్పవిమ్మగన్!

(కులనీదాను విడుటపథివయించి)

మలః— అహ! పాదుషా భద్రగజము మనయింటికడనే
నిలచెనిచెప్పుకొనుచున్నాఁడే! నాగొంటకే వచ్చి
యండలేదుగదా! ఒక వేళనట్లేయియినను నిప్పుకు
ఎని జూచువారెవరు?

మమః— హృదయేశ్వరా! మీ ట్లుపేక్షచేయుటపాడి
గాదు. నామగారుకూడ నింటలేరు. చక్రవర్తి
యింటిటివాఁడు తనకుదానై మన మందిరమునకు
విచ్చేసికప్పుకు తగురీతి సత్కరింప కుండుట
భావ్యముగాదు.

(మరల తెరలో)

గీ॥ తనయనూత్మవి తోడ మంత్రణమునెయ
వచ్చివాడనె యొక్కరుపాదుషాహి
విప్రకేపిం బాస గడించితగ
తనయబంధగదే మమతా లతాంగి!

సమః— వింటిరా! అత్త గారియొద్ద! నామనవి విని వేగమే
పోయి పాదుషాకెదురేగి యుదితసత్కారం

బుల నాతని గారవిచిరము. తడవు మనలిన
వత్తగారిగోపాగ్నికి కలభములము కాగలము.

తుల:- పెద్దపులివలె నీయక్కన నావెంటబడవేల?
మమతాసలీ! నీమఖచంద్రుని బాసినావృద్ధయో
త్పలమొక్కక్షణమైన నుండకాలదు. ఏమియెటు
లైనను నిప్పుడు నేనుపోవాలను.

మమ:- నాథా! మీరు రాజకార్యముల యందతివ్రను
త్తులరై యున్నారనియత్తగాకితమపై గోపము
గలదు. ఆమెయొజ్జ నిర్వర్తించినాయీముద్దుచె
ల్లింపుడు. ఆరుగో అత్తగారుకూడ రోషారుణ
లోచనలై యీదేవచ్చుచున్నారు.

(ప) తేజము రామా లాము మమనీ దూరముగా నిలుచును)

రామా:- తులసీ!

చం॥ ఇరువదివత్సరంబులు పయింబడె నిప్పటికోతమాన న

పెండ్లుగవుమంచిచెడ్డలు గ్రహింపవు కష్టమఖంబులింకయున్
దిరముగ బాదుపాహి యగుడం చెప్పయంబుగ దివ్య గళికుం
దిరమును విడిరాజవదె విడు గుమారక యిప్పుడేనియున్?

పాదుషా నీ కొలుకు వేచి యున్నాను. నవ్వరము
లేచిరమ్మ. మమ! మమతా! నాతో నిందాకనట్లు చెప్పియు
నీచేసినత్యమ్మునకు విరుద్ధముగా బ్రవర్తించుట తగునా!

మమ:-నాథా! మీరుతమిగామే పోయిచక్రవర్తిని గలసి
 కొనకున్న నేనిప్పుడే పోయోపవేశము చేసికొం
 దును విదవమియివ్వము.

తులసీ:- ప్రాణేశ్వరీ! నీవిట్టి పట్టుబట్టిన నేనేమిచేయుదును?
 తల్లీ! అగ్రహింపకుము. నేనిదే పోయవచ్చెద.

(నిష్క్రమించును.)

రామా:-

(తృణింపి)

హ! నమశామ్యేన పుట్టినింటికి నీ మానలబుఁగారామలో
 శ్రమమందున్ వెనుదీయఁబోవమిఁ నశ్రద్ధానినైయుండలే
 తమమందున్ కల పెట్టబోవమిఁ నీ తల్లిన్ గవన్ బోగదే
 తమిసాబుక్రమము నేనుఁజెంచువరకున్ దాపుర బరిష్ఠింపక!

మమతా! నీ ఏమణంబున పుట్టినింటికిరుగుము. కావ
 లసిన వరికరంబులెల్ల నా యత్తంబుఁజేసివచ్చితి.
 నా పుత్రునితో నేజిఁబెదఁబొమ్ము. మనలకుము.

మమ:-అజ్ఞానువర్తిని నై యరిగెద. మీ తనయుని విష
 యమై మీకుఁ జెప్పబడెనున్నది. మీ కోడ
 లిదే నమస్కరించుచున్నది.

(రామాభాయి లేవదీయును. ఇరువురు నిష్క్రమించును.)

(తిరిగి రామాభాయి ప్రవేశము.)

రామా:-అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి నా యుద్దేశ్యము జక్కఁ
 బడినది. సాదియములేదు. తండ్రి లేపంబుకేగిన
 వర్షమునుండియు భార్య నొక్కఁడగుమైన విడు
 వకయుండిన నా తనయుని పాదుషాకొనిపోయె.

తయెఱిగి నోడరిని దాని పుట్టినింటికిలంపిరిని.
నా తనయున కిప్పటికి లోకవ్యవహారంబులు
జక్కలేయుటకు వెరపుదొరికినది. ఏది యెట్లు
జేయుటకు శ్రీరామునిదే భారము.

(భాగ్య నిండుడు.)

(కులసీదాసు కృతఃకముగవచ్చి.)

కుల:- అమ్మా! నా మమత యెచ్చట?

రామా:- తనయా! ఇట్లెల తత్తరంబునవచ్చితిని?

కుల:- తల్లీ! నీకుఁమొక్కెడఁగాని మమత యెచ్చటనో
జెప్పుము.

రామా:- పుత్రా! నీ పుణ్యమామెను. పాదుషా
యనుమతితో వచ్చితివా! లేదా! చెప్పుము.

కుల:- అనుమతినేవచ్చితి. అనుగ్రహించి నీ నోడ
లెచ్చటకున్నదో జెప్పుము.

రామా:- ఇచ్చటలేదు.

కుల:- ఎచ్చటికిగ!

రామా:- తల్లిదండ్రులఁజూడఁబుట్టి నింటికిగ.

కుల:- (నిట్లాహ్వానము) నీ ననుకొని సంతయుఁ జరిగినది.

మించిన దేనున్నది! ఇదే నేనును జోయెదను.

రామా:- తనయా! ఇట్లు తత్తరపడి పో నేటికి! తేప
కడఁదప్పక నిచ్చటకువచ్చును. తర్లకుము.
రాఘము, తపింపకుము.

తుల:- తే! కాళఁజాలను నిమగ్నులు వరుసీవదలి

నిలువఁజాలను బోయెదఁ గలువకంటఁ

గాంచి ప్రేమించి కమిమించి కరుణించి

నప్పి తార్థంబుఁజెందెద నింతఁగూడి ।

(హాహోవును రల్లి యెడ్డగించును) హా! హారాదు లడ్డం

బై నను బోకమాన. (విడిపించుకొనిపోవును)

రామా:- హా! పరమేశ్వరా! వరంధామా! రామా! నర్వకష్ట

జనపరిపాలనాభీమా । నా హృదయారవిందమున

నిన్ను నమ్మినదాన. నిను వేడుదాన! నా తన

యుఁడు కిన్ను రి న్నెఱుంగక గడుయినుమలఁ

బడఁబోవుచున్నాఁడు. రక్షింప నీచేభారము.

(ధ్యానము నటించును. తెఱవకును.)

— ద్వితీయ రంగము. —

స్థలము:— మహా పుట్టినింటి గృహాంగణము.
(తులసీదాసు చిత్రం మాపంబుం బ్రవేశించును.)

స్మృతి:—

తుల:— మమతా మమతా మమతాగళుమీ !

సమయించితి యేక మరణ గమనా !

కమలయము నా కమలాగవతే !

తమియన దళయత తమిచాపగదే !

(అటునిటు బరుగెత్తుచుఁ బరికించిచూచి)

మరి ఇదియే నా మరణిలయబొమ్మఁ గనగా

(ఒక కొమ్మను ముద్దజెట్టును.)

ఇంత మదీయాంగ నా

(మరియొక కొమ్మను బట్టును)

మదనారీ! మమతా సుధీమణి యిది

(మరియొక కొమ్మను కొగలించును.)

మాట్లాడవ ధీమణి

(బ్రతిమాలును. పరికించిచూచి వదలును)

మదనా మోధనరంగమందుగన నామార్కొందు నామక్కువ

(ఒక కొమ్మబొమ్మను గట్టిగ కొగలించును)

కుదురా పెక్కిరినంటి ముద్దలిదగా కొమ్మా! యిటకాకాడవ!

(మృదివ మూతికి వెళ్ళి దగులుట నభినయించును)

ఛీ! ఇది కొమ్మబొమ్మగాని మమతాదేవి

గాదు. (అని వదిలి వెదికును) నా మునుత యెచ్చటను

తల్లి దాసు సరిదాసి భార్య చిత్ర కేసరి.

గనుపించడే. వినుయియుండును. ఈ అంతిపురంబున
గాడె నాదేవి విశ్రమించుతావు. నే నంత యెటుంగెత్తి
లిల్పినను బలుకకున్నదే! నా కంత స్వరంబు విన్నంత
మాత్రంబున నామీదవచ్చి వ్రాలకుండునా ! (కడకు
చుండ మమక పోకలించును.) ఇదే నా మరెంబు
భావ్య. (అది విగ్ధగౌరవించుకొనిముద్దితును. మమక స్థిగుణభ
యించిపెరిమిటి వికారహాసముగా విద్యమనెడిమూర్ఖిల్లిరింది
కాదును.) అహ! ఇదేటికర్పము! నాకొగిటనుండి నానచ్చలి
జారి క్రిందబడి మూర్ఛిల్లినది. ఇది యొక నాశ్వకునము
గౌరవించుచు చున్నది. (మమక కైశోపచారములు
చేయును.)

కం॥ మమకారేవే హదసుఁకు

సుమతానములేనె చాళ సుఖమియుటకై

మరియంబగు గౌరవి

దమిదీగుమలేది రమ్మతల్లె పడుమా. ॥

మను:— (లేది యెగా దిగఁజూచి భ్రమఁజెంది) నాథా !
ఈనాఁడు భవదాకారంబు నిభ్రాంతి జనక
మగుట నద్భుతాశ్చర్య భీతావహములు జూడము
చున్నవి. నాయుండు కరుణాంతరంగుండవై నా
ప్రశ్నల కుత్తరంబుఁ దయచేసికొని తను
కోరిక చీడర కరిన్. ఏమిసెలవు ?

తుల:— గృహచారమే! ఇదియొకచాలమా! కానిమ్ము
అట్లే యొనర్చెద.

మమ:—

ఉ! ప్రాణపదంబు! యేమిటిది పృథ్వియేపలుబంధుకోటిలో
మీనది యేమిటి! : ఈ మేటినుమలమరక్కపాతమే
కావడ నయ్యెక్కడ! కాశీరానెటు గాలివావలో
పామవు సానుమంతము సారవము నెటుదాటిసాధము
వేనను గాంచవచ్చితిని! వేడ్కవదింపరమిశ్రమయెక్కడ.

తుల:—

ఉ! వాని శిల్పకల్పరు వివందగజెప్పగవీడె పాదమ
వానిదర్శి దర్శిగని వానిచోయు రా! దెల్పగా
వానిపార నిమ్మగని వానియోయేగి అదే! దృష్టితో
నేనగ పెంతో తెలియదును నేదరియించితి కాదు కావలగా.

ఉ! కావలమధ్య మండల నె గారుమొగుల్ గడుదుర్బరంబుగా
వానియుగాలి వీనిమరుపహ్నిజరింపగఁబర్చువర్చవగా
నినదియొద్దు వద్దరికి నేగఁగమార్గము జింత నేయఁగా
పీనుగు : వృడెన్నెదుట బ్రీతిగఁ జేకొనిదాటితి నదిగా.

మమ:— కిటకటా! నామీఁది మోహమంతఁ జేయించి
నది? ప్రాణముల మీఁది యానఁగూడ వద
ల్చినదే!

తుల:—

మ! నదిలోబడుచునుండఁగొట్టుకొనిచాకామునిదివ్ వేరితిగా
బదిలంబో మదితొళుమగ్గలముఁ గాఁ బల్కారు నిందించితిగా

యెవలో ధైర్యము నూడియించుకదకు న్న పైట్ల నేకాద్దునగా
తనునా! రివిమునిచేరుకదకు భామకనన సాధముగా!

మమ: — కామోద్యోగమున నెట్టి ప్రయాసల పాలై
తిరి? సాధములోని కెట్లు రాగలిగితిరి నాథా?

కుల:..

ఉ! కంటిని సాధరాజమున గంతుని పోడిమి వెచ్చుకూర్చు నా
కుంటరి కంటమాతగను దొయ్యలి విజా బలమామవిల్పితిగా
మింటలు శుభ గర్భము మేదిని వాయునదీ ప్రవాహములో
నింటకు నింటివారి కెటు వీలగునా బలుబొబ్బరింకలుగా.

మమ: — కట్టా! నా కెట్టి విద్యా విశాచం బావేశం
బయ్యె! నా కతిమాట నవ్వడి వినింత కే చివ్వున
లేవకుండునే! ఎంతటి కుర్చినందిది! ఆరక్ష పూరి
తంబునకు గతంబెయ్యది!

కుల:..

ఉ! రాగరేకదారి గల రాజము సాధము జాటికుట్టి నా
మానిని శాపరేకమచుకూనపమండునరామచంద్రునిగా
నేకకులంజానర్పిడునేగ మెతోనికు సాధమెక్కా
నానాగేయతనుకురు గాంక్షకు వేడిరి: గన్ను విచ్చితిగా

మమ: — (తనలో) కామాంధకారులకు జ్ఞాన నేరీ
మిచ్చుటకు: గొనగ్యా కుమారుడే గావలయు.
ప్రకాశముగా: కన్న విప్పగా నేమి కన్నడినది
నాథా?

కుల:-

ఉ! ప్రాణివశ్రాకు గాంచితి గవాక్షమనుండియు శిలమిదకక
ప్రాణుట దానిబట్టి యెగల ప్రాణిసాధముమిదకక వదిల
కాలియటంచు నెంచకను వారిగొని గవయంగవద్దిక
మోలనుజేరుమింక గడ మొక్కునుగైకొని గాంగిరిగడ.

మమ:- (ఆశ్చర్యమభివ్యుంజించి) ప్రాణేశ్వరా! మాసాధము
నుంచి యేత్రాదును వేలాడు చుండలేదే?
మీరానోహగఃజేయుటకుఁ ద్రాడె చటినుండివచ్చి
నది? శ్రీరాములకరుణచేతనో శ్రీకాంతుని కందు
వసుహిమనేతనోవచ్చినది నరే. మీవస్త్రంబులు
రక్తపూరితంబులగుటకు గతంబెయ్యది? నామది
యాంకోళనా దోదూయ మానమగుచున్నది.
కించిత్కాల మోపికఁబట్టి యాత్రాకునునాకుఁ
జూపుఁడు.

కుల:-... అల్లదే! ■వేలాడుచున్న యా త్రాటిని
జూచుము.

మమ:- (గించెను సమీపమవకలి) నాథా! (భయఁగి
తయై) జీవిలేశ్వరా! అదిత్రాకుగాదు త్రాఁచు.

కుల:- (సమీపించిచూచి) అవునాను. నీయాకారంబే
మదీయసునః కిమలముననిల్చి నారోహించు
టచేఁ ద్రాడె నదియుఁ ద్రాచెనదియుఁ గన్పించ
లేదు. నారోహణభారంబున నాసర్పముఁగక్కిన
రక్తమే కాబోలు నావస్త్రంబుల వలంకరించినది.

మమ:-

౧౧| కామీందన్ దమకుండు మోహమననానాథా! యిటులే శీకురే
ఈమోహంబున మానవాధిదలచున్ యెంతేకీర్త్యంబులన్
కామాంధత్వముగన్ముఁ గప్పించుటన్ గాంచంగ లేరనియున్
కామంఢే మహిమారి కాలియనగా గర్వంబు లేదంచునన్!

మ|| ధగవంతుండు కుమారుడౌ నురునిచే ధంగంబుఁ గావించువా
నిగమానేమ్యుల మానివయ్యల రిపోనివ్వున్ మహర్త్వంబులుకా
దగులకా జేయును మాయసాక్షతులలోఁ దార్కానుఁ గామారఁగా
దగునే మాయనిగల్పింపుటకు విరంత్రింబులున్ పాగునె!

౧౨| జ్ఞానాంతులంబుచెరిన్

జ్ఞానందను మానలేడు జ్ఞానాపనానా

మానోజ్ఞయమను మదకరి

భావంబున మేదమెలమి బాపును గృపచే!

౧౩| కానుపై కారణంబుగడుఁగవ్వకల్ భుజియించె తొల్లి ను!

త్రామదకాన్యగాధిజ సుధాకరిలాదిగ శీరపాళితే!

కామర సత్వతామరలు బ్రహ్మపీకాచులు నువ్వుదాదులున్!

గానుము గ్రమ్మ నంధులయి గ్రాలుదురిద్దర మోక్షహీనులై!

౧౪| కామోత్పాదమునన్ బ్రమించుకరికారకారగట్టిబంధించినన్

గీమున్ సైపగ విడిచింనునదిదా ఘంకారముల్ జేయుచున్

కామాంధత్వముచేర గోరబడియున్ గారె తేరేకపడి స్వే

చ్ఛా మాత్రంబున బోవేరదు విముంచశ్చాప సంధానమై!

నాథా! నాయుండుఁగల నాంభితంబును పరా
త్పరుండగు శ్రీరామచంద్రుని యం నుంచిన నెంత

మేలగు. నాకై పడినపాట్లు శ్రీరామమూర్తికై బడిన నాయన యనుగ్రహంబుగల్గి యింద్రియఃక్రహంబును చిత్త పాశ్చర్యమును పరమానంద సంపదను నులభి పాధ్య ములగుట నిత్యానందంబును జూందుచు నుభయంతురుగా! నుతిమంతు లగువారు తుచ్ఛసుఖంబుల నపేక్షింతురే? సుముని గురువులెల్లరు మృతించునట్టి బ్రహ్మనందమును పరిత్యజించి దుర్గంధమయమయిన యాదేహమును మోహించి శ్రుతిస్మృతుల మఱితురే! వైరాగ్యభాగ్యమును త్యజించి తుచ్ఛసుఖముల నపేక్షించువారు రత్నములగనిలో బొమ్మరాల గానక వాపోవు పెట్టివారుకారా? ఎట్టి స్వల్పసుఖంబున కెట్టి యకృత్యంబును జేయ సాహసించెనెనది! స్వప్నావస్థయందుఁగూడ నహింకరాని సంభోగాభిలాషయేదా? నిశ్చలమానసమున బ్రహ్మచర్యాశ్రమంబునందుండి భీష్మ శుక శత్రుఘ్నములవలె మోహవికారములేవియు లేక నిర్మలప్రవర్తనగల్గి మోక్షవారిచే గీర్తింపబడుచున్న శ్రీ యాత్మారాముల మీ జనకుల ననుసరించి వైరాగ్యమున బూర్ణముగఁ బ్రకాశింపరాదా!

(కులనీదాను స్థంభితుఁడౌను.)

కుల:- ఆహాహా! నా జనకునకును, నాకును నంత యంతరంబున్నది? నాతోడి సద్విదానంద స్వరూపియు, సన్మార్గ నంచారియునై విషయ భోగంబులవివర్జించి, జగద్రభమను బరిత్యజించి

భవబంధములు విడిచి, కానప్రసాదమును స్వీకరించి నైమిషారణ్యమున ఋషుల నాశ్రయించి యరిష్టద్యర్థమునుజయించి, అంతరింపని యానందమున నోలలాడుచున్న నాని తనయుఁడైన జనకునాజ్ఞల గంగగలిపి, జననియాజ్ఞల మల్లంఘించి, విషయానలంబున విష్ణువీగి బుద్ధిని మోహనాంద్రంబునముంచి కుట్టకుదకు నాచర్యలకు నా భార్యయేవీసిగి విజ్ఞానము చెప్పునంత సజుకువచ్చితి. ఛీ! యీజన్మయేటికి కల్పనా? పురుషార్థ పరుగుగాని పురుషుఁడుండనేమి మండనేమి. మోహనాంద్రంబున ములకలు వేయువానికి యుచితానుచిత పరిజ్ఞానము గలుగునా? కాన యిక్కడైన నా మది మైల్యంబు వదలువాడ.

సీ! చిత్తమా! నదలుమా! సురసినికైన

చంచలాక్షుల చెంత జరుగఁబోకు.

అజ్ఞానమా! బొమ్మ! అవివేగమింక

వింతాస్పదులఁ జేర నతిగాదు.

మోహమా? దర్శనమా? మారిపెంబుయిఁజూల

మప్పుదివ్వలమారి ముట్టఁబోకు.

పంకజమా? రమ్మ! పరపఁజేరఁగనిమ్మ

దైవకాంక్షకుగల్గి దరలువాడ.

|| రామరామంబు పూరియించి రహినిమనుచు

తొండ్రె యుపరేక మాలమతిఁ దగ్గరుదుండు

జగ మనిర్యంబుపాపంబు + జరగఁబోకు

రామపద కంజమలఁజేరు + రామాగమి ?

మమ:- (స్వగతము) నా శృంగారశక్తి న నావతి భక్తా
గ్రేవరుండయ్యె. ఏమి నా భాగ్యము !

తుల:- (మమతనుజులతో)

తే|| గీ|| పలువిధంబులబోధించి భక్తిఁజొన్ని.

హృదయమందున రామాని బదిలపఱచి,

జ్ఞానమును దెచ్చియిచ్చిన జ్ఞానమూర్తి.

మార్గమునుకాపిదన్నిన మమతదేవి.

హృదయపూర్వకవందనం చినునొత్తి.

(నమస్కరించును.)

మమ:-

(చతురఃపట్టుకొని యాశ్చర్యము నభివ్యుండును.)

అహ ! యిదటికర్మము ? నే నేమి పాపముజేసితి?
నాభర్త మోహముత్ర చిత్రమడంగునట్లు రమణుల సన్ని
ధానంబుకంటె రామసన్నిధానంబు విముక్తిదాయక
మంటిగాని మతేమంటి ! అందుకై ప్రాణేశ్వరా?
నన్ను తల్లి యని సంభోదించి నమస్కరించుట నరి
యగునే ? మీరిట్లుజేయ నా శేదిదిక్కు ? కర్తవ్యంబెద్ది?

తుల:-

క|| రిల్లీపోయి పర క్రిమార్గమననాభివ్యుత్క్రీరామనిష్ఠ

సుల్లంబందున నుత్సహించి వెదుకిన బోల్లన మెంతెంతగా

గల్గొంటునుకేయుచుండె సెలవా! కాంక్షింపఁ గారామనికా
జల్లపోయెద రామచంద్రు వెదుకా వధ్యంబుఁగా నిర్వదే!
(పోఁ బోవును.)

మమత:- (అనుసరించి, అడ్డముగాఁబోయిదోసిల్లాగి)

కీర్తన.

ప్రాణశాఖా! పడఁఁఁదాసి—పోవఁగ్గాయమామోహా!
అగ్ని సాక్షిగ నతివఁగొనియు—నగుగనిదే వ్యాయమా
భక్తియు కులఁబలుకు పడఁఁఁదాసి—బాసిపోవఁ గ్గాయమా!
ధర్మబాహుఁ బడఁఁఁద్రుకుకు—భారమాను భార్యిలో
పరినివాసిన పరికియెందుఁ—గతులు గల్గుచుండుచా!

మొల:-

కీర్తన.

పల్లవి! కరుణము—దర్శనము—దర్శి—నీ-దనయుఁడఁగల్పకవల్లి!

అను ప! సరసక-రామని-జాల-భజించెద || కరు ||

మొల! బారచేగల్లి-వాకు-మదముగూర్చివె తల్లి!

భక్తిదూపిడిది-సాక్షి-అడ్డము || కరు ||

అడ్డమురాకుమతల్లి—నకు లావచ్చెనకుమర్చి!

చెడ్డకోరికలు—చెనటులకీర్చి—నెంబుకే నెదరామనిపద ముల!

|| కరు ||

(కులనీదాను పోఁబోవ మమత యడ్డమునోయి)

మమత:-

కీ! భక్తిమార్గంబు ద్విపికి బరగఁజెప్ప!

మాతృభావంబుఁ జూపెదే మాఁగియ!

భార్య భారంబుగానెంది ధర్మదే

బడెరి పడుపాట్లు నెంచక పశువుయ్య !

చం! పశులాక వేళ భ్రాంతిపడఁ బావమార్గముఁజూప భార్యవత్
వకులరమార్గమై దవగ వార్యుల భావము లిట్టింపునే
గురుకముతోడఁ జెప్పిరిని, నోవ్యమటంటిని గూర్చిబంటువక్
జరురక వాదరింపు దీఁగ స్వామి! యదేశరణంటిసంటియున్!
(కాళ్ళమీఁదఁ బడుమ) (కులనీ దానులేనెడిసి)

కుల:—

౧. కాంతనా! యేయే ద్విదపు గంటిమంటి! వేళధారఁగా!
కాంతమువన్ జరింపుమీఁకఁ జాలును చాలునకామభోగమున్!
స్వాంతమువన్ గుళిలరను జయ్యన నెట్టుము నట్టి కామమున్
కాంతనా! రిల్లిలో! ధృఢముగా ధవదాఖ్యను నేజిసిం చెదగ!
౨. కామాపక్తరి నున్నన ర్తితీనమున్ గాధాను రాగంబువన్
గామాంత్యంబును నేసినుట్టకుదకున్ నైతేనీతా భావమున్
వామిఁదాళలునిఁగఁ జెంపకునుమి న్నాయంబుగాదింఁయున్
రామాయంబుజింపుముమీమమతా! రారాపులన్ తెండకన్!

(కులనీదాను పోవుచుంటఁ జాదిభిన్నయై)

మను:— నీ! పాగి పకంటందుఁ గ్రాపునోరకుధర్త
ధర్తుడై నిష్ఠుఁడైబరగఁ దవరె
కామః పదవంఁజె తెలస మనుధర్త
శ్రీరాముఁ నోరను జల్లమలర
మమరతోపాఖ్యంబు మరగఁ నోరకుధర్త
ధర్తిశ్రద్ధల రామధిజనఁ నోరె
శృంగారపరసిలోఁ జెలఁగెను కాధర్త
ధిజనరామనితేయు ధర్తదమగను!

తే॥ మమకముమరక మరగతి మన్యదేహిత
 రామరామంతు జనియించు రత్నోదః
 బ్రాగవాధింతు వాధర్త ప్రాగసఖుఁడు
 పోవుదున్నాడు ధర్మదై కావ్రవీడి.
 (అడ్డముగా బోయి) నాథా ! పోవలగు.

-॥ ర్తన ॥-

మమ:- పోవలదుఁ పోవలనునాథా! ॥ పట్టుకొంట్రగ ననుచిడి

॥ పో ॥

తుల:- పోవలయుఁ పోవలయుమమకాంకానగ రామునిదక్షిణ

॥ పో ॥

మమ:- ॥ పట్టటం బడుచును ॥ గతిసరిచాల్పుమఁ ॥ పట్టుకరముగ

వి॥ పత్తినిదిదదిటు ॥ పో ॥

తుల:- పట్టుకరముగఁ వాల్చువృత్తానముఁ దిటముగఁజేరఁగఁ

రాముని నన్నిధి ॥ పో ॥

మమ:- మరులుగొల్పఁగనుమరుమజాడఁ ॥ పరసమెయిటుచిడి

జరుగఁ ॥ పో ॥

తుల:- మరని గొల్పఁగను మరగితిమదిలో ॥ పరమచాయి

॥ పరప్రసాదివి ॥ పో ॥

మమ:- పతికిపావముఁ పరులుజేగగను పత్తివతి తెందును

చారర జరిగను ॥ పో ॥

తుల:- పొందుమునీధినిఁ పొందును ధర్మి ॥ తెందుమును ధ్మి

భుగ్ధ ధర్మి ॥ పో ॥

తే॥ నన్నితివేది ధర్మగను వాపలాకుల్ బలియించితేని వా

నమ్మతిఁ గొందువేది, నటుస్వామినిరామునిఁ గొల్పిపూజున్

యిమ్ముగఁజేయుదుండు భవదీప్తిరతుల సమకూరుచుండుఁజే
కొమ్మునుదీయ వాక్యముల శోభనగా నుమతామతాకా !

మమ:- నాథా !

ఉ॥ నిన్నుడఁ బాసియుండఁగల శ్రేష్ఠుమంశయులేక యుండుటన్
తెన్నలరారుచుండె మదిఁజెందెడు భావము జంచలశ్రవణన్
తెన్న దెలుంగ నిట్లుగుట నిష్పితమెట్లుగఁజేయఁజాలుదున్
నిన్నదశంబు బూనిటన్ వింతగ బాపరిపీడియుండుటన్ ।

నా ప్రాణపదగబుగఁ బూజించు నా భర్త నెడఁ
బాసి నేదీంచుట కల్ల! కామిన్న యీరిము వ బునకుఁ
బూర్వమెన్నఁదైన నిట్టియెడఁబాటులుననిదలందితినీ!
తలంపుకున్న పతికిట్టి వైరాగ్యం బంకురించునా! ఇంక
నాకుఁ దెరువెయ్యది?

ఉ॥ ఎవ్వరు సంతసంగిలున మదీప్తిరతుల సమకూర్పుచుండునో!
ఎవ్వరుప్రేమ పుంజమును నిచ్చజనింప నొసంగుచుండునో!
ఎవ్వరు కాఁగిటగబాదవి యేమిగా దనియింపుచుండెనో!
ఎవ్వరు“ప్రాణకాంత”యని నర్పరమద్దులొసంగుచుండెనో!
అవ్వలరాజు వర్చకుడ యవ్వకలాకుని దాసుడయ్యెఁబో!

అట్టివారిట్టి వారయ్యె! నామనోనాథుడు నా
బహిః ప్రాణము నన్ను విడనాడిన నా యునికియే యీ
జన్మకు స్వర్గముగాదా!

(అ ని మూ ర్చ పో వు ను)

కుల:- మమతాదేవి మూర్ఛిల్లినది! ఇదే సమయము.

- శ్రీ రత్న -

దండము! దండమునాథీ! — చెండుముద్రఃఖ్యము వాటిల్లి!

(శాంత దవ్వరిని)

దండము! దండము! పాదువులు — దరలికపరహాసంజమున॥

(భక్తులఁ గాంచి)

దండము! భక్తగ్రహములు — దళరథరామునిఁ గాంచిరే॥

(పెద్దలనుఁ గని)

దండము! విలుధాగ్రహములు — దళరథరామునిఁ గాంచిరే॥

శ్రీ) కాంతా! సన్నిభులారా! శ్రీరామచంద్రులీతో) వనవాంకారమునువనచ్చిరే? ఓతపోనిష్ఠా గరిష్ఠులారా! వదానంద సంధాయ కుండగు శ్రీరాముఁడమీ సన్నిధి నుండిరే! అక్రతిమవధా భాసమానుండగు శ్రీరాముఁడు సజ్జనంబునడంపనీపథంబున వచ్చిరా! ఓభక్తాగ్రేసరులారా! కరుణాసమద్రుంకు భక్త వత్సలుండు శ్రీరామచంద్రుండు మిమ్ములను దుర్విచార చిత్తులను మోహంధకార మగ్నులను పరిపాలింప నిచ్చుటకు వచ్చెనా. ఎవ్వరును నామాటకు ప్రత్యుత్తరం బీయక గుడ్లగూబలవలె నాకై యట్లు చూచెదరేల. ఏరిజోలి నాకేల? నాదారిని నేటోయి శ్రీరామనన్ని థానంబుఁజేరి శ్రీరామమూర్తితో నానేరంబులు నేనేవిన్న విందుకొని యెద! అల్లడుగో! పోయిపట్టెదఁగాక. (పరువెత్తును)

(తెర పడును .)

గోస్వామి: తులసీదాస: నాటకము.

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము.

(కొలకగర పీఠిలో తులసీదాసు వెట్టిభక్తుడై రామునిచాడఁ బయత్నించుచు)

కీర్తన.

తులసి:—

రామునిఁగన్నులఁజూచెదను—శ్రీ—రామునికరుణనుగాంచెదను
 శ్రీరఠఁబూజలఁజేసెదను—నే—గోరదరామునిఁగూడఁగను
 సారమురాముని చాడినను—సరి—సారములోనిన మేలగును
 అడుగోరాముఁడువిచ్చెనిటు—గడు—మోదమువాఁలగుర్వఁగను
 విడువని పాదము బట్టెదను—ఎద—దువడిరామునిఁ దలఁచెదను.

(అని పాడుచు నాకాశమునంకఁ జూచుచుండును.)

[రామాచారి మహాదేవి ప్రవేశము.]

రామా:— (కొలకరించుకొని) తనయా! నుగుణవము
 దయా! యేలరానీతికష్టము! ఇట్లున్న నిన్ను నే
 గన్నులారఁ జూచియు సహింపఁగలనా!

తుల:- అమ్మా! కన్న తల్లీ! నీకు సమస్కారము. కన్నులు
పండువుగఁ గన్నలారఁ గమలదళేక్షణుని నొక్క
సారీచూచి తరిపుము తల్లీ!

(అనితాళమునకచూపును)

రామా:- (అకసమునఁజూచి) అచ్చట నేమున్నదిరా!
తనయా! తనువునఁ దర్లుటచేఁ దరింపఁ జేతువను
కుతూహలమున నుంటిరావీడ్దా!

కీర్తన.

తుల:- తరింపజేయుత రాముని—గురించి జనింతురాముని

రామా:- పుత్రా పైవంకఁజూచెద వేమున్నది! శూన్యం
బున శోభిల్లెద వేలరా?

కీర్తన.

తుల:- చూచినరామునిఁజూచెదనే—కాచినరాముఁడెకాచుఁడనే

రామా:- ఆకనము శూన్యమేగదా! అందుండునదేమి?

తుల:- శూన్యమునవే! శూన్యము నేనే! మాన్యఁడురాముఁడు మానక
నిలచును!

రామా:- ఎట్టిచిత్తమెంతలోనెట్లుమారెను! నాయందుఁ
గతిశయు చాలెచ్చెదవే?

కీర్తన.

తుల:- నికరమునకైకాచితవేదితిఁబరివడిరామునిఁబరుగునఁగాఁచెద

రామా:- బిడ్డా ఎటువంటివాఁడ వెట్టివాఁడవైతివి.

నీ! రాచబాటలు నీకు! రాజమందిరమాయెఁ

రాకు నేలలు పూలపాపులాయె!

పంకంబు మెఱుంగాయెఁపరువడుగురులకు
 ఎనగోది చీవచీకాంబరంబె
 భీష్మన్న కూలిడ్డ పీఠిన్పుష్పాన్మఱుఁ
 గారు పొగుడ్డ కృంగారమాయె
 భీరువై ప్రభవించు తెగపెక్కు మంత్రివి
 పసదూలుటలు నికుఁబరువులయ్యె

తే|| శీ|| ఇట్టిక వింపుఁ గలిఁజూచి యెట్టులొరు
 నిట్టిదురవస్థ పాలెట యెట్టికయ్య
 దిట్టరసమాన గృహమాని రట్టు; భక్తు
 లైచరింపరమీ తండ్రీయంతనారు.

కీర్తన.

తుల:- శుద్ధిలైతేశమితే — మరిమిదైతేశమితే

కూడిరాముని గొల్పుటకును — నుండుటనగాశమితే||
 అన్నమైతేశమితే — భి - ష్మన్నమైతేశమితే
 చెన్నమీరంగ రామఁజీరంగఁ జరితపమటది యెటి
 లొలైతేశమితే — యిల — నొలైతేశమితే
 ముందురామంగఁ జూడఁగోరడి మాధభక్తులకీర్ధర
 లోకసుఖమనశమితే — పర — లోకసుఖమది కాదతే
 సాకురాముని శాశ్వలోపల — సాదరంబునఁ గొల్పిన

రామా:- కుమారా! ఏలరా! నీకీ భ్రాంతి. నుఖ
 ముగ నిటనండి శ్రీరామమూర్తిని భక్తిసేవించి
 హరిభక్తులై దనరి గృహస్థులై మితండ్రీ తరి
 యింపు చుండుటలేదా? నీవు వారి సనుసరింప

రాదా! నామాట నూహించి యింటికి రమ్ము.
నీ యిష్టార్థంబుఁ గొనము.

|| ర్దశ ||

తులః:- కన్నరల్లి - సన్నశెప్ప - నన్నతావును
చెన్నమీర - రామునెందుఁ—జాచితమ్మతో
రాముజాచి రక్షయింటె—రామమూర్తిరహినిగంటె
రానునాను—నీమమెంత—రాముఁడిందురాడరల్లి
గురులద్రోహ మెంతోజేసి—గుఱుకులేనిచరముఁడ
సరకుఁగొనడఁచినఁడురాఁడు—బరమపాపమందు రాము
నిరుపమాన మందరుడు—గరుణ భక్తవర్సలుండు!
మొఱుచి నెడిమోక్షదాత —కరుణనింపవచ్చువాఁడు

రామా:- తనయూ! శ్రీరాముని మనసార దలంచుచుఁ
జింతించుచు, జపించుచు, గన్నతావుననే నానవచ్చును.
తెదవునేమక గృహంబునకుఁ బోదమురమ్ము. లెమ్ము.

|| ర్దశ. ధన్యానీ రాగం. రూపక తాళం ||

తుల:- అమ్మతో! || దలు! వలిబోవుమా! నెవ్వనిమాననీరియనుచు

రామా:- ముకుందవా! కుకుక్షేమ పుంజమా! బ్రతుఁగింప
నిమ్మనీడి!

తుల:- అమ్మా జననిజనకులెంతో—తమక ముగలిగినఫల మెటు!

రామా:- పుత్రా భారంబాగా—నీడిన

కుల:- రామకృత శివుడున్ యిల రాణువైదవరున్ ఇది నీకు
మంచువెంది శేనుమింతటవనుఁ దలపకుమా!

రామూ:- ఏదీధమునా—పదంక్ — తెరలక్ — తెలంగఁగను
లారఁగ శేవయా— వాతండ్రి — నినుఁజూ — చిరి
నే— నెటులకొలంగి— జననా— నెటులకొ॥

కుల:- శ్రీ—కూరిపారా—కవి: రా—వనువి: రుణన్—కరుణించుము
నాజననిన్— మర—కవిరు:ఖము గదపుము— వదపుము,
నెమ్మది గవఁగను॥

రామూ:-: వాపురే! పలుకు పలుకు—నాపాల— కదలకయను
ధ్యాన్మంబు పలుపుచుండెదవు॥

ఇంక నేమిచేయుదు. (అనినిశ్చేష్ట. దగును.)

(మమతాజీవి పాష్టాంగ పడును.)

మమ:-: నాథా! పురుషార్థ పృదాతా.

ఉ॥ పాపిని, భ్రష్టురాల, పరిఁరాపఁగఁజేసి పాపపత్నివి;
కాపదవాన్ని కీలను నావక మొండిగ నున్నదానవి!
కొపనుదీరఁ జంపుమిఁకఁ గూడని కార్య మొనర్చుపత్నివిన్,
యీపగలేల యిందులకు విశ్వగునావఁగఁ కాగవల్లభా!

నా నాథుండు నావలనఁ గదా యింత దురంత
చింతల పాలయ్యె.

శ్రీరం. హిందూస్థానీరాగము. అదితాళము.

మమ:-: వాప్రియరమ్మా—ననుఁజేకొమ్మా—నన్నిటవిడకుమా
గతిగన, సరికిటు, కరుకము గూర్చుము

కుల:- రామనిఁజూచి- రామమఁజూచి- నియతిని మందఱుగా!

అడలకు, కడలడి, నడువు, నడువుమీ

మమ- మనోబాధా! నమ్మవిడవాడిదో! మనంబెట్లు కలిగెనట !

మమదు మదమని- మరుశరరాధకు॥

కుల:- మాతావీ- రీతిబలుక మానకపాపము నొడవుగా

దశరథ తనయుని- దలుపుమయెడలో!

మమ:- మీయాజ్ఞాను వర్తినినై శ్రీరామచంద్రునిఁ

దలంచుచుఁ దమపాదకమల పూజఁగొనించుచుఁ

గాలము గడపెద. అరించు.

(కులసీదానూరకుండును.)

నాథా! మీస్థితిమీకుఁ దెలియునా? ఇట్లగుటకు నేనేకదా కారణము. అట్లగుటజేసి యేకదా “చేతు లొ జేసికొనిన దరుభవింపక వీటునా” యని పలువురు బల్కుఁజొచ్చిరి. నీలయన:-

శి॥ చీరీ రాకిరిన్ గురులు చిందర చందర జెందెడిమామా!

హాకృతియింపఁజొచ్చె, తమవా! చెలువారపుడక్కె కట్ట్రును
క్కెమలపాటుఁజెందెఁగులకాంతమమొక్కెదదామకాలవా
హా! కనుకయి రూపముగుణాకర చివ్వుయ భక్తరత్నమా !

ఇంతగగ్గోలు బెట్టిన నింతయైన నీప్సిధంబనరు.

చం॥ పలుకరు పక్కరించినను? బాల్పడ నెంచరికట్టి కట్ట్రువా!

ఇలఁగలభాగ్యభోగ్యముల నెంతయుఁ రావీరియొప్పికంబునక

గుణకుమిత్రులకొనవగు శూర్పిని శేలమబన్ధరించు హా!
యలవిదేనెట్లు నాపతికి నార్యపదంబుఁ దళింప నిట్టులకా!

తుల:— | రక.

రామునికి స్తుతఁజూచెదము శ్రీరాముని కరుణనుగాంచెదము
మమ :— భజనలరామునిఁ గాంచగను నిజమందిరమునకేగుదమా

తుల:— కరములఁ జొక్కుము రాములకుకరణని లేడుము స్వాములను
మమ:— కలదేవత నటుగోలి చెవిమయిలుకేరటులనఁ యేగెదము

తుల:— తిరాటములను అలరకుమా శ్రీరామునిదము జెందునుమా
మమ:— మాటకుమారుగ మాటల నే పీటుగఁజెప్పవు భీమఁడదే

తుల:— పాడినరాముని పొటల నే యాడినరాముని యాటల నే
అడుము పాడుము అల్లడుగో తోడగునడగు దొరయడుగో

(నిష్క్రమింపును)

మమ :-- ఆహాహా ! ఈపుణ్యాత్మునకుఁ బరంధాముని
యందుండు ధ్యాన భార్యయందును మంతియు
లేకపోయెనే. అట్లుగాకున్న నేనుదవనోనాడినను
బాడినను ఎంతబ్రతిమాలినను రవ్వతయేని జెవి
సోకకుండునా? నాదుకృష్ణమిట్లుండ నెవ్వరేమి
చేయఁగలరు. (అత్తగారిని కాగలించుకొని) అత్త
య్యా! మీ తనయుడు

నీ! కానాధుడికుమంత కాపల్కుచినఁడింత

కాచెంతమండఁగనోచింతి -

కాకాండఁగనఁడింత వమఁజేరరాఁడింత

కావ్రాతిఫలమింత కాచింత

నాచారిగదవమింత ననుగోరఁడినునుంత

స్వామిజాచెతు కాక కంబుమింత

నాగోడు వినునుంత రాగోరఁడోలింత

వయమింతఁజూపఁడునానగుంత

లే! నీ లోకమునుబడియున్నాను రూఢమరివి

జర్జరుకాగ్రతను జేసిచేవ్వలుడిగి

రామరామ! విరక్తతరహిని దనర

మిగుళుక్రులు నాధర్మ మేటిహర్త

రామా:- మమతా యేలయిట్లు యమరీచేమరగదవు.
నానిమనంబు నిశ్చలభావంబున నానరాత్మరుం
డగు శ్రీరామచంద్రుని యందు లీనమై తదేక
నిష్ఠా గరిష్ఠుండై యున్నవాఁడు. మనముజాహ్వాం
బువనుండి మాటలాడిన బయలువలనుండు
వాసికెల్లు గోచరంబగును. ఇక మనమెన్ని
తెలుగులఁ జలింపఁ జేయఁ బ్రయత్నించినను
ప్రయోజనము లేదు. నేనిప్పుడేపోయి నీమామ
గారి కీహగతి నివేదించెద.

కుమ:- అత్తయ్యా! మీరుమామగారిచేత కేగనుంటిరి.
ననియే నేననాధనైయుండగలనా! గాననాయంకు
పరిపూర్ణ కటాక్షమున మనయావదాస్తియు
శ్రీరామార్చితః పుగ సచ్చటమశంబుఁ గట్టించి
యోగిబృందంబుల కిరవుజేయనాగోరిక. అట్లు
జేసిన యీ కాశీపురంబున నేను నాకాంతునిఁ

గండ్లారఁ జూచుచు నానందించుచుఁ గాలంబు
గడుపుదాన. సెలవిండు.

రామా:- మమతా! నీమనోభీష్టమున నీయిచ్చవచ్చిన
చొప్పున నెరవేర్చుకొనుము. నేకోయెద.

(నిష్క్రమించును)

మమ:- నీ నిప్పుడే రాజపురమునకేగి నా భాగ్యము
నిటకుఁ దెచ్చెదగాక.

(నిష్క్రమించును)

(కులసీదాన ప్రవేశము)

కీర్తన.

మొల:- దయఁగ మమారామా దీనుఁడకరణంటిని విడిక్కాకంటిని
కంటిని, యుంటిని, బంటునుకొంటిగ॥

భజ భజ భజరే శ్రీరామం భజగోవిందం రఘు రామం

శరణుశరణు శ్రీరఘురామం శరణంటినిగద శ్రీరామం

చరణములంటఁగ రఘురామం సాగిలిగొలిచెద శ్రీరామం

(అకాశమునంకఁ బాది నమస్కరింపుచుండ నొక వృద్ధ బ్రాహ్మ
ణుఁడు ప్రవేశించును)

బ్రాహ్మ:- ఎవరీ భక్తాగ్రేసరులు! నిజభక్తమందార
ధామంబు. సాధారణప్రజ్ఞాధురీణుఁడు. యోగ
వైరాగ్యంబులందుఁ బ్రవత్తిగల్గి యశ్రమత్ర
చిత్తుడై స్వాంతర్యామియగు నారాయణునిఁ
గాంచి యానందింప నుంకించు రామనామశక్తి
లోకవస్తుపరిజ్ఞాన విరక్తి రామసందర్శనాశక్తిఁ

జూడఁ జూడనాకు దాసోహము తేయ మన
స్వప్నొంగుచున్నది. కారణములేక యుండునా!
ఆ భక్తమందాకు నాశ్రయించెద. (సమీపించి)
శ్రీ గామచంద్రభక్తమందారా! నమస్కరులు.
తుల:- ఆర్యోత్తమా! శోభాదుఃమాత్మీరామచంద్రుని
నాచితిరా! పూజించితిరా!

బ్రాహ్మ:- శ్రీరామచంద్రుడు భక్తాగ్రేసరు లెంచెందు
జరించుచుదురో యందందుఁ దప్పకవచ్చు
చుందురు. నారామమందిరమునకు దయచేసినఁ
దమకోరిక తప్పకయీదేరును.

తుల:- శ్రీరామమూర్తి మందిరమున కా! తప్పకవచ్చెద.
తరుణకిరణవారములు జల్లారజల్లార నాకారాట
ముపశమింపనువశమింప మెల్ల మెల్లనవచ్చువాడ
మీరుపొందు.

(మహాత్ముడు నిష్క్రమింపును. ఆత్మారాముడు
రామాభాయి ప్రవేశింతురు.)

తుల:- జననీజనకులారానమస్కరము. తండ్రీ! కాదు.
గుహాత్తమా! కాదు. శ్రీరామచంద్ర పాదార
వింద పరిశ్చక్తహృదయానందకరా! నమస్కా
రము. నాకుఁ జేసిన సదుపదేశమునం గౌరంత
యుండుటంచేసి హాపూర్ణానుగ్రహంబున నిటకు
విచ్చేసియుందురు. కాన నే నాత్మారామసాన్ని
ధ్యము బ్రత్యక్షముగ గాంచలేకుంటి. పరిపూ

ద్వాదశగ్రహముంచి తక్కువల జ్ఞానోపదేశంబు
జేయఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

అ. రా. నామనా ! నీకు జెప్పండగిన దంతయు నీ
యజ్ఞనదశయందే చెప్పియున్నాను. జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చు
కొనుము. మీయమృతలన నేనకలంబును వింటి.
సంతసించితి. నేనికే సిద్ధిఁ బొందనుంటిఁ గాన
నీకోరిక నర వేర్చిపోయెద. లేకున్న నాకుఁ దిరిగి
జన్మసిద్ధిఁ గాన నీవు నన్నీ గంగయందు వద
లుము. ఇదియే నే కోరు గురుదక్షణ.

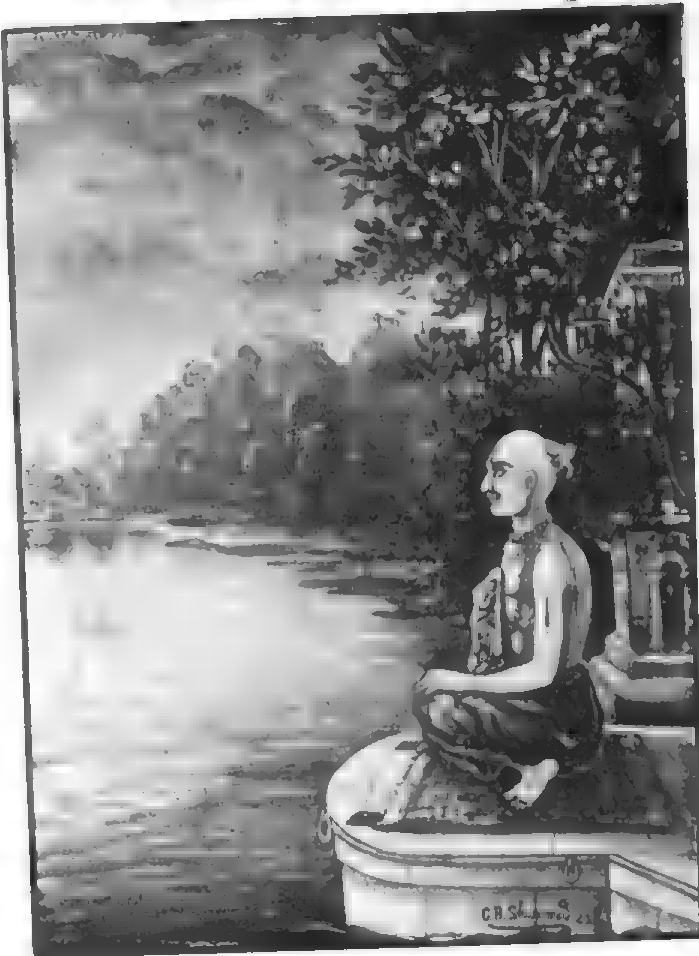
శుల. హా ! ఎంత మాటవింటి. అజ్ఞానాంధ కారంబున
నుండ జ్ఞానవేత్త్రంబు నిచ్చి తిమిర మడంచిన
గురూత్తము లేగదరా !

అ. రా. ఏమీ ! ఇంకను అజ్ఞానాంధ కారంబున నుంటివా ?

శుల. తండ్రీ ! అగ్రహింపకుము. తనయుండ నాటచే
నట్లాటి. ఇదియే కానుభవమని దెలిసితి. మీబొం
దను గంగలోఁ గలుపనాకేల జాలగలదు. ఈ
కాయంబులఁ గల్పకేగ దాకల్గినవి. చింతపదలిత్త
పాతసంబుచేబూనితి. చిత్తశుద్ధి నుంటి. చిత్త
గింపునుంటి. శ్రీరాముఁ జూపుచుంటి.

అ. రా. అట్లే చిత్తశుద్ధి నందుము. (చెలిలో నుపదేశము
చేసి బుజులపై నొంగును. తనమున వదల లేకను
గానీయును.)

౧ వాతలమున తులసీదాసు విజయపురి.

Tulsidass.

[అం. ౪]

తులసీదాన వాటకము.

౨౩

రామా:- (తేజమున నాది.) హాహా! నేకాదా! (మార్చిలును)
తుల:- (తేజస్సునకు నమస్కరించి) హా! గురూ! తండ్రీ!
హాతివా! చిత్తమా! చపలంబు! గనకుము.
భార్యమా! ఆపహింపుము. (అత్తారామని యిట
మలపై విడుకొనిపోని రామాభాయి లేచి హాపుమన్న
తనయునిఁ జూచి.)

రామా:- హానాథా! హాతయో! నానాధుండు బోవనే
మండి యేమిప్రయోజనము. నాథంతో నేను
గూడ గంగలోబడి పతికి పరిలోకముందు గూడ
తోడై యుండెద. (పరుగిడును. బిలుబడిన రంకు
శబ్దములు వివరమును.)

(తులసీదాసు తిరుగ ప్రవేశించి)

నాజన్మ కారకులగు జననీ జనకులు గింగా
ప్రవేశమైరి. నాజన్మ సాఫల్యంబయ్యె. నా జనకుం
డుపడేశించి పెండ్లలకు నారికొరిక ప్రకారము నారిని
గంగలో గలిపి తరించెడిది. నాజనయు నేనెంత జెప్పి
నను వినక నాజనకుని ననుసరించినది. నాజన్మ కృతార్థతఁ
జెందినది. నేనికఁ బోయి నారామచంద్రుని జపింప
రామ మందిరిమునకుఁ బోయెద. (నిష్క్రమించును.)

~~~~~

—: ద్వితీయ రంగము. :—

స్థలము:- కౌశివగరమున కుమర కుంటపము.

(కుమర కుంటపమున నుండును.)

మమ:- నానర్హనాపదలు పవిత్రులును పరమ సావ
నులును నగు పరమ నిష్ఠాతపోధనులకు నిరవు
పట్టుగఁ జేసితి. నేనును వారియూడిగఁ జేసినాడు
నానపర్యలకు మెచ్చియిచ్చిన శుద్ధోదకముచేత
శరీరయాత్రను జనుపుచుంటి. ఈశరీరమును
బుధనేనా కరతింజితచే పరిశుద్ధముజేయుచు
మన్మథోనాథు, భిక్షుమందారు, దివ్యసుందర
విగ్రహుని గాంచి యానందించుచుఁ గాలము
గడపుచుంటిని. అత్తమామలు గాలాంతము
మొంది కృతార్థులను జెందిరి. ఇళకనాకు లోకం
లునఁ గోరఁదగినది లేకుదా! శ్రీ సీతారామ
సందర్శన కుతూహలంబు దప్ప మఱొందు
లేదు. లోకంబున జన్మమెత్తినందులకు నింత
కంటె గావలసిందేమున్నది.

(బ్రాహ్మణి ప్రవేశము.)

అమ్మా మీరెవ్వరు? మీరెచటనుండి యేతెం
చుచుంటిరి.

బ్రాహ్మ:- పరమపురుషు నర్థాంగిలక్ష్మీవగు వోమమహా
దేవి! నీకు నమస్కారము. నేనొక బ్రాహ్మణ

[అం. ౪] తులసీదాస నాటకము. ౧౦౧

ప్రీతి. భక్తమందాడుండగు తులసీదాసులచే
శాసవిముక్తనై నానిజరూపంబు గనినదాన.

మమ:- అమ్మా! తమకాయానంబుగ నొచ్చరేని,
తత్కథావిభావంబును సాకల్యంబు నిజింగించి
నన్ను గృతార్థును జేయఁ బ్రార్థించుచున్నదాన.

బ్రాహ్మ. అమ్మగారూ! ఈ వృత్తాంతంబు తమకు విన్న
వింతుకొనుటకే యిచ్చటకువచ్చితి. తాము సావ
ధానులై యుందురేని జెప్పెద.

మమ:- అమ్మా! ననిస్తరంబు విన కుతూహల పడు
చున్నదాన.

బ్రాహ్మ:- అ! న! రామమంటపంబు రయమున గట్టింది

రామ భక్తుడనగ రహిని దనరు

బ్రాహ్మణోత్తమునకు పరగు నశ్చరినాడు

పరమ పావినాయ బరగుదాన ||

మమ:- అమ్మా! పరమపావనవ్రతుని బడంబివైన నీ
నెట్లు పరమపాతకి వ్రాకువిమ్మా?

బ్రాహ్మ:- తే! పరమపావనుఁ డైనట్టి బ్రాహ్మణునకు

పరమపాతకి భార్యనై బరంగి తాట !

శానునందున నడిమి బ్రబలినట్లు

పుష్పములయందు ముండ్లు చా నొడమినట్లు !

మమ:- అదెట్లు తల్లీ !

బా'ప్త:-

ఈ కాను మర్రికమిండలము కంటికి నింపను మిండగాండ్రోనీ
 లేమనుగుడి సొల్లమిల వీరియటంచుమరిం దలంచిరి
 నేమయ భర్తవానిలను నేడక దలంపక మిండగాండ్రోనీ
 ధీమహిభర్త విడిచిని వీరవానినైన జరించిరి ।
 మమ:- మరనిందాస్పద బగు జారత్వంబు పరమ
 పురుషుండెట్లు భరించెను.

బా'ప్త:-

చం! పరపురుషునిగూడు సతిభావమునకే గొనబోయి పర్వమనీ
 నులుకుగ నామసొల్లమునె గోరును మెచ్చును కామకాదులక
 పరమలతోడకాలమున జక్కయచ్చిరి సంతకాలమున
 పరమదయాకుడొపరియె బాగుగ నా నదిరల్ గ్రహించిదా
 కలచుగ సామధేదముల దాని మెనర్పిన లొంగుకుంటున్ ।
 మమ:- అమ్మా! ఇట్టి దుష్టత్వమును విని కనియుండు
 టయెగాక సామదాన భేదోపాయములగూడ
 ద్రిప్పజూచెనుగా! అప్పటికైన మీమతి తిరిగి
 నదా ?

బా'ప్త:- అ దెట్లుతిరుగును! అడుదాని యారాట
 మంతటితో దీటునా?

చం! వినిని భర్తయొక్కొని విజ్ఞాదుమాటలచేత ద్రిప్పఁగా
 జనదని యంతజెప్పినను వారినిజెందుచు విరివొప్పినక
 విని గనరానిసాహాయన నేడకవిటుల్ ననుగొంగులించుటల్!
 గవియొక్కొక్క నాడు రింకొండ్లయజ్ఞామెనుపాపకృత్యమున!
 మమ:- అహహ! ఆమహానుభావుని యొక్క...

బ్రాహ్మ- నిర్భీతిని నే జరించుటజూచి నా చేష్టల నన్ను
శిక్షించినగాని మానననిడలంచి,

తే॥ ఉపరనింకలతేయు హాపములను
అపరనింక; కాక్షన రూపమైదు
మంచి శపియిందిడపియింపు మంచునెగ
జనురరూపంబు దాల్చితి వంతిలోన ।

కం ॥ తడితి కాపమాదీర్చగఁ
కాడితి నా భర్తనెంతో బ్రతిమాలితి నా
కోడిగవుపమలు మరువఁగ
మోడిగ నందుటనుకూచి మోదముతోడన్ ।

[బ్రాహ్మణులొకచే శునికోమలము చెల్లారియిట్లనియె

తే॥ రామమకముండుకట్టింది రంజితముగ
భక్తులను నందునుచెన బండనోకటి
నాటిటను నుంచెదవనారి పాదజలము
నందు నివసించునరతంబు నార్యభక్త
పాదజలములు పుష్కర వర్షములను
నీకు గల్గినకాపంబు నీలువంతి ॥

అని చెప్పిపోయెను. నెనళ్లే రక్కసి నై నా మంట
వము ముంగిటనుండు బండక్రిందనుండ నేటిద్వాదశ
వర్షములనుండి శ్రీ శులసీదాస భక్తాగ్రేసరు పదజలంబుల
నా పాప పంకంబును శుద్ధిజేయ నా నిజరూపంబును
దాల్చితిని. ఆ స్వామిని వారి కోరికఁజెల్పిన నెరవేర్చెద
నని ముడుగవిముఖుండయ్యె. అంత నాయానిజవృత్తాంత

మునుదెల్పి వేడఁదాసు శ్రీరామచంద్రునిజూచుతెరవుదె
ల్పుమన, మారాజగు భీతాభునొద్దకుఁబోయి తెర వెఱింగి
నేనేతెంచి యిట్లు విన్నవించితి.

మమ:— భీతాభుం డంతటి దయామయుండా ?

బ్రాహ్మ:- వారి కరుణాకటాక్షమునకు గారణము నా
శాప విమోచనమే.

మమ:-- ఏమనిచెప్పె ?

బ్రాహ్మ:- ౦! న! వారాజానీయందు పారాజీతుఁడునిత్య
మరణి గృహమునందు సుకుమార
రయమువీరఁ జెప్ప రామాయణంబున
శ్రోతిలటబోవు చోద్యమగును ॥

తే॥ ౧॥ శ్రోతలందరికిం బెను తొరవఁగల్గి
మంచుపచ్చును వినియెంతో మోదమలర
బోవునందరు సధినుండి బోవునెక్క
స్పృధ బ్రాహ్మణ దూపంబు వొదవి హనుమ॥

తే॥ అంజనేయుని యీ స్పృధ వాక్యబట్టి
ధిక్తి గొల్పియు పదలక బట్టుబట్టు
రామదర్శన మొదవును రామదూతి
సొంతువిధమున గలుగదు నొగులులేరు.

౪॥ చెప్పినజోష్యను తెప్పరిఁ
దప్పక నాకుఁగిదాను దయగైలాపం

బొప్పగ నేనుకుంటిని

తెప్పితి మీ భర్తకతన వింతనబాడుకా!

మమ:- అమ్మా! మీ పుణ్యవశంబున నాభర్తకు శ్రీ
రామ సంకర్షణము గలుగు తెలియఁగలిగె.
మీరెంతయు వందనీయులు. నేనెంతయుఁ గృతా
ర్థురాల సంజలితేసి మ్రొక్కెదఁ గై గొనుఁడు.
(నమస్కరించును.)

బ్రాహ్మ:- నీభర్త పుణ్యచారిత్రుండు. భక్తుండు. నీవునట్టి
భక్తులవేనవలఁ గొలచిమిప్పువదసిన దానపు. అట్టి
దానపు నాకు మ్రొక్కుట న్యాయము గాదు.
అమ్మా! పుణ్యవతీ! నాయందు నీకుఁ గరుణగల
దేవలోకమున నావంటిపాసి జనరాండ్రకు బుద్ధి
గలుగునట్లు నీతి నేర్పి వారి నట్టి పాపకృత్యముల
నుండి తొలఁగింపుము. నే బోవుదాన.

(అని నిష్క్రమించును.)

మమ:-

క|| రామా! నీ భక్తుండును

వేమారు భజంపుచుండె వినినది యెఱుఁగకా!

నీమంబున భజియించెడు

పామరుఁడగు కులనీదాను భక్తునిగనుమా!

తే|| రామభక్తుఁడు నంజన రామగుతుఁడు

సంద్రములకాటి నీతిని జాలిఁగనిన ।

బాహుబలంతు నామమంతు బ్రహ్మరింతు

భర్త దరితేర్చి శ్రీరామ బరిగజాప ॥

౪౦|| సేవిమిటిజేసెడి పుణ్యము

చేసటులు శ్రీజనులుగూడ కి భావ సగమున్

విసమితి చరితుఁడు దాసుఁడు

గనగల్గిన రామునదిగి గగదను నేనున్.

౪౦|| పరివిడ దైవమేడ పరిభావమున్ దలపోసి చూచినన్

పరిసరి ప్రీతుఁడై తిసర భామవిభాసిర భామరాంగి కి

మరిపురుషార్థ పర్థనియె మానవతి లలకంటు స్వర్గమాన్

మరుకముతోడ జెందవగు గూఢజయిన్నిటి జెంద నేర్పున.

గాన మునుల నేవ కై బోయెద.

(నిష్క్రమించును.)

గోస్వామి తులసీదాస నాటకము.

పంచమాంకము.

—+ పృథమరంగము. +—

స్థలము:— కాశీనగర రాజవీధి.

(తులసీదాసు ప్రవేశము)

ఉ॥ మేదిని నెల్లవేళలను మీశుభకామము సంపూరించుటే!
మీదయనింపుమంచునుదమిన్ నుది బ్రార్థనజేయుచుండుటే!
మీదగుభ్యుక్త్యు భ్యుక్తులకు- మెప్పుగనిత్యము నేనజేయుటే!
నాదగుయీస్థిరంబు కరుణాకర రాఘవముక్తి దాసుకా॥

కీర్తన:-

పరమభక్త- ఎరదమదిని- గోరువాడ- గూర్చినిలను-
గరుణతోడ- గావుమయ్య- శ్రీరామ- చంద్రవస్తు ||పర||
శరమదయా-కరుడవుధీ-ఎరుడవా-గురుడవీ- శరణుంటి
పాదమంటి- శరణార్థిని- సాకుమయ్య ||పర||
రిపియించితి- జపియించితి- విపదంబుధి-మనిగి యుంటి-
నుపమింశయు-నుపకృతిన- నెప మేదియ- నెలుగకింత
||పర||

నదలియుంటి—నదనినిని—నుదలిజగము—మిథ్యయనుచు—
నదయరాను—పాదపద్మ—మెదడులెట్టి—యిచ్చునీటి కివరి

రామచంద్రా! శ్రీరామ చంద్రా! దర్శనమియ
వుగా! నాజన్మధన్వత జేయవుగా! నీదర్శనాభిలాషచే
నెబడినపాల్లు నీమది కెక్కవుగా! ఇదివీకు నహజమే.
నిన్న పేక్షించువారిని శల్యకరీక్ష జేయనిదే, లోకవికక్తుల
జేయనిదే. పంచేంద్రియద్వక్తి తప్పనిదే శరీరాపేక్షా
దూరులజేయనిదే, తదేకనిష్ఠాగర్హులని దలచకయీ
స్థితార్థంబు జేకూర్చవుగా! నాశక్తివంచనలేక తమ
దర్శనోత్సాహినై, తదేక నిష్ఠాగర్హులనిపించి, తపించి,
స్మరించి, నిష్ఫలమనో వాంఛితుండనై వాంఛితంబును
సమకూర్చుకొన, తమధక్కులకు, యీశ్వరాంశా సం
భూతుండు, పవనతనూభవుండు, నాకునామము జేయు
ననియెంచి యిచ్చటకు వచ్చితివి.

(శబ్దమువిని నటభవయించి, రేచారణాది సంతోష చిహ్న
ములనో)

నామరూపధర్మబీజముల కే కాగోలునిటవారిరాక.

ఉ! తెల్లనిపెండుకల, నకులు, దేజములొప్పడిమోముదమ్మియున్!

తెల్లనిపెత్తమున్ గురుచదేహము నంగుఁ నొంటిజంఁదమున్

కల్లంగగరభి మాలింగొని జయ్యవచ్చెడి సిద్ధచాక్రములు!

దల్లక కాఁతి జెల్పిన మహత్ముడె యీమహానీయుడొకఁ!

అల్ల యీరక్కసి జెప్పిన వృద్ధ బ్రాహ్మణులు
వీరైయుందురా! ఆయ్యా! అంతపాటిపుణ్యమా! శ్రీ

రామచంద్రునికు నామీదనేటికిట్టి కరుణగలెనేమో!
ఏనాటికెవ్వని కెట్లుఫలించునో యెవ్వఁడెఱుఁగు.

(పుద్గలాక్షాణుఁడు పునఃకించును. కులసీదాసు
సాష్టాంగపంజ ప్రణామంబు లాచరించును.)

పుద్ధ:— భవదభీష్టార్థసిద్ధిరస్తు.

కుల:— స్వామీ! తమ నివాస స్థలంబెయ్యది?

చం॥ చతురీశ మిదుచిర్యలమ చాలముదంబున విన్నవాడనే
నకులొనరించువాడ నుగుణాలను వన్నపజావిమీరు పం
కరమునానించు తావు దమవామమునెల్లి యుగ్రహింపరే
(పుద్గలాక్షాణుఁడు విమపించుకొనకయే పోవుచుండును.)
అకులర భక్తినివనపు నర్పిలిగొంటి క్షమించిపల్కరే!
(పుద్గలాక్షాణుఁడు విమపించు కొనకయేపోవును.)

కుల:— (కెల్లబోయి) ఇదేమిచిగ్రము! తొంబదేండ్ల
తొక్కునకింగే తొందరయేల! సవనయముగను భక్తి
శ్రద్ధలతోడను నేను విన్నవించు కొనుచున్నను నామూల
వినిపించు కొనకయే పోవుచుండెనే! ఈతఁడా రక్కసి
చెప్పినపుద్గలాక్షాణుఁడు కాడనియే తోచుచున్నది.
ఎట్లయినను పోయిపట్టెదగాక.

(అనిపోవును. ప్రహరీకము పుద్గలాక్షాణుని వెనుక
కులసీదాసు.)

కుల:— ఆర్యోత్తమా! నాప్రార్థన నాలింపకయే
యెచటికట్లు వడివడిగబోవు చుంటిరి?

వృ. బ్రా:— ఎచటైన బోనను. నీకేల?

కుల:— మీనివాన స్థలంబెచట?

వృ. బ్రా:— అ! యెచట! సముద్రములో?

కుల:— నన్నచటి దోళాండ్రో?

వృ. బ్రా:— సముద్రములో గలుపుటకా?

కుల:— ఎటుల జేసినా సరే.

వృ. బ్రా:— నరహత్యలుజేయు నెర్పదవా?

కుల:— మీరెచటనుందురో నేనుచటనే యుందును.

వృ. బ్రా:— నాకనులొరుల పచ్చగిట్టకు.

కుల:— మీరు బ్రాహ్మణులు అంతులో వృద్ధులు.

మీరొంటిగ నెట్లుందురు?

వృ. బ్రా:— నాగొడవ నీకేల. నాదారిని నన్ను బోనియ్యు.

కుల:— నాకుపదేళంబు తమవలన పొంద వలెనని కుతూహలము. నాకోర్కెదీర్పుడు.

వృ. బ్రా:— నా కుపదేళంబులు చేతగావు. కావలె నన్నయి పౌరాణికుని కడకుబొమ్ము. అంతి యేగాని వ్యర్థముగా నన్నుబట్టి దురవస్థల చాలు గాకుము. (పరుగు పరుగున బోవును. కులసేదాకు వెంటనంటి బోవును.)

ద్వితీయ రంగము.

కలము:— కాశీనగర రాజవీధి.

(తులసీదాసు పృథ్వీమ)

చేతిలో చేయివేసి పరువులిపివారి భంగి
పోతినేగాని శాడకుసులు వేయనలేదు. వానిమూర్తి
గనుపించ లేదు. కారణమేమైయుండును. మరి
యేమైయుండును. ఆవృద్ధ బ్రాహ్మణుం డీశ్వరాంశా
సంభాషణ జైయుండనోపు. ఛీ! నాయట్టిపాపి యెందైన
గలదా! కోరినఫలితము సంభవించినప్పు డనుభవించకవిడు
చివారకుండునా! వాయతనూభవునివెట్టి బ్రాహ్మణునిగాఁ
దలంచి యెంతవెట్టినతి.

కీర్తన.

హాస—బోతిని— మొరడునెరిసి || హా||

మక్తిప్రదాయిని — ఛిక్తారత్నమును — ఛిక్తితోడగొల్పు—
అ—శక్తిలేకనేను|| హా||

యాస—య—కాదిశే—అవు — యాసమంచెంచక ।

నాపినాకోరిక — దీపింపకింతయు || హా||

బ్రాహ్మణయాభుడు — పవనతనూనాడు

బ్రహ్మాండమునదాసు—బరగె నెట్టిట్టులో || హా||

ఆ మహాను భావుండు మహాభక్తుండగు మాను
మంతుండుగాని బ్రాహ్మణుఁడుఁగాఁడు. నేనిశ్చలబుద్ధితో
వారికడ జేరి యెట్టియిక్కట్టులైన బాల్పడి నాకర్జునును
దుద ముట్టిచెదఁగాక.

మ॥ మదమొప్పారఁగప్పొద్దబ్రాహ్మణుపదంబున బట్టెదన్ దిట్టకన్
శుదురన్ గోర్కలఁదీర్చుమంచు తెద నేహర్మిక దగ్గర నేదెదన్!
అదుకన్ ద్రోక్షి నఁ జిల్పితైరివను దాఁతెంచాడివన్ మోదివన్
పదమూర్ బాయనురాముఁఁజాపకను వ్రాసాంబులున్నంతకున్!

చ॥ కనువిలదాల్చినందులకు దాగుదీసి మానుమంతుగొల్పెదన్
భువకృపకాపి నేని రఘునందనురామునిఁ జూచితిరదన్
తెనటిగఁతం విఘాతమును తెగదినవిశ్వల భక్తితోడవ
య్యవఘ్ననఁ జంజరిమతున కర్పణఁజేసెద విశరీరమున్!
(ప్పొద్దబ్రా)హ్మణుఁడు ప్రవేశించును. తులసీదాసు మొక్కి
లేచి)

అశ్రోత్రమా!

చ॥ నుగుణవరింప మొక్కినను బోద్యము దీవన లీయ నలతో
అనునగుఁ గానితాగ్రియటు లాత్రితి నేగిరియ్య తెప్పరే!
నగుమొగమింక జాపకను నాయమొ త్రివరి గాంచనాయెదక
నినిటు నేడుమింప జనవాయు రిమాధిపు డొదవనముతో!

కీర్తన.

పవననయా—లలుకుమింత — నగసునేదా—బలుకవే!

కొరివిన్న—గూర్మిఁగొలువఁ — గోపనించఁగూడదయ్యా

[అం. ౧]

కులసేవాన నాటకము.

౧౧౩

పరుడగాను—బరుగులిడకు—బ్రాహ్మణోత్తర—పాదముబదిలి
(పుద్గ బ్రాహ్మణుని పాదము బట్టును.)

ప్ర. బ్రా:-

కీర్తన

నదలుము — నదలుము — పాదములు — బరువదిలోపలి
బ్రాహ్మణునింటికి బుడ.

కుల:-

నదలను—నదలను—పాదములు—నెరుములొసంగక—బరగగగను ||

ప్ర. బ్రా:- ఈ పదేశములు—యుండివిట—ఈ పదేశములు—మాడువిట

కుల:- స్వామీ! మీనిజరూపంబేల నాకిడదాచెదరు.

నిన్నటి రేయికి నుమరుగై యేమైతిరి. తాముమహా

బల సమన్వితులరగు వాయు తనాథపులుగారే!

కీర్తన.

పల్ల || హనుమంతా! బలవంతా!

అ|| ప|| ఆనుచును—నను—నాగరించిమా || హను||

అనుదీపమున—నద—యార్చినిమ్ముగని. వినుత సేయగనులేగమి
లోపలి

భక్తాగ్రసర—భక్తవరదనా—శక్తిమిందినను—బాలగొల్పెదను

రానుభక్తుడవు—రామదూతవు—రామనామముత — రయమున

లోపలి

పరపతి నేనిటు—పరపదేశగను—విరసరజాప! విపరీతము!

కొట్టినదిట్టిన—గోపగిరినను—మట్టుబెట్టిననుమానను—నినుగన

స్వామీ! మీ పాదారవిందములకు ప్రణామము

వాడ నన్ను దయతో తేలొనుము.

వృ. బా:- శ్రీ ర న.

బాంక - బాంక - పృలించెదవు - చీర్ణంబునని || బా||
 శరమ - శారమా - గారాబంబువ - గుణసంబుట్ట || బా||
 బాంక - బాంక వార - గింక వరేయుదు - వసుసరించెదవు || బా||
 వృద్ధుడవే - వృద్ధుడవే ! శ్రద్ధవోడినిట - సాగిలపడియె || బా||
 తుల:-

అన్యోత్తమా ! ఏల యీ అకారణ కోపము !
 అనుగ్రహింపుడు.

- శ్రీ ర న -

అయ్యో ! గను - మయ్యో ! హను - మయ్యో వను - వాదరించు
 || మయ్యో ||
 ఎచటకువారు - తా - ఎచటకుండవారు - అచటకునను
 దోళానెదర - అకురత నేమిముగొల్పెద || య్యో ||

వృ. బా:-

అనుజా - కనునుజా - రామ - రేనూజా - వామాట
 వీనుము - ఇచటకు - బహుదూరము - వాయువుగన
 భారము - అటునిటు నే - నెటులా బోయి - వొంటిన
 చటమండువాడ || అనుజా !

తుల:- ఛిక్తవరహలందు - మిమ్ము - ఛిజనలేయనెంచు ! వా - శక్తి
 మండవలదటందు - జరిగిచో - వ్యాయ మెటుల || వయ్యో !

వృ. బా:-

ఉపదేశముజేయ - యా - యుపకుయింతయు నెఱుగ
 నుపకారుడు - పొరాణికు - దిచ్చునుపమకెలికి
 కొమ్ము పొమ్ము || అనుజా ||

కుల:-

యెటులబోతిరయ్య — నా కెఱుంగఁజెప్పఁడయ్య!

ఇచ్చబుట్టెనాకు — మీ — ముచ్చటవివ సంతో || అయ్య ||

వృ. బ్రా:-

ఎటులబోవనికేమి — అటులకడుగఁ బనియేమి!

పటుకరమాగ బాధించెను — పట్టపగటి దొంగవలె || అను ||

కుల:- స్వామీ! నామది మీసాన్నిధ్యము తేరిమిమ్ము
గొల్చి నేనఁజేయును! మనిమరింబురి కొల్పించు
న్నవికరుణించియంగులకంగీకరించ బ్రార్థితులు.

వృ. బ్రా:- నేనేమో నొక మహానుభావుడనని యెంచి
యేలవన్నుగొల్చి నాస్వాస్థ్యహాదవయ్యెను. నేవు
ద్భుతము. న్యర్థుడన. సామర్థ్యము పోకేసినీయిప్పి
తమును సమకూర్చుకొన్ను. బొమ్ము.

(అని పోవును కులసీదాసు అడ్డమురాగా)

వృ. బ్రా:-

పల్లవి|| కీరించ — చేటువచ్చు! దారివడిపోగదీ!

అ|| ప|| హాగుయెత్తి — లేని నాను! బారిమండిచాయవు! కీరించ||

చర|| ముసలివాఁడు — మెదలలేదు — విసిగియేమి — శేయును!

ఎసకుద్రాగి — బలుకఁబోకు — పసనుమాల్చి — బారునున్!

పవనపుకుఁగొడనుచు నన్ను — గవయఁబోకు మాకుకా

గవయరాకు — గవయరాకు — యింసరంటె — యగుమా||

కసరివన్ను — విసరివైకు — పసనుమాల్చి — బారునున్

కులసీదాడ—కులలేకు—విశువుజాకు—వీకుమా॥
 కులసీదాడు—తోలగోదారి—లోలకైందల—జేకును!
 ఘనములేదు—పదకువీకు! యిలమబ్రదుకు— విచ్చలున్
 ఎయకువీరి—ఎగుకుండ—బయలు బట్టెచ్చెరు!
 వియమమింత—నెదమగారు—బయలగారు—గాలకా!
 (కులసీదాడు పైకణమును స్పర్థప్రాప్తమౌచుచు పోవును)

కుల:— ఎంతగంభీరవాక్యము. ఎంతటి మాయదారి
 లేనము. ఎంతపరీక్ష. భక్తులు కావలెనన్న ఉత్తర
 మయమగు నిచ్చగలగవలెనన్న నొకులమదిగ
 గించవలెనన్న దాముబట్టిని పూనిక నెఱవేరవ
 లెనన్న ఎంతటిచిత్రవిషాద విస్తరణ వికృతకర్మ
 బులకైన లోబడి తలపడిపూనికపూర్ణమగ నా
 భంపవలెను. లేదా అంతేమొందవలెను. ఎట్లు
 తైసశ్రీమ దాంజనేయుని క్రవచ్చునిగ జేసికొని
 మదీయ మనోరథము నెఱవేర్చుకొనియెడగాక.
 వెంటసంటి పోయెదగాక. (పోవును)

తృతీయ రంగము.

స్థలాంతరము:—కాశీనగర రాజవీధి

(కులనీదాను విషదమతో ప్రవేశించును.)

కుల:— రాను! రాను! నే నెరిగితివావని. అట్లు కాకున్న యెంత వేడినను రిన నిజ స్వభావము నిను మంతయు నెఱిగింపవేడినను నుంతైన గృహిం చుట కెడమియఁదాయె. ఇదినా ప్రారబ్ధమా? లేక నాభక్తమూదారుఁడు దర్శన ముసంగ నిచ్చి గింపఁడా! ఇచ్చగింపకున్న నాయుచ్చదీనులెట్లు? నీరకుండునా? నేబట్టినది చింతగొమ్మ గాదా! మనుగొమ్మయూ విఱుగుటకు? (విచారించి) అవినునాగొక్కియుపాయము స్ఫురించుచున్నది. శ్రీయాంజనేయుని దయసి గనవలెనన్న శ్రీరామమూర్తి నామస్మరణ జేసిన తప్పక దయగొనవచ్చును. నామహానుభావుండు శ్రీరా మస్మరణ మెచట జేయఁబడునో నచటకు తప్పక వేచేయును. కాన నే శ్రీరామస్మరణజేయుదును.

తృతీయ రంగము

శ్రీరామచంద్ర) కృపాగుభజమన హరణ భవభయ దాహణ
పాంశులలోనిక కంజముఖ కంజంజ పకంజాచుగం ।

కందర్ప అగనిత అమితచళితవ నిజరదమందరం
 పకటితమానోరథి కరుదితుది నామివకమతాధరం!
 (వినుచు వృద్ధబ్రాహ్మణుడు రాగా కులసీదాను తటాటక
 కనుస్కరించును)

వృ. బ్రా:- (కనువిచ్చిచూచి) నీనానాయనా! శ్రీరామనామ
 స్మరణజేయుచున్నది.

కుల:- అవును తాతగారు. మీరేలయిట్లు కంష్టమూసి
 కొని చెవులునిక్క బెట్టుకొని చారితెన్ను లేక
 శబ్దము సవ్యడిబడి పచ్చుచుంటిరి.

వృ. బ్రా:- ఎన్నఁరో భక్తులు రామనామస్మరణ
 జేయుచున్నారని వివచించితిగాని, నీవంటివారి
 గొట్టుదొంగలిట్లు చేయుచున్నారని దలంపనైతి.

కుల:- శ్రీరామచంద్ర శబ్దమును వివచనెక్క హను
 మంతురకుఁ దక్క తక్కిన వారికింత యానంద
 ముండిదు. మీరా యానిజనేయులుగారుగదా!

వృ. బ్రా:- బరీమష్టా (కొరముతో) యెంతటివాఁడవురా!
 ఎన్నొక్కకోఁతిఁజేసి యాడింప నూహించితి
 విగా! నానోనానీకు హాస్యము!

కుల:- ఆర్యా! తమకేలయింత యాగ్రహము. కవికుల
 శ్రేష్టులంటినేగాని వేఱుగఁబల్కలేదే.

వృ. బ్రా:- ఛీ! మూర్ఖా దూరంబుగఁజనుము. అట్లుచన
 కున్నవాడు మేము చేసెదనో. (చెకరించును.)

కీర్తన

తుల:-

తలనెను—దలనెను— బో—రమకాత్పర్యము! బె!

దూరముబోయిన— మీరు మాయముగ!

సారకు శ్రేణ— సంకఠం నుండున !

గొట్టెలవాడనె— గుణము దలనెనో— గుణావీరి

గోప్యంబుగముగ!

కదలను—వదలను—వదలను—నియమము— మదమారగ

మీపదము—విడువను!

(మఱింత దగ్గరగాబోయి)

శమవిషయమై నాకొకిలెదెల్పరుగా?

వృ. బ్రా:- (విమతతో) ఓననో! ఇది మంచితగులాటము
గానున్నదే! నాప్రాణంబులకు వినువు కనించు
చున్నది. ఈదుర్మార్గుండెక్కడనుంచి దావరిం
చెనో! ఛీ! ఛండాలా! దూరంబుగబొమ్ము.

(తప్ప బోవును)

తుల:- (నెంబఁబని అడ్డమాగా బోయి) స్వామీ! అగ్రహింప
కును. అనగగ్రహింపుడు మీవంటివాఁరితఁబారి
లేక కోపగించుట గోరి మిమ్ము గొల్వవచ్చిన
వారి ఘోరమా! నేరమా! కాకున్న! మీసుస్వ
భావంబు మరుగిడంజేయుటకా!

వృ. బ్రా:- (కోపముతో) ఓరీదుష్టాత్మా! నీవనిమీఁద
నీవుండక నావంటి ముదునలిసోనెక్కసక్కము

లాడెద వేలగా! భరిరా ! నీకు నే నా యిచ్చకము
లాడుటకు దొరకినది. అధికప్రసంగము మాని
పోము.

తుల:- స్వామీ ! మీరెంత జెప్పినను యేమనినను
టుమ్మువీడిపోవ నా ముఁగబొప్పకున్నది. మీరు
కొట్టినను తిట్టినను దూషించినను మీపాద సేవ
మానకాల. అదిలేకున్న నేమనకాల

వృ. భా:- (కాలిలో) ఓరీ! నీవుమహామూర్ఖునివలెఁగిన్నించు
చున్నావు. నన్నుమాట్లాడించకుండ నుండుము.
మాట్లాడించితివేని నెండులు బ్రద్దలుకొట్టెద
నుమా.

(అనిమానముచాల్చును) (కులసీదాసుదగ్గరకుబోయి)

తుల:- స్వామీ! తమ్మునమ్మి తమయనగ్రహమును
సంపాదించుకొన వచ్చినవాని మీఁద నింత
యాగ్రహమేల?

కీర్తన

ఏటి! - ఎవరింత - కోపము - పరి - తాపము !

సుస్వభావము చాప-స్వభావమడిచోప - తపన నూనడ

వినయకల్పదా! ఏటి

పవనమానులుగార! పవనార్థులుగార! కార రాములసీతా

కల్పితచానులు

కాంక్షించి గోరితి - రక్షించు మానతి - భక్షించ రక్షించ

భారము మీయిది!

వృ. బ్రా:- ఏమేమి! నీవునాకు భక్తుడవా! అందుకా
నన్ను బోధించి తేసితివి. సెబాస్! నీదిరాళ క్తి. ఛీ!
ఫండాలా! దూరముగా బొమ్ము.

(అనికొట్టబోవును.)

కుల:- స్వామీ! దూరముగా అపార్థము చేసెదరేల.

కీర్తన.

తెలిసితి తెలిసితి లే కామమా!

వాసర శ్రేష్ఠులు వరగుణధామా || ౧ ||

నావియకాదన నాయుకుపుత్రా || ౨ ||

స్వామీ! నావలుకుల యందపార్థమేమున్నది ?
మిమ్ములవాసర శ్రేష్ఠుడవంటినిగాని వాసర మంటినా!
ఉన్నమాటకు తామనమేల! మీమాయలఁ జాలనీతినని
మాయ తేయఁబూనితిరి గాఁబోలును. అద్వాన లాభ
మేమికద్దు. భగవద్దగ్గనంబుకై ద్వాదశ వర్షంబులు
పడరాని యిమమలఁబడి ప్రయత్న విఫలతఁజేసి తమ
శిష్యుండనై భగవద్దగ్గనముచే పృథాఘండ నగును
నని గాఢవిశ్వాసముచే మీశనఁజూచ్చితి. తమకంటె
వేరుదిక్కులేదు. పాలముంచినను నీటముంచిననుమీదే
భారము. తమయిచ్చ వచ్చినట్లు జేయ వచ్చును.

(అని పాదములపైఁబడును.)

- కీర్తన -

వృ. బ్రా:-

ఛీ! కులుక-కులుక-పలుచదనమిటు విడి పో పో పోరా

చలము వెలుగెనరా — బలముగనుమిడరా!

బలకలిదే—బలముగచెడ—గలరబడగ తొలియించెడ | ఛీ

తులసీదాసురాకు—కలరబడయలేకు! తొలగనుమిడే—

తొలిబలుకులు—యలనువిడచి విలపించెడు | ఛీ!

ర. న.

తుల:—

హా! పవనశనయ—పరమపురుష—పరికుడబ్రహ్మణ రారా!

పదమువిడువ స్వామి! పదలపదల స్వామి! కదలనుమి

పదములవిడి—పదయన్పాదము—అదలిందిన!

పటుతిర మనబోకు—కటుకుచెలుపునాకు! నటుకుడవే

నిటు బలకలెగ—మటుమాయము || హా ||

వృ. బ్రా:— ఓరీదుష్టాత్మా!

౧|| మానగదయ్య యట్టియనమానపు శిష్టల గెట్టివేశలన

దీనులఁ బెట్టించితయును నేడగెల్లని నొక్క చప్పికన!

గానపుబిడ్డిలిక మదివికావెలై జరియింపవేకుడే!

“దానన” శబ్దమున విడువధన్విత కెంతెదుఢైర్యమానుమి ||

రామా! రామా!

(విషాదము వల్లిన యింది యూరకొనను.)

తుల:—

౧|| మానోట నిపుడునల్పిన!

శ్రీరామామృతిము శ్రోలశ్రీరాముని నే

కానగబిడ్డిలిక లేను!

రామ! శ్రీరాముఁజూపి కాపాడగుగా!

ఈ బీదవాని యాదు కనికరముంచి, కటా

క్షింది శ్రీరామనందర్శనంబు చేయించి సంతసంబు నొ

దింపుడు. ఈజన్మయున్నంత కాలము మిమ్ములసత్యంత
భక్తితోమీసాదనేవశేయుచు, అనువులదోషగువాడఁ
గాని, మిమ్ములమాత్రము వీడువాడఁగాను. సత్యము.
సత్యము. సత్యము.

ఉ॥ పర్యట పర్యటేగమఁడు స్వామిని తాపుడు తాపకున్న శే
నిత్యముమిమ్ముఁ గొల్చిడు నేర్పువ గాలమ బుద్ధియిద్ధరక్
మృత్యువుచేరఁ జిక్కడను, ముక్తికి సాధకుడైన రామునిక
నిత్య, నిరామయున్, గనులనేర్పువ తాపకమిమ్ము వీడగా.

వృ॥ బ్రా॥— నాయనా! తులసీదాసా!

ఉ॥ పండవమీన శేయునును బలక యూరక సావధానరిక
గండకపండకన్ వినుము గాంక్ష పురాణము భక్తితోతురిన్
మందుముమత్త తారకము మోదముతో వినుచుండుమింపుతో
పందియ మందివీడుమిఁక బాబప్రసంగము నోపిమాయుమా॥

ముందుపురాణ శ్రవణము శేయుదమురమ్ము.

తదుపరినూటలాడు తొనెవచ్చును.

తుల॥ స్వామీ! మీకుపండనముజేతు. నా సంతోయ
మొంపదీర్పుడు. రామాయణమునకు మీరే
ముఖ్యకారకులుగిదా! ఇదిరులుజెప్పగావినుకుతూ
హలము మీకేలనో దెలియజెప్పడు.. మీరేది
చెప్పక బోయినను నిదొక్కటి మాత్రము
దెల్పుడు.

వృ॥ బ్రా॥— (రావర్యముతో) నేనొక రహస్యపు మను
జాండనా! అద్దానినీవు గుర్తించితివా! చాలు

జారు. ఇంక నైననిట్టి మాటలఁ గట్టిపెట్టుము.
 నోటికివచ్చినట్లు వదంకుము. ఎవ్వరైన విన్న
 నేమనుకొందురు. మాయదారియనరా! బం
 ధింపరా! విడుతురా! నాజోలికింక రాకుము.
 వచ్చితివా చచ్చితి వనుకొమ్ము. (కండ్లమీఠారి
 కులసీదానువిరుద్ధిపించును. కులసీదాను సాక్షుంగము
 పదవిధ్ద బ్రాహ్మణుఁడు పరుగు పరుగున బోవును)
 తులసి:- (కులసీదాను చిగునలేచి పృథ్వి బ్రాహ్మణుని గానక)
 పోయెను. నేనిదే వెంటా డించెద.

(పరువెత్తిబోవును.)

చతుర్థ రంగము.

స్థలము:— కాశీకగర రాజరాల.

(విధవబ్రాహ్మణులు పోతకము.)

ఈబాలకు: జెప్పడై యుండనోపు. నేను హనుమంతుడనని గట్టినమ్మకము గలిగి యున్నవాడు. వాడట్లుగ నూహించి యుండునా! లేయేరి వల్లనైన నతింగి యుండునా? ఎట్లయినను దళిత భక్తి విశ్వాస ములుగల్గియున్నాడు. లోకులు నాగుట్టు తెలియుదు రేమోయను భీతితో ననెంతసానుదాన భేదోపాయముల చే నొక్కి చెప్పినను వినుపించుకొనడు. తనదాతినదే గానినామాట జెవిజెట్టుడు. భక్తి విశ్వాసము లన్న నిట్టివేగదా? ఇంతటితో మనుజునివరీక్షించుటచాలదు. ఇత్రటికతిన దండనమునఁ గానివీనిశక్తిభక్తులఁ బరీక్షింప వీలులేదు. రామాయణ కాలక్షేపమునకు గాలకతి క్రమించుచున్నది. పోయెదను.

(పోవుచుండును. వెనుకననుపరించి కులసీదాకు ప్రవేశించును.)

కుల:— శ్రీ అంజనేయా! పవన తనయా! భక్త రత్నమా! శ్రీరామదూతా! నా యెరాలించ పుగా! నన్నుఁగావడవుగా!

శ్రీ కృష్ణ. అనందశైలది. అదితాకము

అనుచు! సమానమైనరు త-సమానమర ది! శ్రమాతోపభా -

సమాన విధివగు ||ప||

చ! తరంబెవరికగు-కరంబుబాడగన - శ్చిరంబె కరలను - స్మరించి
జాగడగ!

చరించెకవుయల-ధరింప నెటులగు-గరంబొకపు -అబ్బు-
రంబుగనగన ||ప||

మునులంతటివారు నీమూర్తివంతము జూడలేక
తపోవననంచారులై తిరుగుచుండ నేనెంతటివాడను.
నీనామ సంక్లీర్తనజేయుచు నినుగన యత్నించెద.

(వృద్ధ బ్రాహ్మణుని కడకేగి)

తుల:— హనుమా-నే-ధిరమా-నా-శిరమా-నిన్ బాగడుటకును
శ్చిరముగ-నిను-రాముడక్క-మరియేరివి-మదివిదలుప
||హ||

వృ. బ్రా:— ఓరీ! తిరిగి నేహనుమంతుండనని వదరు
చింటివిగా?

తుల:— హనుమా-వను-గొనుమా-కడు-ఘరిమా- అనిలాశ్మకాంచ
కనమా-తిరు-జించుమా-పరుడవంబు-దలపకుమానిహ||

వృ. బ్రా:— నీవుపరుడవుగాక మరెవ్వడవు. దారుల
గొట్టుదొంగివు.

తుల:— కనగా-నే-దివగా-ఇటు-చనగా-ఘను-రాములొప!
అనిలాశ్మకాండ - ఘనున్ - గనుకలొక గలబులండు

||హ||

వృ. బ్రా:- అవును. అట్టి అంజనేయుని కడకు జొమ్ము.

తుల:- శరణా-యగు-చారణ-భవశరణా-కుడవంచు-భవ!

చ్చరణం - బులుబట్టివాడ - గొలుచువాడ ||హ||

(పాదములు బట్టును.)

వృ. బ్రా:- నాకిదేమి తగులాటము గల్గినది. రామా-
యణకథా శ్రవణమునకుఁ జోపువానిని బట్టి
బంధించెద వేలరా!

తుల:- పరువా-యిది-తెలివా-శి-లరువా-పరు-కాపుఁ జాప ।

కరువా-వర-భక్తులింక-శంక-లేక-శరణునిప ||హ||

వృ. బ్రా:- బాలకా! తెమ్ము! నీకు కావలయున దెద్ది.

తుల:- కనుమా-నకు-వినుమా-యింకఁ జనుమా-శ్రీరామకనుఁ

కనుపిం-పుమా-శ్రీరామని-కరుణకాపు-మాంజనేయ

||హ||

వృ. బ్రా:- నీవునన్నిట్లు బాధించి బొందునది కడ
గండ్లఁ గాని శ్రీరామ మూర్తినిగాదు. కాన
నామాట వినుము. అట్టి యాశలు మానుము.
మానకుంటివేని నీపాట్లు చూచుకొమ్ము.

తుల:- శ్రీరామాంత రంగిక భక్తవరదా! నానిశ్చ
యమువినుము.

చం॥ విసిగిన, కదరించినను, వేగమెన్నది దిట్టి కొట్టివన!

గవళిన, జొమ్ముచొమ్మునుచుగ వృదళకా శనుశేర్పణాదినన్

గపినునీదేని దేహమును పూర్ణమనర్పిత తెందివేసినన్

బహువిధములెంచెదను; బానినిగ గొనియాడుచుండెదన్ ||

మహానుభావా! ఇవ్వడైన నామనోనిశ్చయం
బెరింగితివే. ఏలయ్యలారక బలిచెదరు. మీ రలిగిన
కాంతింపఁ జేయుటకు నేనెంత వాఁడను.

దం!! పరమకపోధకుఁ డెరియకొల్పడ శరణ మొనఁగి త్వమఁ
పరమజయాశ్రయఁ తమర ధర్మపాలితి కల్పవృక్షమఁ
గుఱుకుగ మోక్షపూరము గూర్చివిజ్ఞాన రామఁజాపర!
తర మె జరింపరాదువిధు దర్శన సత్తుకు లబ్ధుకండికక॥

స్వామీ! మీనిష్ఠేతుక జాయమాన కరుణా
కటాక్షమునగానిప్రయత్న పూర్వకంబుగ మిమ్ముదర్శింప
వారివార బ్రహ్మాదులకైన నలవియగునే. అట్టి వారికే
యలంఘ్యమైన నానంతివానికగునా! కానిమీ అను
గ్రహ పాత్రులగువాడు తమరు దయాధుని బహువిధ
ములఁ బోగుచుండిరి. అట్టి తమమ్మను హృదయార
విందము నాయెడనిట్లు శిలాకృతిం గాంచుటఁ జూడనా
పూర్వజన్మార్జిత కర్మఫలముడలఁచెద. అట్లుగాకున్న
యిన్నివిధంబుల దీనాలాపంబుల మొఱివిడుచుండ మీ
మనం బినుమంతయుఁ గరగకుండునా! నాయవరాధ
శతంబుల మీమించి భవసాగరమునుండి యుద్ధరించి,
రక్షించి, కటాక్షించి, శ్రీరామనందర్శనంబు చేయుం
పుడు. (పాదముల మీఁదఁబడుట.)

మృ. బ్రా:- (శిలీకరి) కార్యముమించుచున్నదే! ఇన్ని
దినంబుల వలెనప్పించు కొనుటకు ఏలుదప్పి
నట్లున్నదే!

(యోచించి) ఓర్లబుద్ధిహీనుడా! వికారమువలె
బాధించుచుంటివే! శ్రీరాముమూర్తి వైకుంఠ
ముననున్నాడు. వారియందు నీకంత భక్తిముది
రెనేనిఅక్కడకు తోయి చూచుము. ఉన్నతావు
ననే నెట్లుదర్శనముదొరకును. నీచిత్తముముదిరి
నెత్తికెక్కినది. ఈరోగము సామాన్యముగా
కుదుందు. ఎన్ని సార్లు వలదన్నను మీద
మీదకువచ్చి దుర్వివాదముజేయు చుంటివి.
ఇదిపాడిగాదు. నాయెదుటరుండిబొమ్ము పోకుం
టివా యేమగునో చూచుకొమ్ము. (తెదరించును)

తుల:- స్వామీ! కామకటాక్షిణి నాకార్యులరై
యుదురేని పరమ పదమునకు (బోయి వైకుంఠ
నానునిదర్శనము జేయుట దుర్లభముకాదు.
శతయోజన విస్తీర్ణముగల జలార్ణవంబు దాటుట
పిల్ల కాల్యల దాటుట కాలేదా! హిమాచలాది
దుర్గింబులు నిర్గమింపుట అసర్లభముకాలేదా!
సంజీవివర్షితంబున పూలచెండరీతి నాదించలేదా!
అట్టి వీరాధిపీరు నాశ్రయించిన జేయరానిదేది
యుండును. (సంతోషముతో గంతురిడును.)

రై న .

వృ. (రా:-

కృష్ణకవికావారి — ౧ — కృష్ణ వదితువోవి !

శాంతముగ నుండి — ౧ — నానాసమిక్ష జాలువోరి

బడబుద్ధులవారలు — ౨ — వడకులు బుడబుడలు!

నీజాలవిద్యలచే పిచ్చిచేష్టలఁజూపింపంతోషించు
వాఁడనుగాను. పోపొమ్ము పోకుంటివా నీప్రాణంబులు
నీవిశాసనమునునలిపనియిట్లుజేయుచుంటివిగాజోలును.
నీతలతిక్కి నొక్కనిమేషంబున వదలించెడఁ జూచుము.
(కొట్టబోవును)

శుల:- (మఱియింపఁజూపఁ గంతులునయును) అహహా!
స్వామి! మీరునాప్రాణంబులఁ బుచ్చుకొనినను
నశి. మిమ్ముమాత్రమువదలను.కదలను. బెడరను.
దయామయులైనమీగు పెక్కు దినంబులనుండి
దిక్కుమాలిన పక్షీనగు నన్నిట్లు త్రిప్పల
బెట్టుచుంటిరి కృపాటాక్షములతోవీక్షించిరక్షిం
చక యుపేక్షించుట యుక్తమా? పిచ్చుక్తపై
బ్రహ్మాస్త్రమువేయుదురే! యిట్లు చలమూన
బాడియే! దానుని నేరములు తుమించి రక్షింప
నేనువాఁడ (దోసిల్లాగి)

ప! నానుమంతా! బలవంతా!

అను! ప! అనుచురుఁడిను — నను — నాదరించుమా! ప!

అనుదినమున నన — చూర్మనిన్నగని — వినుతిసేయఁగను

నేగమ ప్రోవుమి! హను!

ఛక్రగ్రసర — ఛక్రవర్తిదశా! శక్తిమింది ౧ — సరవఁజేరితిని! హ!

రామధర్మక్షేత్ర శ్రీ-రామబంధువు—రామమూర్తి నిట-రయ
మునకాపుము ||౪||

సరసమ శివీటు-సరసశివీటు - విరసరసాపుము-విసరి
గొట్టెద వి ||౪||

కాట్టినది నిట్టినది-గోపగోపిని-మట్టుచెట్టినది-మానమనిమ
గన ||౪||

స్వామీ! మీ ప్రసంగప్రతాపప్రభావంబులవర్ణింప
నేనెంతవాడె. మీరూప సాదర్యసంబులు సజ్జనుల కెంత
సంధాయకంబో దుర్జనులకింత దుఃఖకరంబు. మీసున్వ
రూప సాదర్యసంబు సెంత షడాయకంబు. మీకళ్యాణ
గుణంబులు వర్ణనాతీతంబులు. శుష్టశిక్షకుండవు. శిష్టవరి
పాల నాధ్యక్షుండవు. నీనామోచ్చాటనంబు జేసిన సకల
భయనివారణంబు. సమస్తసంపత్కరంబు లోకరక్షణ
ర్థంబు యీశ్వరాంశ సంభూతుండవై జన్మించితివి.
నీ ముష్టిహుత శరిష్టలే నాదశకంబుఁ డెఱుంగు. సింధుజల
ప్రతాపంబు నాదేవపాలితంబగు సంతవి పర్వతంబెఱుంగు.
మీయవక్రమపరాక్రమవిక్రమంబులంకాపురాబెఱుంగు.
నీబుద్ధికుశలతయాభానుఁ డెఱుంగు. నీకాయవిధేయతలా
శ్రీరామచంద్రుఁ డెఱుంగు. నీహాసత్యసంధుండవు. నిర్మల
జ్ఞాన పరిపూర్నుండవు. సదాచార నిరతుండవు. రాంకార్య
ధురంధరుండవు. నిఘనస్మృతవానికి నాశనములేను.

(సాష్టాంగపడును).

వృ. బ్రా:- (వికటమండపానంబున) ఓహో! నీకు భక్తి
ముదిరినది. ఇట్టిభక్తి నేనెన్నఁజెఱుంగఁ. అంతఁకంటెకు
జ్ఞానమావరించి అకసము ముట్టుచున్నది. ఓహో?
నీ వేషముజూడఁజూడనాపాదభూతివలె గన్పించు
చున్నావు. ఇక నీవేషము వారింపుము. ఇంత
టితో నోరుమెడలక నూరికుండుము. లేకున్న
తగినకాస్తి చేయించకమానెను.

(చివారునలేచి పరుకెత్తి కులసీదాకు నడ్డముబోసి)

కీర్తన

వృ. బ్రా:- కండక్రావ్వి కా కౌయమువదలు! అండనుండిన-అకు
రితపడఁగా! నుండెక్ర-చీల్చుక-భూ!

కుల:- కగన

వృ. బ్రా:- కండన్

కుల:- పరమనియమపవనకుండెచే-ధరమనిలుల-బలుక-

దలచెదె.

వృ. బ్రా:- అహ! మానంబోవుగా!

కుల:- మావిన్

వృ. బ్రా:- కండక్రావ్వి-

కుల:- శ్రీరామునినా-కిమ్మలగనగా-పరపతి-జా-పగదె

వృ. బ్రా:- దార్ద్రహృదా నికు! కండ -

(చివారున బరుగెత్తును)

కుల:- (అటునిటు వారి వృద్ధభ్రాతృమణి గానక)

అహ! నేడును నాకు మేలుకోల నామమును

బెల్లదలచినారు కాఁబోలు. (పరించి) అల్లడుగో

పొరగికుని యింటివైపునకే పోవుచున్నారు.
పోయి పట్టదగాక.

(పరుగెత్తి పోవును.)

(ప్రవేశము కైకపట్టుడు. ఎడమచేతి మణికట్టును కుడిచేత
గట్టిగా బట్టకొని)

ఈనిర్భాగ్యపు ముసలి ముండ కొడుకెక్కడ
దాపరించి వాడురా! త్రిరామదండ్రా!
అయ్యో! రాకు! రాను? ఈబాధ నేనుసైరింప
జూనురా! మనుష్యులు కూర్చుండున్నారని
దైనా జ్ఞానము లేకుకాబోయి. గ్రుడ్డివానివలె
త్రొక్కుకొనియే పోవుచున్నాను. అబ్బా! నా
మణికట్టు విడిగిపోయినట్లున్నది. (దృష్టిపారించి.)
అదేమి! యింకను భీభత్సముగా నేయున్నదే!
పురాణ మాచివేరికాబోయి. ఈ అల్లరియేమి?
ఏమైననాకేమి? (పోవును.)

(ప్రవేశము మణియొక పట్టుకుడు కుడికన్ను ఉత్తరీయాం
చలమున వట్టి కొడుకు) ఈ ముసలలి ముక్కలు
గాను. ఏనికో కోకమెందుకు? పాపమా బాలుఁ
డేమియుచేయలేదే! అబ్బా! అబ్బా! ఈ కన్నీం
కను వీరుగామునే యున్నది. ప్రతిదినమును
వీనికొదిలి వీని యంతే మంచి వాఁ డింకొకఁడు
లేడని తెలిచెడి వాడను. బేరా! పాపము వీరె
వ్వరో కుంటుచు వచ్చుచున్నారే?

(ప్ర)తకము మఱియొక పధికము కంటుడు)

నారాయణ ! నారాయణ !

ముదటి పధికము:— ఏమిటాబూ! కంటు చున్నాడు!

రెం|| ప||:— ఏమున్నది నాయనా! చేసినదానికి ఫలమును
భవిష్యత్తు తీరదుగదా ! అపిన్న వాడెదో కోరు
చున్నాడు. అముసలి వాడెది యీయనను
చున్నాడు. పురాణ శ్రీవణమున నల్లరి జరుగు
చున్నదని పౌరాణికుడు వారిని బైటికి వెళ్ళ
గొట్టుమని నాకాజ్ఞాపించెను. నేనువానిని బైటికి
ప్రాయసించితిని గాని, ఔరా! వాడెబల మేము
చెప్పుదురు? వెళ్ళినందుకు నాకు తగిన శాస్త్ర
చేసినాడు. నాయెడలంతయు హాస మైపోయినది.
వాని తన్నవలన నాయీకాలు విడిగి పోయినది.
దైవమా! హా! నేనెంత పాపముచేసితిని. అబ్బా!

ము|| ప||:— (కన్ను నడ్దికొనుచు) రామ రామా! అచిన్న
వానిని జూచుడు. ఏనికెంత కోపమున్నదో వాని
కంత పట్టుదల యున్నది. తన అంగవస్త్రమున
నాముసలివాని రెక్కల నెట్లు కట్టి వేసివాడో
చూచుడు. ఎంత విదల్చి వేయుచున్నాడు తన
పట్టును విడుచుటలేదు. ఔరా! ముప్పుచేంద్ల
యువకుని నెట్లు గిరగిర ద్రిప్పివేయు చున్నాడో
చూచుడు.

రెం. సె:-- ఇంకను చూచుట కేమున్నది. అనుగో!
మన దేనకే నిటు వచ్చుచున్నాము. మనమిక్కడ
నుండి పోయినగాని మన ప్రాణములు దక్కవు.

(నిష్క్రమింతురు)

(మనలివాడు తన రాక్కలరెంటిని అంగవస్త్రముచే గట్టబడి
తులసీదాసుబట్టకొన భీకరాకారమున గిరగిరిప్రవృత్తుచున్నాడు)

తీర్తన.

వృ. బా:-- విడువరా!

తుల:-- విడువకు.

వృ. బా:-- కనువిడువకుబడబోకురా! విడువరా!

తుల:-- కనువిడువకు బడబోకురా! విడువరా!

వృ. బా:-- ఒడలుచీల్చెదను. కడుదాత్యంబున విడువరా!

తుల:-- ఒడయుడవెటను - మౌత్సరువయ్యా! విడువరా!

వృ. బా:-- గండ గండలుగ-గాయముచీల్చెద విడువరా!

తుల:-- నండ యుడుగద- నాశ్శృంగదన! విడువరా!

వృ. బా:-- విడువరా!

తుల:-- విడువకు - (గిరగిరి ప్రవృత్తిచే బోవును.)

(ప్రళయ శబ్దము కేరళాశబ్దము కీర్తనమున)

అబ్బా! ఏమివీనిసాహసము. (నిలిచి వెనుకకురిగి
దృష్టిపారించి) ఏమివింత! అచిన్న వాడిని
నాయంగవస్త్రమును విడువనేలేదు. బౌరా!
ఎన్నిత్రిపులు బెట్టుచున్నాను వానిట్లాశ్రయిం
చుట ఎందులకో! రాము! రాము! ఎంత నిర్దయ!

దవురా! అయ్యో! ఆదెబ్బకు ముక్కవగిరి నెత్తు
 రుకాలువలై పారుచున్నది. ఇన్నీ! ముండ్లలోని
 కేనా యీడ్చుకొనిపోవుట! హరిహరీ! దేహ
 మంతయురక్కమే! ఇంకను జాలిలేదే! అయ్యో!
 రాళ్ళమీదనే యీడ్చుచున్నాడు. ఇంకను
 ఆ బాటుని చేతిపట్టువీడలేదే? జోర! ఏమిథయం
 కిరముగానున్నది. హరిహరీ! ఇంక ప్రాణములే
 పట్టులేయున్నది. ఇంక నెక్కడిప్రాణము. నిశ్చేతు
 కముగ వాని నీని పొట్టబెట్టుకొన్నాడు. నీటి
 యుదయమున నే నెవ్వరియొగము చూచితి నోగాని
 యీ బ్రాహ్మణునిహత్య మాడవలసి వచ్చినది.
 ఇంక నీదృశ్యమును నేమాడజాల. హరిహరీ!

(ఆవిరోధము.)

(జంతువులపడిన శబ్దము వికలమైన భానుమంతుడు నిజస్వ
 రూపమున ప్రకటించును.)

హను:-- ఆహాహా! ఈ తులసీదాసువంటి వైరాగ్య
 చిరామణిని నీనెన్నడును గాంచియుంటున్నాడు. దేహ
 భ్రాంతి యిసుమంతయు లేకచిత్తంబు మదాయ
 ల్లంబు జేసి శరీరంబును నేనంత బాధించినను నిం
 చుకొలేయు జరింపడయ్యె. శల్యావశిష్టంబైన
 దేహంబుచట బడియున్నది. నేహోయియెప్పుటివలె
 జేసిదరితేర్చుకొనియీహింసలంబునకుకూర్చెదగాక

(నిష్క్రమించును.)

గోపాలా! తులసీదాసులకు త్రిలాజనేయస్వామి
ప్రత్యక్షమై వరిం బాసంగుట.

(కులసీదాన భార్యపురూపమున ప్రవేశించును.)

కుల:— స్వామీ! శ్రీఅంజనేయమూర్తి! నిన్నింకవిడుతు
ననుకొంటివా! నీ యిచ్చవచ్చిట్లు చేయుము.

(తనయెరుటవయసుప్రక్కలవలది హనుమంతునిఁ గానక)

నేటటిన వట్టెట్లువదలివది. నాస్వామి ననువీడి
పోయె. శరీరభ్రాంతిత్వజంచి ఆత్మరజ్జలచేబంధించి
యుండ నెట్లుతప్పించుకొనియె. సర్వశక్తి యు
కుండగుటంజేసి నాయాత్మరజ్జలనుదప్పించుకొని
పోయెనేమో! అది ఆసంభవము. కాకున్న
నాకేల యీమహామహిమగన్వింపడు. దేహ
మా! నీవునన్నిక విడచిబొమ్ము.

(అని తనదేహమునుజూచుకొని)

అహోయిదియేమి వింత. ఇట్టిదేహము నాకెట్లు
గలిగె? రక్తమాంస చర్మవిసృజితంబై కల్యాణ
శీర్షగనున్న దేహము సుస్వరూపంబుగ మారు
టెట్లు? ఇదియా మహానుభావునిచర్యయేమైయుం
డనోపు. క్రియాశూన్యంబుచేసి యిట్టిసుస్వరూ
పంబునాకిచ్చిన నేదన్న విషయ వాడననియెంచె
గాఁబోలు! ఛీ! ఈశుచ్ఛశరీరము నాకేల! నాము
క్తిప్రదాయకుండగు వైకుంఠవాసుని సేవింపని
యునికియేల! ఇళస్వామికి నామీడ దయలేకు
గాన నేనిదేప్రాయోప వేశంబుజేసెద.

హను:- ఔనాను. నీవు చెప్పినది వరియోగాని, యిప్పటికి
 కరువది యెనిమిది కృతయుగంబుల క్రిందట జరి
 గిన శ్రీరామావ తారంబును సందర్శింప వలె
 నన్న నెట్లు సాధ్యంబు గాగలదు. ఇది దుర్వుల
 కార్యమగుటచే నా కసాధ్యము.

తుల:- ఆదిమాపుండ్ర, సర్వశక్తుండ్ర, పగాత్పరుం
 డగు భక్తవత్సలున కిదియొక గొప్పకార్యమా!
 దేవతాదులు దుష్టులచే బాధజెంది ప్రార్థింప
 యేకవింశత్యవతారముల నెత్తిన మహాను
 భావునకు నాయచేక్ష రూపవెత్తుట యొకగొప్ప
 కార్యమా!

హను:- అన్నా! నీమనశ్శుద్ధి యరియుటకై యిట్లుంటిని.
 లేవకద మమతామంటపంబుననే శ్రీరామ
 సాదర్పన మొందించెద. సంతయ మొందకుము.
 ఇంక నీవేగుము.

(ఇరువురు విష్ణుమింకులు)

పంచమ రంగము.

(కుమారదేవి కుంభపంజరము, కుమారదేవి విషాదముతో కుంభము)
మమ:-- నేటికి మానమునుండి ఆత్మారామార్య గర్భ
రత్నము నాకండ్లకుఁ గన్పించుటలేదు. కారణ
మేమైయుండును. వానిముఠ్ఠినంతము జూచి
యైన సంతసించు భాగ్యమున్నదోలేదో? ఏవిధ
మున వానిగండ్లార జూడఁగలను.

మ! విలపత్నావి పాదపద్మముల కేళకన్ మనోవిధిలోఁ
కులనీదానుభవించి భక్తఁడయి తేజోమోదమున జెందెనో!
కలక కాఠి యనసలక జారలెనో కాంతార వాసంబులక
జలరామం బడుచుండెనో, విసిగెనో, ప్రాణేశుఁడెట్లుండెనో!

-+ కీర్తన +-

అంజనేయునిబట్టి -- అర్చిసుతించిన! గుంజి కోపించి కాఁ
శూర్పిని చూపును ||౮||
పనమనవమ్మివ - పరమాత్ము శ్రీరామ! జనసర్వములు లాగి-
చయ్యావ కాపుము ||౯||

వాయు నందనా! నావయందు నీభక్తుండు
నిరుపమాన తేజోగుణగణవిధియగుడశరథనందనునిజాచు
కోరికతో నిన్నాశ్రయించుచున్నాడు. వారికోరిక దీర్చి
కృతార్థులఁ జేయుము.

- శ్లో ర్తన -

అనిలాశ్మధర - శ్లోవుమా - నికవహింపక॥
 కవిర మందుమా - కరుణాశ్లోవుమా । అనిలసూధన-ర
 రామకాపుమా ॥౪౧॥
 భక్తులబోషింప - భక్తులరక్షింప । భక్తులన్నిమనె శ్లో
 నిరుదవయ్య ॥౪౨॥
 నిమగ్ని కాధర్తనిన్ను నేడుచుండె । మన్ననతో రామని-
 మహిమిగాంచుము శ్లో ॥౪౩॥

ఈ ఎన్నడు వాయువందసుడొలెందుక మోకముజెంది రామనిక
 గ్రన్ననకాపసెందుకొక / మోతయెవన్నుకొకానుభర్తకుకా
 విన్నదనరిలు బోషగను నేడుక రామని బాపకచ్చునో
 మన్ననభర్తపాదములు మానికగొల్తుకొ లేదో రాఘవా॥

నీ! సంసారముబాని సంపదలనుగోసి,
 పరసిలాక్షిణికాది జనినవాడు
 రామనామమెక్కర హిసాండుగొల్లక,
 తపసియై మకమున దవరివాడు ।
 ద్వాదశ వర్షముల్ దపియుంచి జపియుంచి!
 పావనిపాదముల్ బట్టివాడు।
 రామమాడగ దాసురామ మోతమగొల్పి,
 యుగకృతములజెంద నున్నవాడు ।

ఈ కులసీదానుడు కాధర్త తోయలాక్షిణ
 గాంచిసంతోషముననున్న కొంటుచూచి।
 సుగతిసంబొందు కాగ్యంబుజగతిఁ గలదె ?
 (తె ర లో)

కలకజెందకు మకవచ్చె - కులసీదాను॥
 (కులసీదాను పునఃకేళించును.)
 (మమక సంతోషించును.)

- శ్రీ రత్న -

తుల:-

ఏరీ! ఏరీ! రాములు - వా - రెవట యెచట - రాములు
 నీతా లక్ష్మణ సహతులు - శ్రీ - అంజనేయుని విహతులు!!
 తిద్దెదియేలనా శీరి - దడయక నామదిఁ జొచ్చిరి!
 యెఱుంగర యెఱుంగర యెవ్వరు-యంగిర వేల్చెఱవల్పుయి!
 (మమనాదని పరుగుపరుగునవచ్చి భర్తకుసాష్టాంగ ప్రణామంబు లాచరించి)

మమ:- స్వామీ!

శ్రీ॥ దానకర్మమ దయశీయుఁడాననమన
 అంజనేయులు మనలను రంజితముగఁ!
 శీఘ్రవేం చేయు మిన్నగు శీఘ్రముగను!
 జానీ రామ లక్ష్మణుల్ చాల దయను!

స్వామీ! శ్రీరామచంద్రుల రాకకై మేమెల్ల
 రము వేచికాచి యున్నారము. వారెప్పుడు వేంచేయు
 దురు.

తుల:- ఈమంటపంబు పేరెయ్యది?

మమ:- మనుతా మంటపము.

తుల:- సరి. ఇచటికే వారు వత్తురు.

మమ:- ఎప్పుడు?

తుల:- ఇప్పుడే.

మమ:- అట్లేలేలియును?

తుల:- శ్రీఅంజనేయవర ప్రసాదముచే.

మను:- అతరుణుండడె దల్లిగర్భంబునుండి బయల్పడలి
 తనవంశజుని రాకఁ జెలియఁజేయుచున్నాఁడు.
 ఆభానుని మింగఁజోవ రివ్వన వచ్చుచున్న
 యానుమాన భావు లెవ్వరుస్వామి!

శుల:- (పైంగ చూచి విస్తువలది) వారా! నాపాలిటిపాలన
 కిర్తలు వరచుపావనులు. పవనాత్మజులు. పవి
 త్రులు. పరుగుబరుగున వేంచేయుచున్నారు.
 వారేకదా నామోక్ష సిద్ధికి కారణము. శే!
 మానుమంతా! కీర్తివంతా! బలవంతా! శే!

కీర్తన.

వచ్చుచున్నాఁడే-వా-ప-యుతమావాడు-వరప్రసాదిటు॥వ॥
 రామనామము-భీమహిమంబును॥ రామముగర్భిణ॥ శేర్పరి
 యల్లదో ॥వ॥

వేదెదగోర్కను-వేగఁదిర్పఁగను॥ పాడెదనామము-పాద
 ముబట్టియు ॥వచ్చు॥

రామదర్శనము-రయనమవ శేయఁగ నిమమువేదెద నెనయి-
 తాపఁగను ॥వచ్చు॥

కొట్టినదిట్టివ॥ గోపసిందినను॥ దిట్టరసంబున దీవరఁగొలి
 చితి ॥వచ్చు॥

వంటఁబోయెదను-జంటనించెదను॥ వింటకింపుగా వేదెదఁ
 రాదెద ॥వచ్చు॥

(మనుతాశచిది వచ్చుచున్న మానుమంతునకు నమస్కరించును)

మను:-

౧॥ వాతాధ్యంబున వర్షివాటివడివచ్చెడిహి విక్రంగిత॥

ర్షితాక్షమము నెల్ల రామనకు భక్తింబెన్న యుద్ధంబులో

పూతం బొండగజేసె రావణుని ఓంకారాని శబ్దంబుల
తేతోమోదముతో జపించుచుం తేతరామ భక్తాంగిని ।

దండుకము.

శ్రీమత్ మహాకార్యధుర్యా! ధురీగక్రీడా! దివ్యతేజా! యూ
రాశ్మిణా! శ్రీమదుత్పత్ర! ముగ్ధినిత్యాప్త! వశ్యవ్యవిత్రా ।
భవదూతసంధాన మందాత్మః జోష్యత్కగసంతోష మితితి
సంరానిదాగాదా! వాధర్త శ్రీరామచంద్రకృతావర్తక
గోరః గోపించి శ్రీరామ జాపక పఠంతిద్వి తేంజేసి
మాతల్లి మీదివ్యరూపంబు లాపక గటాక్షింక కాశి
భజే వాయుత్పత్రం! భజేబ్రహ్మకాయం! భజే లంజనేయం!
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమామి!

(హనుమంతుఁడు ప్రవేశింప)

తుల:—

దండుకము.

నమస్తే పరాధూత మార్యా! నమస్తే కృతామర్శికార్యా!
నమస్తే! సదాబ్రహ్మచర్యా! నమస్తేసదా వాయుత్పత్రా!
నమస్తే సదాపింగళాక్ష! నమస్తేసతారామభక్తా! నమస్తే
నమస్తే నమామి (పాశ్చాంగపడును)

మమ:— కారుణ్య రత్నాకర మూర్తి! దే ప్రణ
మిల్లువాస.

(పాశ్చాంగపడును)

హను:— (ఇరువురమ లెవరినీ) శ్రీరామ హృదయవాసిని
తులసీదాసదావ్య వికాసినీ మమతా! మాయమ్మ

నీతప్పు మున్నుదు నిన్ను నీక్షింప సతికుతూ
హలమున వేంచేయుచున్నది. ఏలయన శ్రీరామ
మూర్తి యామెజంటనుంటకంట నీహృదిమంట
యొక్కనాయెనట. అన్నమిన్నా! చెన్ను
మీరు నీచిగ్గ శుద్ధికి భగవంతుండు మెచ్చి నీకార
ణంబున నీవరికిదర్శనంబీయ నేలెంచుచున్నాడు.

కుల:— గురూత్తమా! అట్లనెదరేల! ఈపెయెవరు? నా
మాతయగు మమతాదేవిగదా! ఆమెకరుణారిక
యమే నాకామాంధ కామమును బారద్రోలిన
జ్యోతి. తుడికామె కతంబుననే నాకు శ్రీరామ
సంకర్షణంబుగూడఁగల్గుచున్నది. ఆహ! తల్లీ! నిపు
నాకుపాప వంద్రంబు నెట్టిన నావవే నుమా
(అంజనేయుని వైపులిరిగి) మహానుభావా! మీయ
నుగ్రహంబునగదా! భవాంభోధి దాటఁగంటి.
సత్సాత్యము సర్వశ్రేయము. స్వామీ!
శ్రీరామచంద్రులు దర్శనమియనిటకు రా
మరువరుగదా?

రై రై.

హను:— ఆకుగోరామమూర్తి - అల్లకుగోరామమూర్తి

కులసీదాసుశేలు - రఘు - కులశలకులశాలు||

ధలమువచెర్పములు - గని - బలునిరములగోలు

హనుతి మనుతిదీర్చ - జని - మనుతి మెదటదీర్చ||

శ్రీ ౨ రామ వేంకటేశము .

భక్తవరుల ప్రాప్త - భవ-బంధములను బాపు
ముక్తినియఁ జూపు - గడు-మోక్షమునకు దాపు!
(హనుమంతుని కిరుప్పక్కలఁ దులసీదాసు మమతయునిలువ
ప్రేరామచంద్రుని నీతలత్పలులు విచ్చేయ మువ్వరు నమస్కరింతురు.)

శ్రీరాముఁ:- భక్తరత్నమా! తులసీదాసా!

మ॥ తులసీదాసురేణ్య కష్టపడినోదూగాడినో యెంతయున్
ఎలనన్ రాని విరక్తి మార్గమున నే వైరాగ్యమున్ బూనితే
గెలువన్ రానివియ్యావగ్రయములన్ గల్పించితే లోనితే
వెలయన్ భూస్థిర చిత్తుడవుగా నెల్పుర నమర మెచ్చరే!
వత్సా! తులసీదాసా! నీభక్తిశ్రేద్ధలమోఘములు
నీచరిత్ర మతిపవిత్రము! నీ సుగుణము లగణ్య
ములు. నీచిత్తమురుదాయత్తగులుజేసి వడరాని
పాల్కువడి తదేకేశ్వారిచిత్తన మందు నీ దృఢ
చిత్తమునకు మెచ్చితి. నీకు గావలయు వరం
బులఁ గోరుము ననొసంగెద.

తుల:- దేవాదిదేవా! స్వప్రభావా! తమవర్మప్రభా
వంబుననాయభీష్టంబునెరవేరినది. ఇంక నేగోరునది
లేదు. మీరుగోరుమంటిరిగానఁ గోరెద.

మ॥ పరమేశ్వరంబు నేమగోరినపుడే వాత్సల్యంత మాతతో!
పరసన్ జేయవర్మనంబు నిడఁ గ సాయుధ్య, సామూహమున్
పరమానందము చూచి ఎదుల కిలన్ ప్రాసేదియో నివగనన్!
పరమానందముతోడ దానినిదుమా ప్రజ్ఞానిభీ భీమశీ!!

శ్రీరా:— పుత్రకా! నీవాత్సల్యత నీడేరును. నీరెం
డవ కోరిక అంజనేయవించే నీవు బ్రహ్మాపదేశ
మును తొందుము. నీకు కావలసినదేదియు
లేనా. ఏలయన నీవు పూర్వజన్మంబున వార్హికి
ముని పుంగవుండవై లోకోపకారంబుజేయ
నవత్తరించిన కరమభాగవత శిఖామణివి. భార
ద్వాజానకు బరతత్వము గరతలామలకముజేసిన
మహానుభావుండవు. నీవు నీపూర్వజన్మ నొక్క
సారి జూచుకొమ్ము. (ఓంధుకుడుచుచు) (తులసీదాసు
తొలు, కార్మికియై వచ్చుచు)

తుల:— ఆహాహా! మహానుభావా! దీనరక్షకా! రామ
చంద్రమూర్తి! తమకృపాకటాక్షముచే నాపూర్వ
జన్మ గాంచితి. ఇకనా కేల యాజన్మ

శ్రీరా:— ఆగుమాగుము. నీవు నీ పూర్వజన్మంబున
నీ భార్యకు కామాశనుగొల్పి భిన్నముజేయుటచే
నామహాపతివ్రత యిప్పుడు మమకాదేవియై
జన్మించె. కాన మీయిరువురు యేకముగ యీ
మండింబున దిరుగ గృహస్థాశ్రమమున నుండి
యీశ్వరేశ్వరం బ్రవర్తిల్లి రామాయణమును
జేయుము. మీయిరువురను నేగాపాడుదుందును.
అమెకు సంసారాపేక్ష యదగిన తతీ నీతామమ
తిని బొందితొక్కానంబునకు ప్రసరింపి పోయెద.

సీత:-- మమతాదేవీ! స్వామి దయచేసిన వరంబులు
జాలునా! మరేవైన గావలయునా! వలయునేని
గోరుము నీ నొసంగెద.

మమ:-- మహాను భావులు భూత భవిష్యద్వర్త
మానంబులఁజెలసిన ప్రాజ్ఞులొసంగిన వరంబులు
జాలును. తల్లీ! మఱొందు కోరిక కొలంది
గోరిక లభిక మై జన్మలినుమడించును గదమ్మా.
మీకటాయము మామీదఁ నెరపిన జాలును.

సీతారామ లక్ష్మణులు:— తథాస్తు: —మంగళమహా
శ్రీశ్రీశ్రీ.

భరతవాక్యము.

శం! భరగల విష్ణుజాలములు దండిగ వృద్ధిని తెందుగావుతక!
పరమతపోధనుల్ మునులు భక్తుల నిప్పుడు బ్రోచుగావుతక!
వరసుగుణాకులై పతులు భర్తలగొల్పిత నిల్ల కాంతున్!
భరవరు లెల్ల శ్రీకులపి దాసుని బోలినరించు గావుతక!

శుద్ధపత్రక

సం. పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	4	వాగుర తితులలోను
2	7	మోహమింతయును
30	8	యాపజిత
28	11	నేమారు నాలంబుకే
45	1	కులకీదాన నాటకము
51	10	విరివిన్ దెందపు నేడి యాన
50	5	ఇందుల నాసతి
33	15	కుందెను
50	5	ధనసంపదల గూల్పు
34	5	గోప్యమటంటిది !
33	6	దలుపును
34	23	నాచింత
32	4	ధీరజాగిణి
37	13	వరుడెనా
13	15	శక్తిమించినను
14	2	చాలకా-చాలకా-
33	11	ప్రలాపించెదవు
33	16	నా-నకి
36	7	న్నవి.
39	4	సంశయం
40	19	వీవనుచుకల్పకా!
42	28	మిందికిరాను

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
146	21	ఫలమనదర్శనములు	ఫలమనదర్శనములు
147	9	కొన్నిత	కొన్నిత
147	10	వెలుగున భూస్థిర	వెలుగున భూస్థిర చిహ్నము
		చిహ్నము	
148	10	(సోయ, వాక్యము)	(వ్యాకరణము చేయును)

వాక్యము లొందరపనులలో వాక్య సంపాదన తప్పులను
యొక్కటక దిద్ది వ్రాసినది. తక్కువ గలవాటిని దిద్ద వలసినవి
వాక్యములు.

ఉప్పలూరు,
21-12-21.

}

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

436

National Library,
Calcutta-27.

LBAJ00003242TEL